

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav translatologie

Magisterská diplomová práce

JANA ŠIŠKOVÁ

**LENKA REINEROVÁ JAKO PŘEKLADATELKA ČESKÉ A
NĚMECKÉ LITERATURY**

**LENKA REINEROVÁ AS A TRANSLATOR OF CZECH AND
GERMAN LITERATURE**

Vedoucí diplomové práce: Doc. PhDr. Gabriela Veselá, CSc.

Praha 2010

Tímto bych chtěla moc poděkovat vedoucí diplomové práce paní Doc. PhDr. Gabriele Veselé, CSc. a své externí konzultantce paní PhDr. Vieri Glosikové za rady a nápady, které jsem mohla využít při zpracování diplomového úkolu.

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 26. 8. 2010

.....

Jana Šišková

Anotace

Diplomová práce se snaží o zhodnocení překladatelské činnosti známé české německy píšící spisovatelky a novinářky Lenky Reinerové. Práce pojednává o jejím životě, původní literární tvorbě, o překladech a překladatelkách jejích děl do českého jazyka. Dále popisuje vlastní překladatelskou činnost Lenky Reinerové, zaměřuje se na překlady v rámci kombinace čeština němčina. V praktické části práce je provedena translatologická analýza jejího autorského překladu a překladu odborného textu na základě modelu Kathariny Reißové. Závěr práce shrnuje její překladatelské postupy a strategie při překladu různých typů textů.

Klíčová slova: autorský překlad, Lenka Reinerová, překladatelka, translatologická analýza

Abstract

Dissertation aims to evaluate the translation activity of Lenka Reinerová, one of the well-known german-writing writer and journalist. This work is about her life, her original literary work and about her translations and translators of her works into Czech language. Then it describes her own translation activity, it focuses on translations from the Czech language into German and conversely. The practical part includes translation analysis of her self-translation and translation of scientific text based on the model of Katharina Reiß. Conclusion summarizes translation methods and strategies in the translation of various types of texts.

Keywords: Lenka Reinerová, self-translation, translator, translation analysis

Obsah

ÚVOD	7
1 BIOGRAFIE	
2 PŮVODNÍ LITERÁRNÍ TVORBA LENKY REINEROVÉ	10
3 ČESKÉ PŘEKLADY A PŘEKLADATELKY DĚL LENKY REINEROVÉ	15
3.1 Překlady Olgy Walló	21
3.2 Překlady Jany Zoubkové	23
3.3 Ohlas překladů v českém tisku	24
4 LENKA REINEROVÁ JAKO PŘEKLADATELKA	27
4.1 Lenka Reinerová jako překladatelka svých děl do češtiny	27
4.2 Lenka Reinerová jako překladatelka do němčiny	28
5 TRANSLATOLOGICKÁ ANALÝZA PŘEKLADŮ LENKY REINEROVÉ	31
5.1 Výběr materiálu k analýze	31
5.2 Translatologická analýza dle modelu Kathariny Reißové	33
6 ANALÝZA AUTORSKÉHO PŘEKLADU UMĚLECKÉHO TEXTU	35
(povídka Sklo a porcelán)	
6.1 Literární kategorie	35
6.2 Jazyková kategorie (vnitrojazykové instrukce)	36
6.2.1 Sémantické instrukce	37
6.2.2 Lexikální instrukce	43
6.2.3 Gramatické instrukce	46
6.2.4 Stylistické instrukce	48
6.3 Pragmatická kategorie (vnějzykové determinanty)	52
6.3.1 Užší situační zřetel a znalost tématu	52
6.3.2 Faktor času	53
6.3.3 Faktor místa	56
6.3.4 Faktor příjemce	57
6.3.5 Závislost na mluvčím	59
6.3.6 Afektivní implikace	60
6.4 Shrnutí analýzy	60

7 UKÁZKY UMĚLECKÝCH PŘEKLADŮ LENKY REINEROVÉ	63
7.1 Překlad uměleckého textu do němčiny	63
7.2 Adaptační překlad do češtiny	65
7.3 Porovnání překladu Lenky Reinerové a Olgy Walló	66
8 ANALÝZA PŘEKLADU ODBORNÉHO TEXTU	69
(Konflikt místo společenství: Němci a Češi v Československém státě (1918 – 1938))	
8.1 Literární kategorie	69
8.2 Jazyková kategorie (vnitrojazykové instrukce)	70
8.2.1 Sémantické instrukce	70
8.2.2 Lexikální instrukce	72
8.2.3 Gramatické instrukce	72
8.2.4 Stylistické instrukce	74
8.3 Pragmatická kategorie (vnějazykové determinanty)	75
8.3.1 Užší situační zřetel a znalost tématu	75
8.3.2 Fator času a místa	76
8.3.3 Faktor příjemce	78
8.3.4 Závislost na mluvčím	78
8.3.5 Afektivní implikace	78
8.4 Shrnutí analýzy	79
9 ZÁVĚR	80
RESŮMEE	82
SUMMARY	83
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ	84
PŘÍLOHA	87-96

ÚVOD

Lenka Reinerová (1917–2008) byla významnou českou novinářkou, redaktorkou, spisovatelkou, překladatelkou a tlumočnicí. Ve Spolkové republice Německo se o ní hovoří jako o „Grande Dame“ pražské německy psané literatury. V českojazyčném prostředí bývá zařazována do tzv. pražského okruhu¹ německy píšících spisovatelů a považována za poslední českou německy píšící autorku.

Lenka Reinerová byla jako novinářka a spisovatelka až do 90. let 20. století v českojazyčném prostředí takřka neznámá. Dnes je považována za pamětnici tří kultur, české, německé a židovské, a za živoucí kroniku minulého století. Po zákazu tvůrčí a redaktorské činnosti v 70. letech začala své tituly vydávat převážně v nakladatelství Aufbau-Verlag v bývalé NDR. Tituly začaly později vycházet v celém Německu a vycházejí až doposud, a to v nemalých nákladech. Do Německa také Lenka Reinerová ráda jezdila na různé veletrhy a autorská čtení. Českých překladů jejích knih se čtenáři v České republice dočkali až v průběhu devadesátých let zejména zásluhou nakladatelství Labyrinth.

Lenka Reinerová nebyla jen výbornou novinářkou a spisovatelkou, ale také člověkem zajímavým se o česko-německé vztahy a o vzájemné smíření mezi oběma národy. Angažovala se na poli politickém i kulturním. Je mimo jiné jednou ze zakladatelů Pražského literárního domu německy píšících autorů, účastnicí mnoha kulturních akcí a autorských čtení.

Jelikož jsem měla k Lence Reinerové vždy velmi kladný vztah, obdivovala jsem její smysl pro vyprávění vlastních životních osudů a neutuchající životní energii, která ji naplňovala až do pozdního věku, rozhodla jsem se o ní napsat svou diplomovou práci. Ačkoliv za svůj život prošla mnoha vězeními, prodělala tři rakoviny a další životní útrapy, nikdy se nedokázala litovat, ale naopak celou svou zbývající vnitřní energii vložila do tvůrčího psaní a snahy o smíření kultur.

Ve své diplomové práci bych se chtěla pokusit přiblížit počínání Lenky Reinerové nikoliv jako spisovatelky, jak by se dalo očekávat, ale jako překladatelky jazykové kombinace

¹ Pražský kruh byl spolek pražských německy píšících autorů (často židovského původu), kteří se scházeli po kavárnách, jmenujme např. pražskou kavárnu Arco v Hyberské ulici, v kavárnách se debatovalo a četl se a komentoval tisk Prager Tagglat, Bohemia, Prager Presse a další [KOSATÍK 2001: 126], hlavním organizátorem a propagátorem činnosti kruhu ve třicátých letech minulého století byl spisovatel a publicista Max Brod spolu s přáteli F. Kafkou, F. Weltschem a O. Baumem, později se k nim přidali i další.

němčina – čeština, z čehož lze odvodit i název diplomové práce *Lenka Reinerová jako překladatelka české a německé literatury*.

Přestože je dnes Lenka Reinerová populární autorkou, nenajdeme o ní téměř žádnou sekundární literaturu, natož pak publikace, jež by se zabývaly jejími překladatelskými počiny. Lenka Reinerová je především autorkou svých vlastních autobiografií, do svých románů a povídkových souborů zapracovává veškeré své životní osudy a zkušenosti. Informace je tedy třeba čerpat převážně z jejích vlastních děl, popř. z jejích rozhovorů poskytnutých různým médiím. S Lenkou Reinerovou bylo natočeno i několik televizních dokumentů, v České televizi mohli diváci zhlédnout její portrét v cyklu *GEN – Galerie elity národa* (2002) či dokumentární snímek *Nevšední život Lenky Reinerové* (2001), v německé televizi se pak objevily dokumenty *Mein Prag* (1998) a *Zur Person* (2001).

Dosud zpracované odborné práce, jak diplomové, tak bakalářské, pocházející z kateder germanistiky pedagogických a filozofických fakult v ČR se ve většině případů zaměřují jen na původní literární tvorbu Lenky Reinerové či na její osobitý způsob zachycení reality v jejích dílech, například obraz ženy v dílech Lenky Reinerové [STANĚKOVÁ 2008]. Práce se však nezaměřují na její překladatelskou činnost, až na jisté výjimky, uveďme např. diplomovou práci Soni Marešové z Ústavu translatologie FFUK v Praze [MAREŠOVÁ 2007], která hodnotila její překlad knihy E. E. Kische *Marktplatz der Sensationen* v komparaci s dalším překladem jiné překladatelky. Lenka Reinerová jako překladatelka nejen děl cizích autorů, ale i svých vlastních, tedy doposud zůstává v českém povědomí víceméně bez povšimnutí.

Teoreticko-empirická diplomová práce se nesnaží jen o co možná nejpodrobnější zmapování překladatelské činnosti Lenky Reinerové, ale i o přímé kritické zhodnocení jejích překladů na základě translatologické analýzy, ke které byl kvůli své přehlednosti vybrán model Kathariny Reißové uveřejněný v její publikaci *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungswissenschaft*.

Úvodní část práce by měla pojednávat o životě a původní literární tvorbě Lenky Reinerové. V další části se pak zaměříme na české překlady jejích děl a ohlas těchto překladů v českém tisku. A třetí, nejobsáhlejší část práce, by se již měla zabývat její konkrétní překladatelskou činností a rozbořem jejích překladů do češtiny a němčiny.

Těžiště práce bude spočívat zejména v podrobné analýze překladové tvorby Lenky Reinerové. K translatologické analýze byla vybrána dvě díla a jejich překlady pořízené Lenkou Reinerovou. Jednak se pokusíme o analýzu autorského překladu povídky *Glas und*

Porzellan (Sklo a porcelán) do českého jazyka, který budeme hodnotit jako překlad umělecký, a jednak se zaměříme i na analýzu překladu odborného textu, konkrétně knihy Václava Kurala *Konflikt místo společenství: Němci a Češi v Československém státě (1918 – 1938)*, kterou Lenka Reinerová převedla do němčiny a vydala pod názvem *Konflikt anstatt Gemeinschaft?: Tschechen und Deutsche im tschechoslowakischen Staat (1918- 1938)* v roce 2001.

Po zpracování obou traslatologických analýz by mělo následovat shrnutí a vzájemná komparace obou překladatelských postupů. Pro doplnění byla zařazena kapitola věnující se stručnému načrtnutí dalšího překladatelského počínání Lenky Reinerové, ve které si představíme její další překladatelské postupy - umělecký překlad do němčiny, adaptační překlad, ale navíc porovnáme i její umělecký překlad s překladem jedné z překladatelek jejích děl. Výsledkem práce by pak mělo být porovnání rozdílů mezi překladem původního díla autorky a překladem díla jiného autora. Jelikož se jedná o bilingvní překladatelku vyrůstající v dvoujazyčném prostředí, která perfektně ovládala oba jazyky – němčinu i češtinu, ale nikdy se překladatelstvím nezabývala na teoretické rovině, bude jistě zajímavé zhodnotit její postup při překladu i její překladatelskou strategii.

1 BIOGRAFIE

Lenka Reinerová se narodila 17. května 1916 v pražském Karlíně do česko – německé židovské rodiny. Matka byla Němka pocházející ze Žatce, otec byl Čech původem z Prahy. Lenka Reinerová tudíž od narození vyrůstala v bilingvním prostředí. Její matka byla vyučená švadlena, ale své povolání nikdy nevykonávala, jelikož otec vlastnil železářství, kde pracovali oba rodiče.

Lenka Reinerová nejprve navštěvovala německou obecnou školu v Karlíně, později přešla, stejně jako její starší sestra, na prestižní německé gymnázium ve Štěpánské ulici, kde studoval například i známý německy píšící spisovatel Max Brod. Její mladší sestra ale už navštěvovala gymnázium české. Když bylo Lence 16 let, musela se kvůli špatné finanční situaci rodičů, po zkrachování rodinného železářství, studia vzdát a nastoupit ihned do zaměstnání.

Zprvu pracovala tři roky jako úřednice v evidenci ve velkoobchodě bratří Steinů. Jejím spolupracovníkem, jenž s ní po celé tři roky sdílel společnou kancelář, byl známý český spisovatel Jaroslav Foglar, který v té době pracoval jako fakturant. Ve svých 19 letech se Lenka Reinerová odstěhovala od rodičů z Karlína do Melantrichovy ulice na Starém městě do domu U Dvou zlatých medvědů, v té době právě ve stejné ulici bydlela i rodina spisovatele Egona Erwina Kische, jenž byl pak jejím dlouholetým přítelem, dokonce se střetli i během války v exilu v Mexiku. S Kischem se ale poprvé nepotkala zde, nýbrž v kavárně Metro, kam šla v roce 1935 se svým šéfredaktorem Weiskopffem na setkání spisovatelů.

Ve stejné době začala pracovat, a to až do roku 1938, jako „děvečka pro všechno“ a později jako novinářka v redakci časopisu Arbeiter Illustrierte Zeitung² (AIZ). K novinářině ji přivedl právě její nadřízený šéfredaktor AIZ Franz Carl Weiskopf.³ Brzy se úplnou náhodou dokonce stala odpovědnou redaktorkou, jelikož se jí u exilových periodik mohla stát jen osoba s československým občanstvím.

² Levicově zaměřený týdeník vydávaný mezi lety 1921 – 1938 v Berlíně a v Praze, zakladatelem a odpovědným redaktorem byl německý komunistický nakladatel Willi Münzenberg, v Praze začal týdeník vycházet až od 25. 3. 1933, šéfredaktorem byl Franz Carl Weiskopf

³ Franz Carl Weiskopf (1900 – 1955), německý básník, prozaik, překladatel a publicista, šéfredaktor AIZ, po 2. světové válce působil v diplomatických službách

Ve třicátých letech také Lenka Reinerová vstoupila do komunistické strany a stala se antifašistkou. Ve volném čase pomáhala utečeneckým rodinám nebo jezdila do Sudet, kde přesvědčovala tamější Němce o rodící se hrozbě na západ od hranic.

Před válkou také hrála divadlo, byla členkou Svazu dělnických divadelních ochotníků Československých⁴. Troufla si dokonce i na dramatisaci knihy *Pünktchen und Anton* známého německého novináře a prozaika Ericha Kästnera. Na své představení, které sklidilo velký úspěch, si do publika dokonce pozvala Maxe Broda a Wericha s Voskovcem.

V březnu 1939 se právě nacházela na služební cestě v Bukurešti, ale na radu své sestry se již zpět do Prahy nevrátila. Uprchla do Paříže. Němci však Francii o rok později obsadili. Lenka Reinerová byla vzápětí zatčena jako *missliebige Ausländerin* a celých šest měsíců strávila v ženské věznici La Petite Roquette, a následně byla internována do ženského tábora Camp de Rieucros. Její přátelé, především šéfredaktor Weiskopf a spisovatel Kisch, se v té době zrovna nacházeli v USA. Sdružení „American League of writers“⁵ se tehdy snažilo dopravit své spisovatele z jižní Francie co nejrychleji do Spojených států. Díky přimluvě Weiskopfa, Kische, Bodo Uhse⁶ a dalších přátel se na seznam spisovatelů dostala i Lenka Reinerová, která se touto cestou směla dopravit až do Mexika. Loď s uprchlíky ale byla zastavena v Casablance a Lenka Reinerová se dostala do pověstného pouštního tábora „Qued Zem“, ze kterého však již měla možnost uprchnout.

Zanedlouho se jí podařilo se dopravit do Mexika, kde na ni již čekali její přátelé a kde se rovněž setkala s dalšími komunistickými autory té doby. Seznámila se zde například s malířským párem Fridou Kahlo a Diegem Riverou a spřátelila se i se známou německou spisovatelkou Annou Seghersovou. V Mexiku získala brzy místo na velvyslanectví československé exilové vlády. Zde se rovněž v roce 1943 provdala, jejím manželem se stal jugoslávský lékař, interbrigadista a spisovatel Theodor Balk (vlastním jménem Dragutin Fodor). Kromě práce na velvyslanectví se věnovala i žurnalistice a publikovala články

⁴ Levicově orientovaný divadelní svaz založený r. 1920

⁵ Organizace amerických spisovatelů založená v dubnu 1935 spolupracující s komunistickou stranou Spojených států, jež se snažila vytvořit dobrovolné sdružení spisovatelů věnované zachování a rozšíření skutečně demokratické kultury

⁶ Bodo Uhse (1904 – 1963) byl německým spisovatelem, novinářem a politickým aktivistou, v mexickém exilu působil v hnutí „Freies Deutschland“, zprostředkoval za 2. světové války víza do Mexika pro uprchlé spisovatele čekající ve Francii

s pražskou tematikou a tematikou situace Čechů coby exulantů v antifašistickém časopise *Freies Deutschland*⁷ a jeho sesterské verzi *Demokratische Post*⁸.

V roce 1945 se Lenka Reinerová konečně směla se svým manželem vrátit zpět do rodné Prahy. Na zpáteční cestě se nejprve zastavili v Bělehradě a zůstali zde až do roku 1948. V Bělehradě se také narodila jejich dcera Anna. Lenka Reinerová zde nějaký čas pracovala v československém vysílání rádia Bělehrad. Do Prahy pak přijela až v roce 1948, a to hlavně kvůli zhoršenému zdravotnímu stavu jejího muže, kterému v Bělehradě nemohli poskytnout kvalitní zdravotní péči.

Vzhledem k tomu, že celá její rodina zahynula v koncentračních táborech, neměla se v podstatě ke komu vracet. Mladší sestra se za války zúčastnila protifašistického odboje, byla vězněna gestapem a zahynula v Osvětimi. Starší sestra i s dítětem putovala do Lódže a matka přes Terezín do Osvětimi. Otec pravděpodobně zahynul již v Terezíně. Lenka Reinerová přišla o 11 svých příbuzných. Nicméně v Praze zůstala, pracovala jako novinářka a překladatelka, avšak její vlastní literární tvorba zůstávala zatím v pozadí. V prosinci 1948 byla také poprvé operována na rakovinu, která jí pak ztrpčovala i její budoucí život.

Po roce 1948 krátce pracovala v zahraničním vysílání československého rozhlasu. V roce 1952 si však pro ni přišla Státní bezpečnost a Lenka Reinerová byla z důvodu politických čístek zatčena a na patnáct měsíců umístěna do vyšetřovací vazby v Ruzyni. Seděla tehdy za velezradu, sionismus a špionáž. Nedůvěryhodnost vzbuzovala hlavně tím, že byla předválečnou členkou komunistické strany, pobývala v emigraci na Západě, vzala si za muže Jugoslávce (Jugoslávie se totiž v té době nepohodla se Stalinem), pracovala za první republiky jako novinářka a ještě k tomu byla Židovka. Nikdy jí ale žádný zločin prokázán nebyl a ani být nemohl.

Po propuštění z vazby byla i se svou rodinou „uklizena“ do Pardubic, kde si našla práci jako vedoucí vzorkovny v prodejně skla a porcelánu. V roce 1956 se vrátila zpět do Prahy a byla přijata do nakladatelství Orbis.⁹ Rehabilitace se ale dočkala až v roce 1964.

⁷ Levicově orientovaný časopis *Freies Deutschland* byl založen v listopadu 1941, přispívali do něj spisovatelé v exilu v Mexiku a jiných zemích bez nároku na honorář, patřili k nim např. E.E.Kisch, Anna Seghersová, F.C. Weiskopf, manžel Lenky Reinerové Theodor Balk a mnoho dalších autorů

⁸ Časopis *Demokratische Post* byl jakousi odnoží *Freies Deutschland*. Časopis se věnoval literatuře, ale zpracovával i kulturní historii Mexika. Mezi Němci žijícími v zahraničí byl přijímán se smíšenými pocity, vysloužil si dokonce přezdívku „Demokratische Pest“ (demokratická nákaza).

⁹ Nakladatelství Orbis bylo založeno v roce 1921 v Praze jako akciová tiskařská a vydavatelská společnost, která vydávala politickou i odbornou literaturu, beletrii, noviny (*Prager Presse*) i časopisy. V roce 1948 došlo k zestátnění a společnost začala vydávat literaturu zejména z oblasti divadla, filmu a fotografie. V roce 1977 se změnila na Tiskovou agenturu Orbis, knižní a časopiseckou produkci převzalo nakladatelství Panorama.

Lenka Reinerová se však odmítala vzdát účasti na veřejném životě, v budoucích letech začala spolupracovat s československými germanisty jako například Eduardem Goldstückerem.¹⁰ V roce 1963 se dokonce zúčastnila kafkovské konference v Liblicích.

V roce 1958 se stala členkou redakce a později šéfredaktorkou německé verze československého měsíčníku *Im Herzen Europas*. Za svou angažovanost byla v roce 1968 vyloučena z komunistické strany a od roku 1970 dostala přísný zákaz publikovat svá díla a nesměla se vrátit ani do redakce. Přišla o svou práci v nakladatelství, a jelikož uměla perfektně oba jazyky, němčinu i češtinu, pracovala až do roku 1989 jako simultánní tlumočnice a překladatelka (překlady však nechávala podepisovat cizími osobami). Zatímco v NDR vycházely její prózy od 80. let, tady se o ní mlčelo a čeští čtenáři se jejích prvních děl dočkali až po sametové revoluci v průběhu 90. let.

Lenka Reinerová byla za svou mnohaletou činnost vyznamenána několika významnými oceněními. V roce 1990 obdržela v německém Výmaru jako vůbec první autor vyznamenání Schillerův prsten (Schillerring), cenu udělovanou Schillerovou nadací německy píšícím autorům. Lenka Reinerová ji získala ve svých 83 letech za vynikající zásluhy o německý jazyk a literaturu, ale také za svůj autorský jazyk a svěží styl. V roce 2001 jí prezident Václav Havel udělil státní vyznamenání – Medaili za zásluhy I. řádu za zásluhu o sblížení české, německé a židovské kultury. O rok později se stala čestnou občankou hlavního města Prahy a v březnu roku 2003 získala jako první Češka Goethovu medaili, kterou uděluje Goethe institut osobnostem, které se v zahraničí zasloužily o německý jazyk a kulturní výměnu s Německem. V listopadu 2006 k oceněním přibyl Velký kříž za zásluhy Spolkové republiky Německo.

Lenka Reinerová se v rámci svých snah o sblížení kultur v roce 2004 podílela spolu s Františkem Černým a Kurtem Krolopem na založení Pražského literárního domu německy píšících autorů, jenž má za úkol domácí i zahraniční veřejnosti zpřístupnit literaturu autorů německého jazyka, kteří žili a tvořili na území dnešní ČR či odtud pocházejí. Původně chtěla Lenka Reinerová vytvořit Muzeum německy psané literatury v Čechách, o kterém uvažovala již v roce 1968 spolu s Eduardem Goldstückerem a Oskarem Kostou,¹¹ ale František Černý jí to rozmluvil, a tak vznikl literární dům [FALTÝNEK 2008].

¹⁰ Eduard Goldstücker (1913 – 2000) byl slovenský germanista, diplomat a překladatel, předseda Československého svazu spisovatelů, zaměřoval se na studium a překlad německých židovských autorů 20. století (zejména na Franze Kafku)

¹¹ Oskar Kosta (1888 – 1973), vl. jménem Oskar Kohn, byl německy píšící básník, překladatel a publicista, psal také pod pseudonymem Peter Pont nebo Oskar Senski, přátelil se s pražskými židovskými autory, mimo jiné s Maxem Brodem či Franzem Kafkou

V roce 2008 ji do Německa pozval předseda spolkového sněmu Norbert Lammert na oslavu „Dne obětí nacismu“ jako ocenění přínosu pro evropskou literaturu i zlepšování česko – německých vztahů. Lenka Reinerová se však ze zdravotních důvodů nemohla dostavit, její řeč přednesla v jednacím sále bývalého Reichstagu 27. ledna 2008 Angela Winklerová. Součástí projevu byl i přednes její povídky *Der Ausflug zum Schwanensee*, jenž se rovněž zabývá tematikou holocaustu.

Lenka Reinerová byla nesmírně silnou osobností, za svůj život prodělala tři rakoviny. Zemřela ve svém bytě 27. června 2008 v úctyhodném věku 92 let. Lenka Reinerová ale nezemřela, aniž by po sobě nezanechala své pokračovatele. Joachim Dvořák z nakladatelství Labyrint uvádí [FALTÝNEK 2008], že za svůj život nasbírala mnoho kontaktů a stála u zrodu několika textů současných českých autorů, kteří se rozhodli z nějakého důvodu psát německy, jmenovitě Milena Oda, Michael Stavarič, Jaromír Konečný nebo Jan Faktor.

2 PŮVODNÍ LITERÁRNÍ TVORBA LENKY REINEROVÉ

Lenka Reinerová psala básničky již jako mladá patnáctiletá gymnazistka. Na přimluvu tehdejšího básníka Rudolfa Fuchse¹² vyšla dokonce jedna její báseň v Prager Tagblatt.¹³ K novinářině a psaní reportáží ji ale přivedl až její nadřízený, šéfredaktor AIZ, F.C. Weiskopf.

Delší příběhy, povídky a pohádky začala psát v období druhé světové války, kdy seděla v samovazbě ve věznici La Petite Roquette ve Francii. Psala si do sešitu různé detektivní příběhy pro děti a krátila si tak dlouhou chvíli. První detektivku pro děti napsala česky, ale v budoucích letech byla však jejím dominantním literárním jazykem němčina. Vždy ji považovala za svou mateřštinu. V rozhovoru pro Lidové noviny [HORÁK, REINEROVÁ 2005] se o tom, proč píše své knihy v německém jazyce, vyjádřila takto: „*Němčinu ovládám, dokonce si troufnu i vymyslet novotvar, takže ona je mým nástrojem. V češtině musím příliš přemýšlet.*“ Němčina pro ni byla hlavním nástrojem také proto, že od sedmdesátých let publikovala až do revoluce v roce 1989 jen v Německu a zároveň pracovala v redakcích zahraničních časopisů, psát česky by proto bylo zbytečné. Její němčina se, jak sama říká [RUDIŠ, REINEROVÁ 2006], naopak psaním neustále zlepšovala a obrušovala.

Ve zmiňované věznici La Petite Roquette napsala například příběh *Gustls Vorfall oder was die Ahoj Jungen dazu sagen*, jejímž hlavním hrdinou je číšník v kavárně, který vtipným trikem natolik znechutí jednoho z fašistů, který to nevydrží a kavárnu opustí. V roce 1940 při pobytu v ženském integračním táboře Rieucros vytvořila několik pohádkových příběhů, mezi něž patří nedokončená pohádka *Märchen von großen Leuten* (s podtitulem *Das Märchen von der Civilisation*) nebo *Freiheitli und Gewaltung* (s podtitulem *Das Märchen der Freiheit*) líčící konflikt mezi fiktivními osobami Freiheitli a Gewaltung, který je zároveň i sporem mezi svobodou a násilím. Pohádkové příběhy ale nikdy publikovány nebyly.

Tvůrčímu psaní se znovu začala věnovat až během exilového pobytu v Mexiku, kdy napsala povídku *Die kotigen Schule*, která měla být reakcí na vyhlazení Lidic německými vojáky v roce 1942. Příběh je fiktivní, což je u Lenky Reinerové spíše výjimkou, jelikož její další prózy jsou převážně autobiografické. Povídka vyšla v roce 1943 v časopise *Freies*

¹² Rudolf Fuchs (1890 – 1942) byl německo – český básník a překladatel pocházející z Poděbrad, přátelil se s pražským literárním kruhem, do němčiny přeložil např. Slezské písně od Petra Bezruče.

¹³ Německý deník Prager Tagblatt začal vycházet v Čechách již v roce 1877, byl uznávaným sociálně demokratickým periodikem. Deník, do něhož přispívali např. E. E. Kisch, Max Brod či Joseph Roth a další, přestal vycházet po okupaci nacisty v roce 1939, jeho současnou obdobou je týdeník Prager Zeitung, jenž vychází od roku 1991 rovněž v německém jazyce.

Deutschland, a po roce 1989 se objevila v českém překladu v rámci souboru próz *Vůně mandlí* pod českým názvem *Zablácené boty*.

Lenka Reinerová ve svých prózách popisuje své vlastní zážitky z vězení, exilu, a vzpomíná v nich na svou rodinu a přátele z okruhu známých českých spisovatelů. Je především výbornou vypravěčkou, která si své příběhy nevymýšlí, ale píše jí je sám život. Na otázku míry autentičnosti a fabulace ve svých prózách odpověděla tak [FALTÝNEK 2006], že píše především o osobách, které znala a kterým vkládala do úst věty, které mohly říct, které nechala jednat a cítit tak, jak by ve skutečnosti jednaly a cítily.

Svou první knihu *Grenze geschlossen* napsala až po návratu do Evropy. Kniha vyšla v roce 1958 v berlínském nakladatelství Neues Leben. Titul vyšel i česky o dva roky dříve jako *Hranice uzavřeny* v nakladatelství Mladá fronta. Lenka Reinerová v knize popisuje příběh vlastní emigrace do zahraničí. Kniha je jakýsi vzpomínkový cestopis, v němž se Lenka Reinerová vypsala ze strastiplného válečného putování.

Další knihu *Ein für allemal* vydala v roce 1962 také v Berlíně v nakladatelství Neues Leben. Jedná se o překlad z českých originálů. Povídkový soubor obsahuje osm povídek (*Ein für allemal, Der Ingenieur, Der erste Sonntag, Der Beweis, Zu keinem ein Wort, Die Schiffskarte, Das kranke Herz* a *Der Mann mit dem ganzen Gesicht*). Informace o českém vydání se však nepodařilo dohledat.

V lednu roku 1969 se jí podařilo vydat další česky psanou knihu *Barva slunce a noci*, kterou ale napsala již v letech 1956–57. Dokázala v knize zajímavě vylíčit její patnáctiměsíční pobyt ve vyšetřovací vazbě v 50. letech. Součástí vyprávění je i konfrontace se zážitky z období nastupujícího fašismu v Německu a s dobou její válečné emigrace. Kovařík hovoří [KOVAŘÍK 2003] o knize jako o koláži ze vzpomínek snů a reality. Celý náklad této knihy byl ale zanedlouho po otištění zabaven a zničen.

Jelikož Lenka Reinerová po roce 1969 nesměla svá díla publikovat v Československu, psala během té doby tzv. do šuplíku. V 80. letech se jí však podařilo zaujmout německé nakladatelství Aufbau-Verlag a podepsat s ním smlouvu. Již v roce 1983 jí zde vyšel titul *Der Ausflug zum Schwanensee*. O dva roky později jí vyšla její další vzpomínková kniha *Es begann in der Melantrichgasse* s podtitulem *Erinnerungen an Weiskopf, Kisch, Uhse und die Seghers*. Lenka Reinerová v ní vzpomíná na dny, které trávila v emigraci se svými přáteli E. E. Kischem, F. C. Weiskopffem nebo třeba Annou Seghersovou. Své životní vzpomínky nechává ožívat i ve své další knize z roku 1989 s názvem *Die Premiere. Erinnerungen an*

einen denkwürdigen Theaterabend und andere Begebenheiten. Nevzpomíná jen na své mládí, na krásná léta plná kulturních zážitků strávená v Praze ve 30. letech, ale i na dobu, kdy pobývala v exilu.

V roce 1996 se němečtí čtenáři mohli těšit z dalšího souboru povídek. *Das Traumcafé einer Pragerin* obsahuje celkem sedm kratších povídek *Das Traumcafé einer Pragerin*, *Der Frühvogel*, *Der graue Wölfling*, *Glas und Porzellan*, *Der Ausflug zum Schwanensee*, *Unterwegs mit Franz Schubert* a *Zweite Landung in Mexiko*. Nejznámější z nich je povídka první, *Das Traumcafé einer Pragerin*, Lenka Reinerová v ní rozmlouvá s lidmi, kteří ve 30. letech patřili k intelektuální společnosti, ve které se pohybovala a zrála. Jmenujme například E. E. Kische, Maxe Broda, Ernsta Blocha, F. C. Weiskopfa, Jiřího Ortena. V povídce *Glas und Porzellan* se vrací do dob, kdy pracovala ve vzorkovně skla a porcelánu v Pardubicích. Povídka *Zweite Landung in Mexiko* je jakési „sdělení“ o návštěvě Mexika po téměř padesáti letech od doby exilu, kdy se v Mexico City konala vědecká konference o životě a působení německé emigrace. Autorka na Mexiko nahlíží s odstupem desítek let. V další povídce z této sbírky, mohli bychom říci i publicistické črtě [CHUCHMA 2004], *Unterwegs mit Franz Schubert* ožívá problematika nacismu. Autorka se pozastavuje nad drzým pohodářstvím některých nacistů, s nimiž kdysi cestovala ve vlaku z Curychu do Vídně.

Všechny její pozdější tituly už vyšly výhradně v berlínském nakladatelství Aufbau-Verlag. V roce 1998 zde vyšel její soubor povídek *Mandelduft*. Soubor se skládá ze tří povídek *Kein Mensch auf der Straße*, povídky, v níž vzpomíná na návštěvu Terezína, kde za války zemřeli někteří její příbuzní, z autobiografické povídky *Tragischer Irrtum und richtige Diagnose* líčící autorčin pobyt ve vězení, a jejímž prostřednictvím se autorka svým čtenářům poprvé svěčuje o boji se zákeřnou chorobou, a závěrečné povídky *Mandelduft*, *Piratentuch und grüne Ringe*. V poslední ze tří povídek vzpomíná na svůj pobyt v Piešťanech v roce 1970, objevuje se zde lázeňská tematika spolu s půvabným popisem jízdy vlakem při návratu do Prahy. Z knihy *Mandelduft* Lenka Reinerová dokonce předčítala na jednom z autorských čtení i v senegalském Dakaru.

Další v pořadí je její kniha *Zu Hause in Prag – manchmal auch anderswo* vydaná v roce 2000, která je především vzpomínkou na léta strávená v exilu. Titul se skládá ze dvou částí *Zu Hause in Prag – manchmal auch anderswo* a *Mein Hausengel* (obsahující dvě povídky *Die Schiffskarte* a *Das halbe Gesicht*). Jak už sám název první části knihy (povídky) napovídá, nevypráví autorka o době exilu jako o čase plném zoufalství a stesku po domově, ale díky

svému optimismu líčí historky a zážitky s nadhledem. Úvodní próza *Die Schiffskarte* je jakýmsi sledem asociativně komponovaných vzpomínek přetavených do svébytného literárního útvaru. Ústřední postavou příběhu je brněnský lékař, který v Marseille čeká na lodní lístek do USA. Povídka v sobě skrývá celou tragiku exulantské existence a bývá někdy srovnávána s románem Anny Seghersové „Transit“ [GLOSIKOVÁ 2009]. Lenka Reinerová v ní vzpomíná na dobu exilu, v povídkách nechává ožít osoby, s jejichž osudy se osobně setkala během pobytu mimo Československo. Druhá povídka z dílu *Mein Hausengel* rovněž s autobiografickými prvky řeší složitost nalezení životní cesty a schopnosti překonat vlastní tragický osud.

V roce 2003 vyšla v Německu kniha *Alle Farben der Sonne und der Nacht*. Jedná se o titul, který vyšel v češtině v lednu 1969, ale po uvedení na české pulty byl ihned zničen. Pro nové vydání Lenka Reinerová text přepracovala a doplnila. Na tehdejší dění se v roce 2003 však tentokrát dívá z jiné perspektivy a hlavně s odstupem padesáti let. Sama Reinerová se v rozhovorech [KOVAŘÍK 2003] zmiňuje, že způsob, jakým tehdy události vykládala, už dnes neobstojí.

Její nikdy neutuchající lásku k Praze projevila ve své další knize, jež vyšla ve stejném roce jako její český překlad. Jedná se o titul *Närrisches Prag*, který byl publikován v roce 2005. Lenka Reinerová v něm prochází starými pražskými uličkami a s humorem a ironií komentuje dění kolem sebe. Hovoří o Praze jako o náladové ženě, která se navenek všelijak maskuje, aby se přizpůsobila tempu naší doby, ale nahlédneme-li pod povrch, objevíme znovu tu starou krásnou Prahu 30. let.

Das Geheimnis der nächsten Minuten z roku 2007 je poslední knihou, kterou Lenka Reinerová stihla vydat před svou smrtí, bylo jí tehdy devadesát jedna let. Jedná se o dokumentární prózu mixující autorčiny zážitky aktuální i dávné [CHUCHMA 2007]. Lenka Reinerová vzpomíná na prvorepublikovou Prahu, válečnou emigraci ve Francii a Mexiku a zmiňuje i poválečné peripetie. Celou prózou se line motiv čekání, čekání v porodnici, čekání na onkologickém oddělení v nemocnici, čekání na letišti atd. Některé pasáže známe již z jejich předešlých knížek. *Das Geheimnis der nächsten Minuten* je jakýsi autorčin život ve zkratce [HORÁK 2007].

Na sklonku života ještě Lenka Reinerová začala pracovat na příběhu českého dobrovolníka účastníčího se občanské války ve Španělsku (1936–1939). I v případě tohoto tématu mohla sáhnout do svého vlastního životopisu, neboť v občanské válce ve Španělsku

zemřelo hned několik jejích kamarádů a dokonce i chlapec, kterého by si bývala po jeho příjezdu ze Španělska mohla vzít. Ačkoliv svou knihu nedokončila, nakladatelství Labyrinth by ji alespoň v nějaké podobě rádo vydalo.

Lenka Reinerová ale nebyla jen výbornou spisovatelkou, nebo jak ona sama říká vypravěčkou, ale byla i skvělou žurnalistkou, autorkou mnoha reportáží. Publikovala v různých časopisech a novinách od svých 19 let. Své články uveřejňovala zejména v německých verzích různých novin a časopisů jako např. Arbeiter Illustrierte Zeitung, Freies Deutschland, Im Herzen Europas. Nejen ve svých reportážích, při jejichž psaní se nechávala, jako i mnozí jiní, inspirovat slavným E. E. Kischem, ale i ve svých literárních dílech neztrácí smysl pro poutavé vyprávění různých událostí, tragických i těch šťastných, které provázely její život.

Díla Lenky Reinerové jsou převážně, až na některé výjimky, autobiografická. V jejím způsobu vyprávění traumatických událostí lze najít podle F. T. Gruba [GRUB 2007: 135-136] jednu základní tendenci. Vyprávění začíná líčením více či méně idylické současnosti, pak následují vlastní vzpomínky, a v závěru se autorka opět vrací zpět do současnosti, příkladem je například povídka *Der Ausflug zum Schwanensee*. Jiný postup oproti tomu zvolila u známé prózy *Das Traumcafé einer Pragerin*, kdy vzpomíná na zemřelé přátele a obrací se na ně ve svých myšlenkách a vtahuje je do děje.

Lenka Reinerová byla také jednou z posledních osobností, které psali a mluvili tzv. Prager Deutsch, jedním z jazyků předválečné Prahy [HOMOLOVÁ 2003]. Sama se k tomu vyjadřuje následovně [GRUB 2007: 122]:

„Ich habe mein Prager Deutsch. Das ist sehr unterschiedlich von dem deutschen Deutsch. Manchmal, wenn ich in Deutschland lese, kommt jemand und sagt zu mir, es war ein Vergnügen, ihr Prager Deutsch zu hören. Es gibt in der Sprache Ausdrücke, die ich nie benutzen würde.“

Prager Deutsch (pražská němčina), tedy spisovná němčina, kterou se hovořilo v Čechách a zejména v Praze, hrála v historii německého jazyka vždy důležitou úlohu. V různých dobách pronikaly do německého jazyka, kterým se hovořilo v Čechách, různé vlivy nejen z německého, ale i rakouského jazykového prostředí. Velkému ohlasu se těšila zejména v době Rakousko-Uherska [GOLDSTÜCKER 1967: 123]. Začátkem 20. století, v její poslední etapě, došlo k poklesu německy mluvícího obyvatelstva v Praze, a tím i k menšímu úpadku Prager Deutsch, ale přesto ve 30. letech vznikala v Praze prvotřídní německá literatura

z pera mnoha českých německy píšících židovských spisovatelů a německých emigrantů. Po druhé světové válce byla Prager Deutsch už jen otázkou minulosti.

Prager Deutsch se v prózách Lenky Reinerové projevovala zejména na rovině lexikální, kdy autorka používala výrazy typické jen pro české prostředí, kterým Němci, kteří v Čechách (v Praze) nežili, nemohli porozumět (např. výraz Pischkoten).

V Německu se její knihy vždy těšily a dosud těší velké oblibě. Slávu a velkou oblibu získala hlavně v západním Německu. Přestože její knihy směly už před rokem 1989 vycházet v NDR, slávu a velkou oblibu získala v západním Německu, které mělo za sebou zkušenost pařížsko-berlínské revolty roku 1968, Německo, které na levici podobně jako Lenka Reinerová prošlo výkyvem extrémů, ale nepřestalo v levém spektru hledat řešení. Demokraticky a otevřeně smýšlející Němci Lenku Reinerovou objevili dříve nežli Češi a ctili ji za to, co říká, jak to říká, ne jako symbolickou postavu [ŠÍCHA 2008].

Podle Joachima Dvořáka z nakladatelství Labyrinth [FALTÝNEK 2008] se Lenka Reinerová stala v Německu celebritou zvláště kvůli své pražské němčině, ale i kvůli lehkosti, nadhledu a ironii, které najdeme v jejích dílech. Lenka Reinerová psala příběhy, které se jí daly věřit, a představovala jakousi spojnicí mezi kulturami.

3 ČESKÉ PŘEKLADY A PŘEKLADATELKY JEJÍCH DĚL

Ačkoliv byla Lenka Reinerová od narození bilingvní, tedy ovládala perfektně němčinu i češtinu, svá literární díla si nechávala překládat od těch „zkušenějších“. Ačkoliv by byla schopná svá díla pro českého čtenáře přeložit sama, překlady přesto svěřila překladatelkám Janě Zoubkové a Olze Walló, jelikož se obávala, že by do svých původních textů příliš zasahovala a vznikala by tak vlastně díla nová.

Pokud hovoříme o překladech literárních děl Lenky Reinerové, měli bychom spíše hovořit o překladech povídek Lenky Reinerové. Kromě několika knih (*Das Geheimnis der nächsten Minuten*, *Närrisches Prag*), vycházely v České republice různé povídkové soubory, které obsahovaly různě „namíchané“ povídky, a tudíž skoro žádná z knih neodpovídá přesně svému originálu. Nakladatelství Labyrint, ve kterém vyšla většina děl Lenky Reinerové, se snažilo vydat tzv. „best of Lenka Reinerová“ a naplňovalo soubory, např. *Vůně mandlí*, *Bez adresy* či *Lodní lístek*, povídkami uveřejněnými v jejích různých německy psaných povídkových souborech. V češtině tak vznikly povídkové soubory, které v němčině nemají přesný ekvivalent. Pokud chceme porovnat jistou povídku s originálem, je třeba projít všechny povídkové soubory vydané v německém jazyce a najít si ji.

Lenka Reinerová si překlady pořízené oběma překladatelkami vždy pečlivě pročetla, opravila nebo doplnila. Vždy jí šlo především o to, aby byla zachována atmosféra díla a aby bylo dílo správně interpretováno. Jelikož češtinu dobře ovládala, mohla si každý překlad důkladně pročíst a poopravit dle potřeby. Překladatelkám ale víceméně nechávala při překladu volnou ruku a byla velmi tolerantní.

3.1. Překlady Olgy Walló

Olga Walló se narodila 10. října 1948 v Praze. Vystudovala filozofii a psychologii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a v současné době pracuje jako dabingová režisérka, spisovatelka a překladatelka knih (z angličtiny a němčiny) i filmů (z ruštiny, francouzštiny a španělštiny). Dabingové režii se věnuje od roku 1969, režírovala kolem tisíce českých verzí filmů, televizních inscenací, seriálů a divadelních her. V roce 1997 za svou práci obdržela

Cenu za mimořádné dabingové zpracování hodnotného audiovizuálního díla -film Spartakus udělované v rámci Dabingových cen Františka Filipovského.

Od devadesátých let začala svou spisovatelskou kariéru, mezi její nejznámější knihy patří básnická sbírka *Dlouhá zima*, třídílná románová sága *Věže Svatého Ducha*. O vlastní zkušenosti v boji se zákeřnou nemocí se se čtenáři dělí v knize *Sekundární zisky: neutíkejte před rakovinou prsu*.

Olga Walló se podílela svou překladatelskou činností na vydání pěti knih Lenky Reinerové. V roce 2001 vyšla v českém vydání v nakladatelství Paseka kniha *Bez adresy*, jež vznikla sloučením pěti povídek *Bez adresy (Zu Hause in Prag – manchmal auch anderswo)*, *Výlet k labutímu jezeru (Der Ausflug zum Schwanensee)*, *Tragický omyl a správná diagnóza (Tragischer Irrtum und richtige Diagnose)*, *Pták z rána (Der Frühvogel)* a *Šedý vlček (Der graue Wölfling)*. V roce 2006 vyšla kniha v druhém vydání tentokrát v nakladatelství Labyrint. Texty přeložené Olgou Walló autorka znovu přehlédla a opravila. V novém vydání se ale objevily už jen tři povídky z původních pěti, vypuštěny byly prózy – *Pták z rána* a *Šedý vlček (Šedé vlče)*, které nakladatelství Labyrint zařadilo do jiné sbírky, a to do sbírky *Vůně mandlí*, která se na českých pultech objevila v roce 2004.

Další povídkovou knihou, na jejímž překladu se Olga Walló podílela a která vyšla v českém vydání v roce 2004, je již zmiňovaná kniha *Vůně mandlí*. Svazek obsahuje osm próz z let 1942 až 1996. Všechny povídky byly napsány německy kromě jedné, a to povídky *Nikomů ani muk*, kterou Lenka Reinerová napsala česky už v roce 1960. Je to povídka z časů okupace, autorka jí vzdává poctu odvaze manželskému páru tzv. obyčejných Pražanů. Projevuje se v ní typický způsob vyprávění charakteristický pro dobovou prózu s okupační tematikou [CHUCHMA 2004].

Na překladech povídek se kromě Olgy Walló spolupodílela i autorka sama, a to již v průběhu 80. let, kdy v Československu nemohla publikovat. České verze textů se od originálu do jisté míry liší, u všech byla provedena revize a jazyková korektura. Konečnou podobu textů autorka na jaře roku 2004 autorizovala. Ze sbírky próz Olga Walló přeložila povídky *Šedé vlče (Der graue Wölfling)* a *Pták z rána (Der Frühvogel)*, jež se obě objevily již v předešlém souboru povídek *Bez adresy*. Dále se také podílela na překladu povídky *Na ulici ani noha (Kein Mensch auf der Straße)*. Povídky *Na cestě s Franzem Schubertem (Unterwegs mit Franz Schubert)* a *Zablácené boty (Die kotigen Schuhe)* a *Vůně mandlí, pirátský šátek a zelené kruhy (Mandelduft, Piratentuch und grüne Ringe)* přeložila Lenka Reinerová sama.

V roce 2005 vydalo nakladatelství další překlad knihy Lenky Reinerové, tentokrát šlo o titul *Nährisches Prag*, česky *Praha bláznivá*. Překlad vyšel ve stejném roce jako jeho německý originál. Konečná podoba české verze vydání se od originálu do určité míry liší, autorka jej na jaře roku 2005 autorizovala.

Olga Walló je autorkou překladu i další knihy Lenky Reinerové *Das Geheimnis der nächsten Minuten*, jež vyšla pod českým názvem *Čekárny mého života* v roce 2007. Olga Walló ji přeložila z rukopisu německého originálu, obě knihy totiž vyšly v témže roce.

Teprve rok po smrti Lenky Reinerové vyšla v českém vydání v roce 2009 její poslední kniha *Lodní lístek* obsahující dvě její prózy – *Zweite Landung in Mexiko* a *Die Schiffskarte*.

3.2 Překlady Jany Zoubkové

Jana Zoubková je současná překladatelka z němčiny, specializující se na uměleckou prózu současných autorů. V odborné literatuře se věnuje dílům společenskovedním orientovaným na historii, výtvarné umění a psychologii. Při překládání používala i pseudonym Yana Demantová. Po maturitě v roce 1969 na Střední všeobecně vzdělávací škole v Hradci Králové studovala tři roky propagační výtvarnictví na Střední odborné škole výtvarné v Praze. V letech 1971-76 studovala germanistiku a výtvarnou výchovu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. A od roku 1977 působila jako metodička pro literární a výtvarnou tvorbu ve Středočeském kulturním středisku. Byla rovněž dva semestry asistentkou na Českém vysokém učení technickém. V letech 1985-90 pracovala jako redaktorka v nakladatelstvích Avicenum a Panorama. O dva roky později byla zaměstnána jako vedoucí referentka v Kanceláři prezidenta ČSFR, pak nastoupila jako redaktorka v nakladatelstvích Ivo Železný a Pragma. Od 1997 se věnuje pouze překladatelské činnosti ve svobodném povolání.

Jana Zoubková se zasloužila o překlad vzpomínkové knihy *Das Traumcafé einer Pragerin*, která vyšla pod českým názvem *Kavárna nad Prahou* v roce 2001 a která se asi největší měrou zasloužila o popularitu Lenky Reinerové v České republice. Autorka sama však texty k překladu pro české vydání ještě rozšířila, doplnila samostatnou kapitolou o E. E. Kischovi, a redakce nakladatelství Labyrint text proložila mnoha autobiografickými fotografiemi.

Druhou knihou, kterou překladatelka Jana Zoubková přeložila, je próza *Alle Farben der Sonne und der Nacht*, jež vyšla pod českým názvem *Všechny barvy slunce a noci* (překlad vyšel v roce 2002). Překladatelka pracovala s původním rukopisem Lenky Reinerové, který napsala již v letech 1956–57. Autorka se k textu znovu vrátila po roce 2001 a zásadně jej přepracovala a doplnila.

Mimo zmiňovaný výčet se ocitá překlad knihy s autobiografickými vzpomínkami *Ze dvou deníků*, který vyšel v Československu v roce 1958. Spoluautorem reportáží a popisů zážitků z cesty po NDR je její manžel, spisovatel Theodor Balk. Manželé střídavě líčí své zážitky den po dni, znovu vzpomínají na známé osobnosti, ale i na prosté lidi, které cestou potkali. Autorem překladu je O. Horák. Německý originál se bohužel nepodařilo dohledat, O. Horák patrně text překládal z německých rukopisů.

3.3 Ohlas překladů v českém tisku

Zásluhu na vydání překladů skoro všech titulů Lenky Reinerové a potažmo i na její slávě v českém jazykovém prostředí nese zejména nakladatelství Labyrint, kde vydala v letech 1996–2009 celkem sedm svých knížek. Jak jsme se již dříve zmínili, nevěnoval této spisovatelce v Československu nikdo pozornost až do roku 1989, jelikož do té doby, až na její prvotinu *Hranice uzavřeny* a zabavený výtisk *Barva slunce a noci*, publikovala tituly v bývalé NDR.

V roce 1991 se na českých pultech objevila její první porevoluční kniha *Sklo a porcelán*, která ale prošla českým trhem takřka bez povšimnutí [CHUCHMA 2004], jelikož v té době vycházelo podobných vzpomínkových knih s tematikou padesátých let poměrně hodně. V českém prostředí Lenku Reinerovou proslavila teprve až její vzpomínková kniha *Kavárna nad Prahou* [CINGER 2004], která vyniká specifickým líčením humorných, nesentimentálních vzpomínek na osobnosti z literárních kaváren Arco, Metro nebo Union, jež ožívají v krátkých imaginativních rozhovorech, které k nim autorka vede [ZAHRADNÍČKOVÁ 2001]. Za touto publikací následoval sled dalších próz a povídkových souborů, které čeští čtenáři četli a čtou s velkou chutí až dodnes.

Lenka Reinerová je oceňována za svou schopnost sdělení nejednoduchých věcí prostým způsobem [GLOSIKOVÁ 2009]. Je především výbornou vypravěčkou, která dokáže vyprávět o svém životě, ve kterém se odrážejí děje a proměny 20. Století, a která zároveň podává svědectví o známých osobnostech první poloviny téhož století. Většina jejích překladů se v českém tisku těší kladnému ohlasu, jen někteří literární kritikové jako například Ondřej Horák [HORÁK 2009] se domnívají, že by autorka mohla při líčení událostí ubrat na své lyrčnosti a popisech svých niterních pocitů, dlouhé pasáže líčení přírody totiž čtenáře mohou nudit. Je zajímavé, že jí tento problém vytýkal při psaní reportáží i její bývalý šéfredaktor z AIZ F. C. Weiskopf. Horák [HORÁK 2009] ale naopak vyzdvihuje sílu jejích textů v pasážích, kdy se autorka drží faktografického vyprávění o svých pohnutých osudech.

Čeští novináři hodnotí autorčin styl jako střizlivý, chválí její smysl pro detail a pro pointu a oceňují její až nakažlivě optimistické vidění světa [ZAHRADNÍČKOVÁ 2001]. Její líčení bývají detailní a věcná, veškerý svět nahlíží skrze smysly, její prózy působí křehce a silně zároveň. Co se týče stylu a vůbec zařazení jejích českých překladů mezi literární žánry, považuje Josef Chuchma [CHUCHMA 2004] její díla za „polobeletrizované polomemoáry“, ve kterých se opakovaně vrací k některým významným a zlomovým událostem ze svého života.

Perfektním způsobem lze shrnout ohlas jejích překladů v českém tisku slovy Viery Glosikové [GLOSIKOVÁ 2009] *„Ve svých prózách vždy dokázala zprostředkovat nejosobnější prožitky i hluboké poznání smyslu lidského údělu, a to v různých dobách, od devadesátých let minulého století až po dnešek. Nejsou to deníkové či jiné, věcně faktografické záznamy, ale svébytné epické útvary prozrazující přirozený autorčin vypravěčský talent. Její dílo zaujme osobitým pohledem na běh světa, přesvědčivým propojením historických faktů s fikcí, exotiky dalek s místy důvěrně známými a také každodennosti s výjimečností lidských typů. Do osobně pojatých příběhů příznačně vstupuje sociální, politický a kulturní kontext doby.“*

Velkému ohlasu se ale její prózy těšily i v německojazyčném prostředí. Němečtí čtenáři dokázali ocenit její specifický „reportážový“ styl vyprávění a „slovansky zabarvenou“ němčinu. Lenka Reinerová ve svých prózách umožňuje čtenáři účastnit se rozmanité současnosti a zároveň je schopná se se svými čtenáři podělit o zážitky spojené s každodenním životem v Československu [POISS 1998]. Němci obdivují také její odvahu s jakou statečně a

obratně dokázala uniknout nacionálněsocialistické a komunistické šikaně [THIEL 2008], a to jak „na papíře“, tak ve svém reálném životě.

Ohlasu se Lenka Reinerová nedočkala jen v Německu a České republice, ale její prózy byly přeloženy i do jiných světových jazyků, její kniha *Das Traumcafé einer Pragerin* byla přeložena i do francouzštiny (*Promenade au lac des cygnes*, 2004) a švédštiny (*Drömmarnas kafé*, 2005).

4 LENKA REINEROVÁ JAKO PŘEKLADATELKA

Až do roku 1970 pracovala Lenka Reinerová převážně jako redaktorka různých časopisů a novin a zároveň se pokoušela i o vlastní literární tvorbu. Po roce 1970 ale nastal v jejím životě podstatný zlom v podobě zákazu redaktorské a literární činnosti, který trval až do pádu komunismu, tedy do 1989. Lenka Reinerová se uchýlila k psaní do šuplíku, přičemž některé její knihy směly vyjít v tehdejší NDR, a zároveň, jelikož byla bilingvní, se živila jako tlumočnice a překladatelka.

Lenku Reinerovou si ale literární svět spojuje spíše s její vlastní literární tvorbou. Pro čtenáře je hlavně výbornou spisovatelkou svých memoárů. Jako překladatelka je Lenka Reinerové téměř neznámá. Od roku 1970 až do poloviny 80. let směla překládat jen pod pseudonymem. Texty k překladu si vybírala z publikací věnovaných tématu umění (zvláště výtvarného) a historie, a jelikož za svůj mateřský jazyk považovala vždy němčinu, věnovala se překladům z češtiny do své mateřštiny. Kromě překladů odborné literatury se ale věnovala i překladům próz českých autorů. Nepřekládala však celá díla, ale pouze menší úseky, které pak publikovala v časopise *Im Herzen Europas*.

Co se týče její práce jako simultánní tlumočnice, sama o ní píše „*Měla jsem štěstí, dostala jsem občas práci jako simultánní tlumočnice. Technice ovšem nerozumím a politika nepřicházela v úvahu. Při převážně lékařských, hudebně vědních a podobných konferencích jsem se v překladatelské kabině cítila celkem dobře.*“ [REINEROVÁ 1991: 94]

4.1 Lenka Reinerová jako překladatelka svých děl do češtiny

Lenka Reinerová není jen překladatelkou knih cizích autorů do němčiny, ale podílela se i na dvou překladech svých vlastních děl do češtiny.

Její první autorský překlad vyšel až po revoluci v nakladatelství Orbis, jednalo se o soubor povídek přeložených z vlastních originálů, který vyšel pod českým názvem *Sklo a porcelán*. Povídkový soubor s podtitulem *Neskutečně skutečné příběhy* obsahuje kratší prózy *Pták úsvitu* (*Der Frühvogel*), *Šedé vlče* (*Der graue Wolfing*), *Výlet k labutímu jezeru* (*Der Ausflug zum Schwanensee*) a *Sklo a porcelán* (*Glas und Porzellan*), které vyšly v NDR

v nakladatelství Aufbau-Verlag v rámci povídkového souboru *Das Traumcafé einer Pragerin*, a to až v roce 1996.

V roce 2004 vyšel v Česku další povídkový soubor Lenky Reinerové *Vůně mandlí*. Autorka si již v osmdesátých letech, v době, kdy nemohla publikovat v Československu, přeložila tři z uveřejněných povídek *Na cestě s Franzem Schubertem* (*Unterwegs mit Franz Schubert*), *Zablácené boty* (*Die kotigen Schuhe*) a *Vůně mandlí, pirátský šátek a zelené kruhy* (*Mandelduft, Piratentuch und grüne Ringe*), další dvě povídky přeložila Olga Walló (viz. Kapitola překladatelky a překlady jejích děl do češtiny).

Posuzujeme-li Lenku Reinerovou jako překladatelku svých vlastních próz, je pro ni charakteristická jistá míra adaptace, jak uvidíme v rozboru povídky *Sklo a porcelán* v praktické části práce.

S jistou mírou nadsázky bychom za překlad do češtiny mohli považovat i její prvotinu *Grenze geschlossen*, kterou vydala i v češtině pod názvem *Hranice uzavřeny*. Po zběžném prolistování obou knih zjistíme, že se v podstatě jedná o překlad, jelikož by bylo zbytečné psát knihu úplně znovu v dalším jazyce. Lenka Reinerová při psaní knihy *Hranice uzavřeny* sice sáhla po „originálu“, ale provedla v něm tolik změn, že už jej za překlad považovat nelze (viz. ukázka v podkapitole Adaptační překlad do češtiny). Obdobně je tomu i u jazykové dvojice knih *Barva slunce a noci* a *Alle Farben der Sonne und der Nacht* s tím rozdílem, že bychom mluvili o „velmi adaptačním překladu“ do němčiny.

4.2 Lenka Reinerová jako překladatelka do němčiny

Lenka Reinerové se v rámci své překladatelské činnosti specializovala na odborný překlad s tematikou historie a umění a na překlad uměleckých děl ve své době známých československých autorů.

Pro časopis *Im Herzen Europas*, ve kterém v letech 1958-1971 působila nejprve jako členka redakce, pak jako odpovědná redaktorka pro německojazyčnou verzi, a nakonec i jako šéfredaktorka časopisu, přeložila do němčiny několik úryvků z české beletrie tehdejších československých autorů. Úryvky, na jejichž překladech se podíleli i další členové redakce, vycházely pravidelně v každém čísle v rámci přílohy *Aus der Welt des Buches* a měly za úkol propagovat česká díla, poezii, prózu i drama, v zahraničí. Seznam překladů Lenky Reinerové

vydaných v časopise *Im Herzen Europas* v letech 1958–1971 je uveden v příloze práce (viz. Překlady do němčiny (umělecké texty). Vzhledem k špatně zpracovanému materiálu (ořezané okraje časopisů, kde je uveden autor překladu úryvku z československé literární tvorby) ve Vědecké knihovně v Olomouci, z něhož jsem informace čerpala, se může stát, že seznam nebude úplný.

Jak jsme už výše zmínili, směla Lenka Reinerové od 70. let publikovat své překlady pouze pod pseudonymem, překlad tedy musela podepsat vždy jiná osoba. Jelikož nebylo diplomantce umožněno pořídit rozhovor s Lenkou Reinerovou, nepodařilo se dohledat české knihy a jejich německé překlady, které Lenka Reinerová přeložila od roku 1970 do roku 1982. Seznam její překladové tvorby je proto o tyto publikace ochuzen a v práci jsou uvedeny jen překlady vydané po roce 1982 (viz. příloha Překlady do němčiny (odborné texty).

Co se týče výtvarného umění, přeložila Lenka Reinerová v roce 1982 knihu Jana Pešiny *Mistr vyšebrodského cyklu* (česky vyšla 1979), která vyšla pod německým názvem *Der Hohenfurther Meister* v československém nakladatelství Odeon. Kniha líčí životopis a dílo Mistra Vyšebrodského cyklu, který je spojován se středověkým uměním a současně je považován za zakladatele české gotické deskové malby. Převážnou část obrazové publikace tvoří malby s popisky, úvodní text obsahuje velké množství odborných pojmů, se kterými se musela překladatelka vyrovnat.

Další kniha, kterou Lenka Reinerová převedla do němčiny, je kniha Miloslavy Neumannové *Vincent van Gogh: kresby* (česky vyšla 1987), která vyšla německy jako *Vincent van Gogh: Zeichnungen* rovněž v Odeonu ve stejném roce jako její originál. I v tomto případě se jedná o převážně obrazovou publikaci.

Důkazem, že se Lenka Reinerová o výtvarné umění opravdu zajímala, je i překlad další obrazové publikace z roku 1982 *Současné české a slovenské umění*, na jejímž vzniku se podílelo více autorů. Překlad této obsáhlé skoro pětisetstránkové publikace vyšel tentokrát v Německu v Drážďanech v roce 1989.

V roce 1995 vyšel v Odeonu další překlad Lenky Reinerové z oblasti výtvarného umění, jedná se o průvodce českým výtvarným uměním a památkami v Česku *Kubistická Praha=Cubist Prag: 1909–1925*, kterého sestavil teoretik a historik filmu Michal Bregant. Překlad vyšel ve stejném roce jako jeho originál pod názvem *Das kubistische Prag: 1909 – 1925: ein Stadtführer*.

Ve stejném roce se Lenka Reinerová také podílela na překladu obrázkové publikace Křížkové, Kotouče a Ornesta *Je mojí vlastní hradba ghatt?: básně, próza a kresby terezínských dětí*. Publikace plná kresbiček a kratších próz dětí z terezínského ghettu s předmluvou Václava Havla vyšla jako *Ist meine Heimat Ghettowall?: Gedichte, Prosa und Zeichnungen der Kinder von Theresienstadt* v německém Hanau v roce 1995. Kniha čerpá z chlapeckého osmisetstránkového časopisu *Vedem*, jenž si psali mladí chlapci v Terezíně než je odvěkli do Osvětimi a dalších míst. Původní kresby z časopisu *Vedem* a dokumentační fotografie jsou doplněny o výtvarné práce dívek a chlapců vězněných v Terezíně v době 2. světové války.

V roce 1996 vyšel ve vídeňském nakladatelství Böhlau překlad knihy Jiřího Kuthana *Přemysl Otakar II: král železný a zlatý, král zakladatel a mecenáš*. Lenka Reinerová na jejím překladu, jenž vyšel pod názvem *Přemysl Ottokar II: König, Bauherr und Mäzen: höfische Kunst im 13. Jahrhundert*, spolupracovala s Petronillou Cemus a Ursel Sedmidubskou.

O rok později vyšla zásluhou překladu Lenky Reinerové v německém jazyce kniha Jindřišky Smetanové *Hinter Prager Fenstern*. Vzpomínkový soubor povídek věnovaný pražskému prostředí, zejména pražské Kampě, vydalo nakladatelství Vitalis v roce 1997. Jindřiška Smetanová byla také jednou z příspěvatelů časopisu *Im Herzen Europas*, proto není překvapením, že jeden z úryvků z její sbírky próz pro zmiňovaný časopis přeložila také Lenka Reinerová. Český originál této publikace se bohužel nepodařilo dohledat.

Lenka Reinerová se však při překládání nespécializovala jen na umění, ale i na historii, a to převážně na období mezi lety 1918–1945. Zaměřovala se na překlad publikací řešících vzájemné vztahy mezi Čechy a Němci v tomto období. V roce 2001 vyšel v Ústavu mezinárodních vztahů překlad knihy Václava Kurala *Konflikt místo společenství: Češi a Němci v československém státě (1918–1938)*. Překlad nese název *Konflikt anstatt Gemeinschaft? Tschechen und Deutsche im tschechoslowakischen Staat (1918–1938)*. Zmíněná kniha patří mezi publikace, jež tvoří určitou volnou „řadu“ titulů zabývacích se podobným tématem. Další knihou zabývající se česko-německými vztahy, na jejímž překladu se Lenka Reinerová podílela, je další z řady knih od Václava Kurala *Místo společenství – konflikt: Češi a Němci ve Velkoněmecké říši a cesta k odsunu (1938–1945)*. Překlad vyšel rovněž v Ústavu mezinárodních vztahů o rok později, v roce 2002 pod německým názvem *Statt Gemeinschaft ein Auseinandergehen! Tschechen und Deutsche im Großdeutschen Reich und der Weg zum Abschub (1938-1945)*.

5 TRANSLATOLOGICKÁ ANALÝZA PŘEKLADŮ LENKY REINEROVÉ

5.1 Výběr materiálu k analýze

K translatologické analýze byly vybrány celkem dva originály a jejich překlady pořízené Lenkou Reinerovou. V obou případech se jedná o jazykovou kombinaci němčina – čeština. V rámci analýzy budeme posuzovat autorský překlad uměleckého textu do češtiny a překlad odborného textu cizího autora do němčiny. K analýze byly vybrány následující příklady z toho důvodu, že se jedná o ucelené texty, které vyšly knižně. Jedná se přitom o obě jazykové kombinace (překlad z němčiny do češtiny, z češtiny do němčiny), o rozdílné typy textů (odborný a umělecký), čímž máme k dispozici širší možnosti srovnání a předvedení překladatelského postupu Lenky Reinerové.

První z originálů je krátká próza Lenky Reinerové *Glas und Porzellan*, napsaná autorkou již v roce 1975, která ale vyšla až o zhruba 20 let později v rámci povídkového souboru *Das Traumcafé einer Pragerin* v roce 1996 v berlínském nakladatelství Aufbau-Verlag. Lenka Reinerová si povídku přeložila do češtiny sama a vydala ji pod názvem *Sklo a porcelán* ve stejnojmenném českém povídkovém souboru *Sklo a porcelán*, který vyšel v nakladatelství Orbis v roce 1991 ještě s podtitulem *Neskutečně skutečné příběhy*.

V podstatě se jedná, jako u většiny ostatních povídek, o autobiograficky laděnou prózu. Příběh se odehrává na maloměstě, kam za svou rodinou, manželem a dcerou, přijede hlavní hrdinka Barbora Starková, která představuje Lenku Reinerovou. Po několika měsíčním držení ve vazební věznici se opět shledává se svou rodinou a doufá, že si ji bude její vlastní dcera Petruška ještě pamatovat. Vyčerpaná Barbora si pomalu zvyká na nové prostředí, s pomocí úřednice pracovního úřadu získá zaměstnání, které sice neodpovídá její původní představě, jelikož hlavní hrdinka dříve pracovala jako novinářka a ovládá šest světových jazyků, ale brzy si na svou pozici vedoucí vzorkovny sortimentu v obchodě se spotřebním zbožím zvykne. A dokonce záhy po nástupu do zaměstnání se na schůzi podniku přede všemi postaví za starého zaměstnance, kterého se podnik chystá neoprávněně vyhodit. Tímto aktem Barbora znovu získá své ztracené sebevědomí a hrdost.

Děj povídky je řazen chronologicky, přičemž se v něm objevují retrospektivní vzpomínky na dobu strávenou ve vyšetřovací vazbě ve věznici, kdy na hlavní hrdinku promlouvají vyšetřovatelé nebo jim ona odpovídá. Příslušný text je vždy pro odlišení vyznačen kurzívou.

Jelikož se jedná o autorský překlad, je třeba na tuto skutečnost brát ohled při translátologické analýze. Musíme očekávat větší míru adaptace, jelikož mohla autorka během překladu kterékoliv pasáže libovolně předělávat a upravovat a volit si způsob, jak konkrétní informace obsažené v textu podá českému čtenáři. Navíc je zde i hledisko časového odstupu mezi originálem a překladem, kdy Lenka Reinerová může po několika letech nazírat na události, které se udály v jejím životě, z jiné perspektivy.

Druhou dvojici textů k analýze představují výňatek z českého originálu knihy předního československého historika Václava Kurala *Konflikt místo společenství: Němci a Češi v Československém státě (1918–1938)* z roku 1996 a jeho překlad do němčiny pořízený Lenkou Reinerovou v roce 2001 a vydaný v rámci knihy *Konflikt anstatt Gemeinschaft?: Tschechen und Deutsche im tschechoslowakischen Staat (1918–1938)*. Lenka Reinerová se během své překladatelské dráhy zaměřovala především na texty z oblasti výtvarného umění a historie (židovství, období 2. světové války, ale i na starší historická období). Jelikož Lenka Reinerová na některých překladech českých originálů do němčiny spolupracovala i s ostatními překladateli a jinými osobami, vybrala jsem proto z širokého repertoáru knihu, na jejímž překladu se podílela úplně sama, a tudíž není nutné konzultovat její podíl na překladu originálu s dalšími osobami.

Knihy Václava Kurala pojednává o česko-německých vztazích v období 1. republiky. Jde o poměrně složité období, které autor zpracovává velmi detailně a snaží se o souborný a přehledný výklad problematiky. Své první studie na toto téma začal psát již v sedmdesátých letech v čerpačské maringotce Vodních zdrojů a v kotelně motolské nemocnice. Jeho studie navazují na knihu profesora Křena *Konfliktní společenství* vydanou v Torontu v roce 1989. Profesor Jan Křen se o jeho líčení historie vyjadřuje jako o klidně vyváženém, seriózně dokumentovaném a podaném bez sebemenšího skonku k laciným senzacím [KURAL 1993: 1].

Kural se nenažije konfliktnost zastírat, ani nijak odsunout do pozadí, ale pojednává o ní neutrálním způsobem bez velkých emocí. Ve své knize ale kromě střetů a nedorozumění líčí i elementy pozitivního soužití i náběhy k historickým alternativám, anebo k tomu, co sám obrazně nazývá dějinnými křížovatkami a výhybkami [KURAL 1993: 2]. Knihy má opravdu

široký záběr, česko-německé vztahy se neomezují jen na vztahy na česko-sudetské úrovni, ale zahrnuje i vztahy s Rakouskem, resp. tamními Němci.

Publikace měla původně vyjít v exilovém nakladatelství Josefa Škvoreckého v roce 1988, nakonec vyšla zásluhou Ústavu mezinárodních vztahů a nakladatelství „R“ v roce 1993.

K oběma dvojícím textů nebudeme vždy přistupovat úplně totožně, jelikož se jedná o dva různé typy textů – umělecký a odborný, což je třeba zohlednit při translatologické analýze i v závěrečném shrnutí a vzájemném srovnání. Reißová [REIß 1971: 25] vidí rozdíl mezi překladem pragmatických textů a textů literárních v tom, že v případě prvního z nich slouží jazyk jako komunikační a informační prostředek, a u prózy a poezie se používají spíše prostředky umělecké a prostředky s určitou estetickou hodnotou.

Při translatologické analýze se sice opíráme z velké části o model Kathariny Reißové, ale neopomenuli jsme zohlednit i další přístupy k analýze, zejména pak přístup Christianne Nordové obsažený v publikaci *Textanalyse und Übersetzen* a přístup Jiřího Levého, který načrtává ve své knize *Umění překladu*.

5.2 Translatologická analýza dle modelu Kathariny Reißové

V empirické části práce budeme vždy porovnávat dvojici originál a jeho překlad z několika hledisek, a to vždy na základě translatologické analýzy. Vycházet budeme z modelu translatologické analýzy Kathariny Reißové, který je obsažen v její monografii *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* [REIß 1971].

Podle Reißové [REIß 1971: 11-12] musí být kritika překladu založena na vzájemném porovnání výchozího a cílového textu. Každý překladatel se vždy snaží najít v cílovém jazyce ty nejoptimálnější ekvivalenty, a abychom mohli posuzovat jeho úspěšnost či neúspěšnost, je zapotřebí mít „po ruce“ především objektivní¹⁴ a věcná¹⁵ kritéria. Každý náš hodnotící soud – kladný i záporný je podle Reißové [REIß 1971: 12] třeba náležitě odůvodnit a vždy doložit, a zvláště při negativním posouzení je třeba se ptát po příčinách chybného ekvivalentu a zároveň navrhnout vhodné řešení. Proto i v následující části práce budou u jednotlivých příkladů

¹⁴ Objektivita v této souvislosti s kritikou překladu znamená kontrolovatelnost a je protikladem k svévoli a nedostatku důkazů [REIß 1971: 12].

¹⁵ Věcnost znamená snahu zjistit, zda a do jaké míry hodnocený text reprodukuje v cílovém jazyce to, co obsahuje text ve výchozím jazyce [REIß 1971: 13].

překladatelských řešení uvedeny i konkrétní ukázky z originálu (O) a překladu (P) a bude vždy uvedena příslušná strana textu.

V počáteční fázi analýzy Reißová [Reiß 1971: 32] doporučuje stanovit textový typ, který stanovuje dle převažující funkce jazyka v textu (rozlišuje funkci sdělovací, výrazovou a apelativní). Dle převažující funkce jazyka lze text zařadit do jedné z následujících skupin textů: *inhaltsbetonte Texte*, ve kterých dominuje funkce sdělovací a které se zaměřují na zprostředkování obsahu a informací, *formbetonte Texte*, ve kterých převažuje funkce výrazová a které kladou důraz na formu a vyjadřovací prostředky, *appelbetonte Texte*, kde dominuje funkce apelativní, nebo tzv. *audio-mediale Texte*.

Po zařazení k textovému typu je možné přistoupit k další analýze, která se skládá z posouzení vnitrojazykových instrukcí (*inersprachliche Instruktionen*) a vnějazykových determinant (*außersprachliche Determinanten*). V rámci vnitrojazykových instrukcí se budeme snažit o analýzu na rovině sémantické, lexikální, gramatické a stylistické. Co se týče vnějazykových determinant, bude nás při porovnávání originálu a překladu zajímat situační kontext, věcnost, dále pak faktor času a místa, faktor příjemce, a na závěr posoudíme závislost na mluvčím a tzv. afektivní implikaci. Pořadí posuzování jednotlivých faktorů a determinant je samozřejmě možné libovolně promíchat. Vnitrojazykové instrukce a vnějazykové determinanty nelze také často posuzovat odděleně, jelikož se jednotlivé kategorie vzájemně prolínají.

6 ANALÝZA AUTORSKÉHO PŘEKLADU UMĚLECKÉHO DÍLA

- Originál: povídka *Glas und Porzellan* ze sbírky *Das Traumcafé einer Pragerin* (1996), str. 73 - 116
- Překlad: povídka *Sklo a Porcelán* ze sbírky *Sklo a porcelán: Neskutečně skutečné příběhy* (1991), str. 94 – 124

Dříve než přistoupíme k podrobné analýze výchozího a cílového textu dle modelu Kathariny Reißové, není na škodu si oba texty nejprve prohlédnout, aniž bychom je četli. Hned na první pohled si na rovině makrostylistické všimneme zásadní odlišnosti. Na důležitost vtažení výstavby a členění textu na rovině mikrostylistické a makrostylistické do analýzy originálu upozorňuje zejména Christianne Nordová [NORD 1995: 115].

V našem případě nelze přehlédnout nedodržování odstavců v cílovém textu, ve kterém je jich podstatně mnohem více, s trochou nadsázky lze říct, že za každou druhou větou či souvětím. V překladu se objevuje tendence začínat každou přímou řeč na další odsazené řádce, ale není to pravidlem. Důvody autorky překladu k tomuto kroku však neznáme, pravděpodobně se Lence Reinerové český text s více odstavci zdál přehlednější.

Dalším prvkem v originálu, který nás na první pohled upoutá, je kurzívou vyznačená přímá řeč, která představuje retropektivní vzpomínku hlavní hrdinky, která se vžívá do situace, kdy byla ve vyšetřovací vazbě, a vybavuje si věty, které slyšela od vyšetřovatelů, popřípadě, které sama řekla při výslechu. V překladu tento suprasegmentální prostředek, jak jej nazývá Nordová [NORD 1995:137], který zdůrazňuje určitý význam textu, z neznámých příčin chybí, ačkoliv by byl žádoucí, jelikož přehledně odděluje současnost vyprávění od retrospektivy.

6.1 Literární kategorie

Prvním úkolem kritika překladu podle Reißové je přiřadit výchozí text k určitému textovému typu, pokud nechceme překlad hodnotit podle neobjektivních nebo nevhodných kritérií. Je to právě textový typ, který velkou měrou určuje výběr legitimních prostředků při

překladu. Každý text je nutné posuzovat podle funkce, kterou v něm zaujímá výchozí jazyk. Zde se Reißová inspiruje modelem Karla Bühlera, který jazykové funkce dělí do tří skupin – na funkci sdělovací, expresivní a apelativní. Zpravidla jeden text nevykazuje jen jednu konkrétní funkci, ale může se v něm prolínat funkcí více, přičemž jedna z nich je vždy dominantní a napoví nám, do jaké ze tří kategorií textových typů vymezených Reißovou na základě převažující funkce originál zařadit. Reißová vymezuje tzv.:

- a) *inhaltsbetonte Texte*, texty s dominantní funkcí sdělovací (*Darstellungsfunktion*), velký důraz je kladen na správný převod obsahu,
- b) *formbetonte Texte*, u kterých dominuje funkce estetická (*Ausdrucksfunktion*), důraz se klade na zachování formy originálu, a
- c) *appellbetonte Texte* s dominující funkcí apelativní (*Appelfunktion*), i cílový text by měl u čtenářů vyvolat stejný typ reakce.

Reißová ale později vymezila ještě čtvrtý typ, tzv. *audio-mediale Texte*, ve kterém se navíc objevují další mimojazykové formy vyjádřování grafického, akustického a optického druhu. Jedná se zejména o texty, které jsou prostřednictvím určitého média přenášeny až k uchu příjemce.

V případě naší povídky se jedná o text zaměřený na formu sdělení s dominantní funkcí estetickou. Vzhledem ke skutečnosti, že se Lenka Reinerová považovala za vypravečku, která se chtěla ze svých špatných zkušeností jednoduše „vypsát“ a být jakýmsi prostředníkem, který čtenáře informuje o událostech první i druhé poloviny minulého století, je patrná v menší míře i funkce sdělovací.

6.2 Jazyková kategorie (vnitrojazykové instrukce)

Podle Reißové je velmi důležité, aby se posuzovatel překladu držel také kategorie jazykové, na jejímž základě může opodstatnit své hodnotící soudy. Co se týče vnitrojazykových instrukcí, mělo by každého kritika zajímat, zda daný překladatel při překladatelském procesu vybral z potenciálních ekvivalentů ten správný ekvivalent, neboli jak Reißová píše, ekvivalent optimální. Při výběru vhodného ekvivalentu je vždy důležité zohlednit rovněž daný jazykový kontext určitého výrazu, který se podílí na stanovení její

významu. Ale není to jen kontext jazykový, který ovlivňuje výběr překladatele, ale do výběru zasahují i vnějazykové determinanty.

V rámci translatické analýzy ale budeme postupovat nejprve od vnitrojazykových instrukcí, u kterých nás budou zajímat roviny sémantická, lexikální, gramatická a stylistická, až k vnějazykovým determinantům.

6.2.1 Sémantické instrukce

Pokud překladatel správně identifikuje a interpretuje sémantické instrukce, nemělo by se mu dle Reißové [REIß 1971: 59] stát, že nezachová správně obsah a smysl obsažený v originále. Na překladatele v originálním textu čekají mnohá úskalí, může se mu proto snadno stát, že nepochopí správný význam slova, např. v případě slov polysémních nebo homonymních, nebo se nebude jím zvolený ekvivalent pro překladovou jednotku plně shodovat s ekvivalentem ve výchozím textu. Překladatel se může také uchýlit k špatné interpretaci některého z výrazů nebo frází nebo dokonce svévolně přidávat či vypouštět slova, věty nebo odstavce z původního textu.

Při porovnávání textu originálu a překladu je na první pohled patrné, že do cílového textu autorka značnou měrou zasahuje, zejména pokud se jedná o výpustky a přidávání, která najdeme téměř na každé stránce. Sama Lenka Reinerová se ale netajila tím, že do svých textů, jak originálních, tak přeložených, mnohokrát zasahovala. Vzhledem tomu, že překládá svůj vlastní text, je zřejmé, že jí během překládání mohly napadnout další skutečnosti, které by ráda zařadila do českého vydání, nebo naopak se jí některé věty nebo pasáže z textu originálního zdály pro českého čtenáře zbytečné, a proto je v cílovém textu vynechala.

a) Výpustky

1) Vypouštění samostatně stojící věty nebo vět z originálu

V následujícím příkladu Lenka Reinerová vynechala hned dvě věty líčící velikost a nepřehlednost úřední budovy, kam se hlavní postava povídky vydala.

• Příklad 1:

„Laß mich mitgehen“, drängte er. „Wer weiß, wie dir dort zumute sein wird.“

Sie ging allein.

Ein großes Gebäude, ein kahles Treppenhaus mit vielen Türen. Jede trug eine Nummer, keine ein Namenschild. In dem düsteren Korridor dieses Amtsgebäudes... (O 85)

„Nech mě jít s sebou,“ naléhal, „bude ti tam možná všelijak.“ Šla sama.

V ponuré chodbě úřední budovy ji však... (P 103)

V dalším příkladě zase vynechává akt podání potvrzení úředníkovi.

• Příklad 2:

„Ich möchte mich anmelden“, sagte sie, und es war ihr unangenehm, daß ihre Stimme dabei ein wenig schwankte. **Sie hielt ihm den Papierstreifen hin.**

„Aha“, die Bestätigung... (O 85)

„Chtěla bych se přihlásit,“ řekla a bylo jí nepříjemné, že se jí přitom zadržával hlas.

„No jo,“ nebyl z té stvrzenky... (P 103)

2) *Vypouštění konkrétních slov nebo částí souvětí z originálu*

Lenka Reinerová překlad neochuzovala jen o samostatně stojící věty, ale vynechávala i části souvětí či konkrétní slova, jak uvidíme v následujících příkladech.

• Příklad 3:

Sie hatte nicht geweint, als sie im Krieg von der Gestapo umstellt wurden, sie hatte bei der schweren Geburt ihrer Petra nicht geweint und auch nicht, als sie an jenem Tag vor zwei Jahren holen gekommen war, **wer weiß wegen welcher unsinnigen Beschuldigung.** Jetzt war sie nicht zu beruhigen. (O 81)

Neplakala, když je za války obklíčilo gestapo, neplakala při těžkém porodu jejich Petry, neplakala, když ji onoho dne před dvěma lety odvezli. Teď byla k neutíšení. (P 100)

V předešlém příkladu autorka vynechává jednu větu ze souvětí, týkající se skutečnosti, že hlavní postava nevěděla, z jakých důvodů byla vzata do vazby. V české verzi tato vedlejší věta chybí.

• Příklad 4:

„Erinnerst du dich, wie häßlich das Hotelzimmer in **Marseille** war, in dem wir es fertigbrachten zu Hause zu sein? (O 110)

„Pamatuješ, jak ošklivý byl hotelový pokoj, ve kterém jsme dokázali být doma? (P 120)

V předešlém případě Lenka Reinerová vynechává název francouzského města Marseille. Buď název vynechala z nepozornosti, nebo nechtěla být v cílovém textu konkrétní.

3) Vypouštění přivlastňovacího zájmena

Zvláštností v českém překladu je pravidelné vypouštění přivlastňovacího zájmena ve větách vyjadřujících nějaký tělesný pocit, přičemž by se toto přivlastňovací zájmeno v originále mohlo v překladu nahradit zájmenem osobním, jako např. *Ihr Herz begann zu klopfen – Rozbušilo se jí srdce*. Věta bez zájmena v češtině působí odcizujícím dojmem, ale zase přidává na dramatičnosti. V příkladu 5 je ještě patrná další výpustka výrazů *in ihre dunklen Schatten*.

Příklad 5:

Ihr Herz begann zu klopfen, die Augen versanken noch tiefer in ihre dunklen Schatten, ... (O 76)

Srdce se šíleně rozbušilo, oči se propadly ještě hlouběji, ... (P 96)

Příklad 6:

Sie saß auf der Bank, und **ihre** Augen brannten unerträglich. (O 80)

Seděla na lavičce a oči nesnesitelně pálily. (P 99)

Příklad 7:

Ihr Kopf schmerzte, alles in ihr bebte. (O 80)

Hlava bolela, uvnitř ní se všechno chvělo. (P 100)

b) Přidávání:

Není pravidlem, že by se Lenka Reinerová při překládání snažila originální německý text pouze zkracovat a zjednodušovat, ale právě naopak, některé informace ještě doplnila. Přidávání ale nejsou tak častá jako výpustky, jsou spíše výjimečná.

Největší přídavek nalezneme hned na první stránce, kdy je nadpis povídky lemován jakýmsi úvodem k celému příběhu, který v originále zcela chybí. V originále nadpis stojí samostatně a hned na něj navazuje text příběhu. Lenka Reinerová patrně považovala za nezbytné uvést českou povídku jiným způsobem.

Ve výchozím textu vypadá úvodní stránka přibližně takto:

Glas und Porzellan

Es war ein schwüler Augustmorgen. Die Menschen auf der Straße schienen schon zu dieser frühen Stunde von der Hitze niedergedrückt zu sein. (...) (O 73)

a oproti ní úvodní stránka v cílovém textu:

Od onoho vlídného podzimu i od onoho zářivého dne na břehu ženevského jezera uplynula řada let. Doba zvláštní, plná trpkosti (...) Po celou tu dobu jsem měla sen, který se mi často

sklo a porcelán

vracel. Šlapala jsem v něm dlouhou ulicí bez jediného živého tvora (...) Jak už jsem řekla, je to sen, těžký a přece dobrý sen. A proto je i poslední příběh, který tu vyprávím, poněkud jiný než ostatní. (P 94)

1) Přidávání věty nebo části souvětí

Co se týče dalších přidávání, většinou se jedná jen o drobnosti, či upřesnění, jak si ukážeme v následujícím příkladu, kdy Lenka Reinerová přidává do souvětí další větu, která ale zásadním způsobem nemění význam celého souvětí v originále.

• Příklad 8:

Er hatte schon befürchtet, man habe sie um ihr Selbstvertrauen gebracht, ihre frische und unverwüstliche Lebenslust sei hinter den Gittern geblieben. (O 90)

Už se obával, že **ji tam zmrzačili**, že ji připravili o sebedůvěru, že za mřížemi zůstala její svěžest a nezničitelná chuť do života. (P 107)

V dalším příkladu překladatelka tentokrát přidává samostatně stojící větu.

• Příklad 9:

Genossin Marková, vom Arbeitsamt hatte gesagt, die Frau sei ein ganz besonderer Fall, und man solle sie nicht mit überflüssigen Fragen beunruhigen. (O 94)

Soudružka Marková z pracáku řekla, že je to zcela mimořádný případ a že ji nemají zbytečně týrat dotazy. **Prý sama všechno vyřídí.** (P 109)

2) *Přidávání konkrétních slov*

Lenka Reinerová do cílového textu nezpracovala jen další samostatně stojící věty a části souvětí, ale i konkrétní postřehy a přívlastky k různým výrazům, jak můžeme vidět v následujícím příkladu, kde v české verzi přidává shodný přívlastek *drátěný* ke slovu okraj.

• Příklad 10:

„Werden Sie Arbeit suchen?“ fragte er dann und blickte sie über den Rand seiner Brille an. (O 86)

„Budete hledat zaměstnání?“ zeptal se pak ještě a pohleděl na ni přes **drátěný** okraj brýlí. (P 104)

c) Nahrazování výrazů v originále výrazy s jiným významem

Při srovnávání originálu a překladu jsme odhalili místa, která autorka překládá zcela jinak, než jak jsou napsána v originále, jednoduše řečeno, nahradí výraz nebo výrazy v originále slovy buď s podobným, nebo se zcela jiným významem.

1) *Nahrazování slova s nadřazeným významem slovem s podřazeným významem*

V následujících dvou příkladech Lenka Reinerová blíže konkretizuje objekty, které hlavní hrdinka příběhu vidí kolem sebe, tím že slovo s nadřazeným významem *Blume* (*květina*), *Haus* (*dům*), *Baum* (*strom*), nahrazuje v češtině slovy s podřazeným významem *mateřídouška*, *chalupa*, *vrba*. V příkladu 8 se ještě můžeme všimnout vypuštění německého výrazu *einsam*, který bychom mohli nahradit českým výrazem *osamělý*.

• Příklad 11:

Sie nahm ihn mit allen Poren auf, sah jede **Blume** am Wegrand (...) und die Katze, die sich auf der Schwelle eines **einsamen Hauses** sonnte. (O 74)

Vnímala je všemi póry, viděla každou **mateřídoušku** na mezi (...) i s kočkou, která se vyhřívala na prahu **chalupy**. (P 95)

• Příklad 12:

„...Dana ist erst bei England, dort bei dem **Baum**, seht ihr?...“ (O 105)

„...Dana je teprve u Anglie, tam u **vrby**, vidíte?...“ (P 116)

2) *Nahrazování výrazu (výrazů) v originále zcela jinými výrazy v překladu*

Z následujících příkladů je patrné, že si autorka s českou verzí povídky chtěla opravdu „pohrát“, nebo ji nenapadly vhodné české ekvivalenty. Autorka německou vedlejší větu v české verzi poměrně značně zkrátila na „pouhé zavrtění hlavou“, přičemž průvodčí v originále provedl více úkonů (povytláhl obočí a pokrčil ramena).

• Příklad 13:

Die Stimme klang so erschreckt, daß der **Schaffner nur erstaunt die Augenbraunen hochzog und mit den Achseln zuckte**. (O 73)

V jejím hlase byla taková úzkost, že **jen mlčky zavrtěl hlavou**. (P 95)

Vzhledem k tomu, že mají předešlé tři kategorie – vypustky, přidávání a nahrazování výrazu výrazem s jiným významem mnoho příkladů, jsou v předešlém textu uvedeny maximálně 3 příklady, zbylé ukázky byly zařazeny do přílohy na konci práce (příloha I-VI).

d) Přesouvání slov či vět na jiná místa v textu

Lenka Reinerová v české verzi své povídky slova pouze nepřidává či nevypouští, ale také je různě přemísťuje v rámci jedné věty či souvětí, čímž mění význam souvětí, jak můžeme vidět v následujících dvou příkladech.

• Příklad 14:

Als der Schaffner zum zweiten Mal **an diesem Fenster vorbeikam, trat er dicht an den Wagen heran**, blickte und sagte:... (O 73)

Když průvodčí po druhé **přecházel po nástupišti, přisoupil těsně k tomu oknu** a řekl:... (P 95)

Průvodčí se v německém originále nejprve projde dvakrát kolem okna a pak přistoupí k vagónu, ale oproti tomu průvodčí v českém překladu dvakrát přejde nástupiště a pak se přiblíží k oknu.

• Příklad 15:

„Die ist gut“, wiederholte die Alte **beruhigt** und schloß das Fenster. (O 98)

„Je hodná,“ opakovala stařena a zavřela **uklidněně** okno. (P 112)

V první větě stařena uklidněně hovoří a ve druhém, českém, zase uklidněně zavírá okno. V tomto případě se zřejmě jedná o nepozornost překladatelky při převodu originálu do cílového textu.

6.2.2 Lexikální instrukce

Další z řady instrukcí z kategorie jazykové jsou instrukce lexikální, kde se hlavním kritériem při posuzování překladu stává otázka adekvátnosti. Adekvátně překládat znamená podle Popoviče [POPOVIČ 1974: 123] vystihnout významový invariant originálu, tj. kdy si výrazové prvky originálu a překladu, co se týče funkce a struktury, navzájem odpovídají. Reißová [REIß 1971: 63] rovněž hovoří o nůstnosti posouzení schopnosti adekvátního převodu tohoto druhu instrukcí z výchozího do cílového textu. V našem případě budeme analyzovat případné problémy s převodem jmen, nepřeložitelných výrazů, idiomatických vyjádření, odborné terminologie, slovních hříček, přísloví, metafor atd.

a) Překlad křestních jmen

Z lexikálního hlediska je překlad křestních jmen a příjmení častým problémem mnoha překladatelů. Lenka Reinerová s překladem jmen měla poměrně snadnou práci, jelikož se v textu originálu objevují jen jména česká. Co se týče příjmení, mají v němčině i češtině stejnou podobu, např. *Frau Kučerová* (*paní Kučerová*), *Herr Hrabal* (*pan Hrabal*). U křestních jmen postupovala autorka odlišně, z překladatelského hlediska nejednotným způsobem. V následujících sloupcích si lze všimnout hned několika jevů.

- a) Ve jméně Petruška je v originále české *š* transkribováno do německého *sch*. Ale u ostatních jmen se v originále objevuje výhradně české měkké souhlásky, např. *Vojtěch*.
- b) Autorka používá v originále pro dceru hlavní postavy pouze zdrobnělinu *Petruschka*, ale v české verzi střídavě základní podobu jména *Petra* a zdrobnělinu *Petruška*.
- c) V české verzi používá u některých křestních jmen na rozdíl od originálu jejich další odvozené podoby, např. *Jaroslav* – *Jarouš*, *Toník* – *Tonda*, či oslovení místo *Pavle* tak *Pavluši*. Autorka pravděpodobně v českém překladu použila takové podoby křestních jmen, jak si je pamatovala ze své zkušenosti a jak tyto osoby skutečně ve svém životě oslovovala, případně postupovala na základě svého jazykového citu.

<u>Originál</u>	<u>Překlad</u>
Petruschka (O 76)	Petruška (P 97)
Petruschka (O 77)	Petra (P 99)
Franta (O 80)	Franta (P 99)
Petruschka (O 82)	Petra (P 100)
Toník (O 83)	Tonda (P 102)
Jaroslav (O 95)	Jarouš (P 110)
Vojtěch (O 97)	Vojtěch (P 111)
Pavel (O 104)	Pavluši (P 116) – oslovení

b) Frazeologie a idiomatika

Převod idiomů a frazémů bývá pro překladatele často nerozlousknutelným oříškem. Jelikož se Lenka Reinerová pohybovala celý život v českém prostředí, oplývá značnou zásobou různých frazémů a idiomů. V následujícím příkladě je vidět jak si dobře poradila s německou hovorovou frází *obenauf sein*, kterou nahradila českým ustáleným přirovnáním *být (zdravý) jako rybička*.

• Příklad 16:

„...Das ist die Hauptsache, und in einigen Wochen sind Sie wieder **obenauf**.“ (O 84)

„...To je hlavní a budete zase **jako rybička**.“ (P 103)

Cit pro oba jazyky předvedla autorka v následujících dvou řešeních překladatelských problémů. V prvním příkladu je to zajímavé řešení „rýmovačky“ pobízející chodce k rychlejší chůzi bez odpočinku *hurtig laufen, nicht verschnaufen*. A ve druhém příkladě řešení idiomu *Made in Buxtehunde*, jež přeložila jako *Made in Zapadákov*.

• Příklad 17:

„**Hurtig laufen, nicht verschnaufen**“, munterten sie einander gegenseitig auf,... (O 105)

„**Šupito presto, ubíhej nám cestu!**“ notovaly si s mámou,... (P 117)

• Příklad 18:

„...Und weil ich Fremdsprachen kann, werde ich vielleicht übersetzen, daß alles Made in **Buxtehunde** ist oder so. (O 91)

„...A poněvadž umím cizí jazyky, tak budu asi překládat, že je to všechno Made in **Zapadákov**.“ (P 107)

V příkladu 19 pro změnu nevolí k překladu zkrácenou verzi frazému *čert aby to... (vzal)*, ale překládá německý frazém *der Teufel soll (etw/jdn. holen)* českým idiomem *zatracená práce*.

• Příklad 19:

„Mein Mann ist Arzt, aber er hat nur einen Laborantenposten bekommen.“

„Ach der **Teufel soll doch...**!“ (90)

„Můj muž je lékař, ale dostal jen místo laboranta.“

„**Zatracená práce!**“ (P 106)

Podobně jako v příkladu 19 i v následující ukázce Lenka Reinerová nepoužila doslovný překlad a přímou řeč nepřeložila německou hovorovou frázi *eins zu null für Sie* jako *Jedna nula pro vás*, ale celý výrok poněkud nivelizovala a použila jen české sloveso *vyhrát*.

• Příklad 20:

„**Eins zu null für Sie**“, meine Hrabal und drehte endlich den Schlüssel im Schloß herum. (O 98)

„**Vyhrála jste**,“ prohlásil Hrabal a otočil konečně klíčem v zámku. (P 112)

V následujících příkladech autorka německé fráze *in die Knochen beißen* a *unter die Lupe nehmen* úplně vynechává, popřípadě nahrazuje neutrálními výrazy. Zřejmě nedokázala najít v češtině frázi s podobným významem.

• Příklad 21:

Fand sogar Gefallen an der Musterabteilung, obwohl es dort den ganzen Tag dunkel war und ganze Jahr hindurch **feuchte Kälte in die Knochen biß**. (O 98)

Vzorkovna se jí dokonce zalíbila, i když tam byla celý den tma a celý rok **vlhká zima**. (P 112)

• Příklad 22:

„...Was immer ich schreiben oder sagen würde, werden sie **unter die Lupe nehmen** und prüfen und...“ (O 104)

„...Cokoliv bych řekla nebo dokonce napsala, by **prohlíželi**, zkoumali a ...“ (P 116)

c) Překlad cizích slov

Jediným problémem tohoto druhu je překlad francouzského slovního spojetí *mon vieux*, jehož překlad Lenka Reinerová obešla tím, že jej nahradila jménem Pavel, od kterého vytvořila odvozeninu *Pavluš*. Slovní spojení *mon vieux* by bylo možné v češtině vyjádřit například českými výrazy *kamaráde*, *příteli*, *můj milý* atd.

• Příklad 23:

„Sei nicht unglücklich, **mon vieux**. Ich weiß überhaupt nicht,... (O 91)

„Nebud' netrpělivý, **Pavluši**. Vůbec nevím,... (P 107)

6.2.3 Gramatické instrukce

Dalším kritériem, které by měl podle Reißové každý kritik při srovnávání originálu a překladu zohlednit, jsou instrukce gramatické. V tomto případě se nejedná v první řadě ani o posouzení zachování obsahu a smyslu sdělení, ani o posouzení adekvátnosti, ale o zaměření na kritérium správnosti. Při překládání je nutno brát zřetel na rozdílnost gramatických systémů dvou odlišných jazyků, v našem případě němčiny a češtiny, na odlišná morfologická a syntaktická pravidla.

Překladatel by měl dle Reißové [REIß 1971: 65] být schopen rozeznat sémanticky a stylisticky relevantní aspekty gramatických struktur výchozího jazyka a umět je adekvátním způsobem převést do jazyka cílového. Jednodušeji řečeno, měl by být schopen najít v cílovém jazyce takovou gramatickou strukturu, jež se v obdobných případech běžně užívá, a nekopírovat bezmyslenkovitě strukturu výchozího jazyka, a tím tak porušovat jazykovou normu.

a) Kategorie vidu

Lenka Reinerová v překladu své povídky několikrát použila u českého slovesa špatný vid. Důvodem bude zřejmě její nedostatečný jazykový cit, jelikož čeština nebyla její mateřštinou, ale pouze dalším jazykem, který dobře ovládala. V následující větě se hovoří o vlaku, který se už na nádraží ocitl, proto by bylo lépe českou větu přeformulovat, např. *Na nádraží většího města přijel vlak, Vlak vjel do nádraží většího města,...*

• Příklad 24:

Der Zug **erreichte** den Bahnhof einer größeren Stadt. (O 75)

Vlak **vjízdel** do nádraží většího města. (P 96)

Další příklad opět upozorňuje na použití špatného vidu, nedokonavé sloveso *končit*, je třeba nahradit dokonavým slovesem *skončit*.

• Příklad 25:

„Ich war in Untersuchungshaft. Sie wurde mit positivem Ergebnis für mich **abgeschlossen**. (O 86)

„Byla jsem ve vyšetřovací vazbě. **Končila** pro mě s kladným výsledkem.“ (P 103)

b) Vazba s předložkou

Daším problémem na rovině gramatické jsou předložkové vazby, v následujícím příkladě autorka použila nepřilíš obvyklou vazbu *zastavit se za padesát metrů*, vhodnější by bylo převést vazbu z originálu jako *zastavit se po padesáti metrech* nebo *zastavit se o padesát metrů dál*.

• Příklad 26:

Tatsächlich blieb er **nach** knapp fünfzig Metern stehen und steckte den Schlüssel in das Schloß eines morschen Holztores.

„Erschrecken Sie nicht, es sieht hier nämlich wüst aus.“ (O 97)

Skutečně se asi **za** padesát metrů zastavil před úzkými, zchátralými dveřmi. „Nelekněte se, vypadá to tady dost strašně.“ (P 111)

c) Slovosled

Německý a český jazyk mají v některých případech odlišná pravidla pro výstavbu věty. Jedná se především o problematiku vkládání německých sloves ve vedlejších větách na konec věty, při překladu do jazyka českého pak občas dochází k tomu, že překladatelé nevědomě vazbu kopírují, jak se stalo například u následující vedlejší věty v překladu Lenky Reinerové.

• Příklad 27:

„Sie haben ein schönes Mannsbild“, sagte eine von ihnen, **nachdem Pavel sie am Tag zuvor mit Petruschka von der Arbeit abholen gekommen war**. ...“ (O 103)

„Máte krásnýho chlapa,“ řekla jedna z nich, **když Pavel den předtím s Petruškou za ní přišel**. ... (P 115)

A i v následujícím příkladě se autorka nechala svést německým slovosledem.

• Příklad 28:

„Du liebe Zeit, der Opa ist wohl nicht ganz bei Trost!“

Fräulein Dvořáková bekam am Halsausschnitt rote Flecken vor Aufregung. **Kicherte nervös**. (O 113)

„Ten děda je namouduši šašek!“ Slečna Dvořáková rozčilením znachověla. **Uchichtla se nervózně**.

(P 122)

d) Kategorie času

Na dvou místech v cílovém textu se autorka z neznámých důvodů uchýlila k převodu slovesa v minulém čase slovesem v čase přítomném. V prvním příkladu je věta celkově formulována trochu neobratně, vhodným převodem by mohla být formulace *vysadili mě na nový přeh* nebo *byla jsem vysazena na nový břeh*. Ve druhém příkladě se zřejmě Lenka Reinerová přítomným časem u sloves pokusila o napětí v ději.

- Příklad 29:

Man hat mich an einem neuen Ufer ausgesetzt. Das ist nicht mehr der geräuschvolle, unruhige und wilde Strom...(O 100)

Jsem vysazená na nový břeh. To už není hlučný, neklidný a dravý proud... (P 113)

- Příklad 30:

Aber das **ging nicht**. Das **war** einfach nicht möglich. Die Menschen **hatten** doch ein Recht darauf zu wissen, wen sie vor sich haben. (O 86)

Ale to **nejde**. To prostě **není** možné. Bude dělat jakoukoli práci, o nic jiného se nebude starat, ale takhle ne. Lidé **mají** konečně právo vědět, koho mají před sebou. (P 103)

6.2.4 Stylistické instrukce

Poslední z jazykových kategorií je kategorie stylistických instrukcí, jejichž dodržování vede k plné korespondenci mezi stylem originálu a stylem překladu. Vzhledem ke skutečnosti, že porovnáváme výchozí a cílový text, jež jsme přiřadili k textovému typu, kterému Reißová říká *formbetonte Texte*, je zachování stylu velmi důležité.

Překladatel by měl umět v originále rozeznat dobovou normu, individuální styl autora, nebo třeba i záměrné porušování stylu, a adekvátně je převést do cílového textu. Překladatel by si měl rovněž uvědomit, že pokud se jedná o text zaměřený na formu, není vhodné výchozí text jakýmkoliv způsobem vylepšovat nebo vysvětlovat.

Původní německý text je psán spisovnou němčinou, a to se týká i dialogů. V překladu ale můžeme na mnoha místech zpozorovat, že autorka používá i jiné vrstvy češtiny, např. obecnou nebo hovorou češtinu.

a) Hovorovost v dialozích a v dalším textu

Lenka Reinerová byla bilingvní osobou, sama v různých rozhovorech říká, že umí lépe německy, němčinu také považovala za svou mateřštinu. Nelze jí ale upřít její cit pro převádění dialogů do cílového jazyka. I když se na několika místech cílový text posouvá do expresivnosti, hovoří osoby vystupující v povídce skutečně přirozeným jazykem.

1) *Dialogy*

V následujících ukázkách uvidíme, jak autorka používá hovorové fráze v dialozích, které tím získávají na přirozenosti. V prvním příkladu překládá německé spojení *ein paar Kronen* jako *nějakou korunu*. V druhé ukázce volí nespisovnou kocovku u slova lidé (*lidma*) a ve druhé větě operuje s hovorovým expresivním českým výrazem *vytmavit*. Překlad se sice posouvá do hovorovosti, ale neztrácí na živosti a opravdovosti.

• Příklad 31:

„Aber das ist zu weit. Wenn sie kein Kleingeld haben, leihe ich Ihnen **ein paar Kronen**“... (O 77)

„Vždyť je to daleko. Chcete, abych vám půjčila **nějakou korunu**?“... (P 98)

• Příklad 32:

„Weiß ich noch nicht. Ich kann das nicht so richtig vor vielen **Leuten**. Ich könnte es nicht **ordentlich erklären**...“ (O 109)

„Nevím. Nedovedu to před **lidma**. Nedokázala bych to pořádně **vytmavit**...“ (P 119)

2) *Hovorovost v textu*

I v následujících příkladech si Lenka Reinerová „pohrává“ s češtinou. Živě překládá německé *ein paar* českým *houf* a rovněž se jí vydařil překlad křiku dětí v přímé řeči přidáním dalších dvou dlouhých samohlásek. V následujících příkladech se autorka vhodně strefila do výrazu *správcová* pro německou *Hausbesorgerin*, a německé výrazy *zurechtgemachte Frisur* převedla zajímavě českým idiomem *upravená hlava*.

• Příklad 33:

Ein paar Kinder rannten vorbei und schrien: „Wir sind die **Feuerwehr!**“ (O 76)

Houf dětí přeletěl kolem ní s křikem: „My jsme **hasičííí?** (P 97)

• Příklad 34:

Das Haus Nr. 726 war drei Stockwerke hoch, die **Hausbesorgerin** wohnte zum Glück im Erdgeschoß.
(O 76)

Dům číslo 726 měl tři poschodí, **správcová** bydlela naštěstí v přízemí. (O 97)

• Příklad 35:

Eine nett aussehende Frau mit sorgfältig zurechtgemachter **Frisur**. (O 76)

Hezká žena s pečlivě upravenou **hlavou**. (P 97)

b) Používání zdrobnělin

Lenka Reinerová rovněž ráda sáhne i po zdrobnělinách, aby v češtině lépe vyjádřila určitý smysl. V prvním ze dvou příkladů chtěla zřejmě naznačit, že vynést zavazadlo hlavní hrdinky z vlaku nebude kvůli lehkosti žádný problém. Navíc je možné si všimnout, že ze souvětí v originálu vypouští první větu a nakonec české verze přidává oslovení paní, a to vše zřejmě kvůli zachování hovorovosti v dialogu. V druhém příkladě, rovněž v přímé řeči, je deminutivum *hubeňoučká* opravdu na místě, perfektně vystihuje vzhled pohublého malého děvčátka a zároveň vyjadřuje soucit matky. Rovněž vypuštění výrazu *Kind* je v tomto případě žádoucí, aby dialog působil více osobně.

• Příklad 36:

„Wenn Sie gestatten, ich trage Ihnen den **Koffer** hinaus.“(O 75)

„Vynesu vám ten **kufřík**, paní. (P 96)

• Příklad 37:

„Gewachsen ist das Kind, aber auch **sehr mager**.“ (O 82)

„Vyrostla, ale je **hubeňoučká**.“ (P 101)

c) Nivelizace

Dalším poměrně častým negativním posunem z hlediska stylu je nivelizace, kterou Popovič [POPOVIČ 1974: 123] vymezuje jako ochuzování, zjednodušování či zploštění stylu originálu. O nivelizaci hovoří i Levý [LEVÝ 1998: 151], který ji ale považuje spolu s intelektualizací za běžnou tendenci, ke které se občas uchýlí každý překladatel. Dochází

k tomu proto, že překladatel přeloží slova významová a ochudí text o slova či stavební prvky s funkcí estetickou [LEVÝ 1998: 151].

Tomuto problému, ovšem ne tak markantně, podlehla i naše autorka, která na několika místech cílového textu nedovedla německé výrazy hodnocené ve výkladovém slovníku [DUDEN 2006] jako umgangssprachlich nahradit vhodnými ekvivalenty v češtině a zvolila výrazy neutrální.

• Příklad 38:

Der junge Mann blieb verlegen stehen, wußte nicht, wie er sich der Frau gegenüber verhalten sollte, über die man allerlei **munkelte**. (O 87)

Mladý muž se v rozpacích zastavil, nevěděl, jak má oslovit paní, o které se leccos **povídalo**. (P 104)

• Příklad 39:

...„Aber ich sage Ihnen noch etwas: Sie **rappeln sich** wieder **hoch**, betimmt.“ (O 90)

...„ale já vám řeknu ještě něco: vy se zase **vypracujete**.“ (P 106)

V prvním ze dvou příkladů by bylo možné německý výraz *munkeln* nahradit českým *šuškat*.

V druhém příkladě bychom německé *sich hochrappeln* mohli přeložit jako *vyškrábat se (nahoru)*.

d) Obecná čeština

Na rozdíl od německého originálu, který je psaný ve spisovné němčině, používá autorka v překladu i nespisovnou formu češtiny – obecnou češtinu. Konkrétně se jedná o protetické *v* (*votravovat*), spisovnou koncovku *y* nahrazuje nespisovnou *ej* (*novej*, *žádnej*), obvyklé *é* koncovkou *y* (*krásnyho*). V textu se objevuje i unifikace koncovky *ma* v instrumentálu množného čísla (*kytkama*).

• Příklad 40:

„Frau Starková, wenn Ihnen im Betrieb jemand den **Nerv töten** sollte – Sie wissen ja, wie das so ist, ein **neuer** Angestellter, ... (O 94)

„Paní Starková, kdyby vás na pracovišti začali **votravovat** – to víte, **novej** člověk, ... (P 109)

• Příklad 41:

„Haben Sie **nichts mit Blumen?**“ brummte die Alte unzufrieden. (O 101)

„Nemáte **žádnej s kytkama**?“ bručela stará neposkojeně. (P 114)

- Příklad 42:

„Sie haben ein **schönes** Mannsbild“, sagte eine von ihnen... (O 103)

„Máte **krásného** chlapa,“ řekla jedna z nich... (P 115)

6.3 Pragmatická kategorie (vnějazykové determinanty)

Abychom mohli správně posoudit vhodnost překladatelem zvolených ekvivalentů při překladu, je podle Reißové třeba brát v úvahu kromě vnitrojazykových instrukcí i vnějazykové determinanty. Takových vnějších determinant neboli faktorů, které přímo ovlivňují volbu jazykových prostředků, které má konkrétní autor ve své mateřštině k dispozici a které se podepíší na podobě výchozího textu, je velké množství. Reißová hovoří o sedmi takových faktorech: užší situační zřetel, věcný faktor, faktor času a místa, faktor příjemce, závislost na mluvčím a afektivní implikace.

6.3.1 Užší situační zřetel a znalost tématu

Od celkového situačního kontextu díla odlišuje Reißová užší situační zřetel, který se vztahuje jen ke konkrétním pasážím a okamžitým situacím v textu. Máme na mysli například citoslovce, narážky (na literární díla, historické události, ...), zkrácené podoby hovorových frází. Obzvláště obtížné je rozluštit podobná slovní vyjádření v divadelních hrách a samozřejmě uměleckých dílech. Nejen překladatel, ale i ten, kdo překlad hodnotí, by se měl umět vcítit do té či oné konkrétní situace. Hlavním úkolem překladatele je pak adekvátním způsobem interpretovat implicitní sémantické instrukce v originále a např. pro danou narážku vybrat vhodné vyjádření, nejen po lexikální, ale i po sémantické stránce.

Dalším důležitým faktorem zasahujícím do podoby výchozího textu, ale i textu cílového, je znalost tématu. Roli tohoto faktoru Reißová zdůrazňuje zejména u odborných textů, které oplývají odbornou terminologií a k jejichž překladu je nezbytné orientovat se dostatečně v tématu a umět volit vhodné ekvivalenty v cílovém jazyce. Tyto věcné znalosti se projevují zejména na rovině lexikální.

V našem případě je autorkou i překladatelkou tatáž osoba, tudíž jsme v textu neobjevili žádné známky nedostatků vyplývajících z předchozích dvou mimojazykových faktorů.

6.3.2 Faktor času

Reiřová považuje vtažení faktoru času do translatologické analýzy za vhodné, zvláště pokud překládáme text, který je úzce spjatý s určitou epochou. Při posuzování překladů starších textů, jež bychom mohli dle Reiřové zařadit do kategorie textů orientovaných na formu a výraz, je třeba mít na paměti, že vznikli v jiné době a kultuře, a to se podepsalo na jejich jazykovém ztvárnění.

V našem případě je situace jednodušší. Jak již víme, originál povídky (*Glas und Porzellan*) napsala Lenka Reinerová v roce 1975 a její český překlad vyšel v roce 1991. Ačkoliv překlad vyšel až po „pádu komunismu“, Lenka Reinerová v českém překladu používá běžně specifické výrazy charakteristické pro dobu předlistopadovou. Hlavním typickým výrazem, který Lenka Reinerová používá nejen v dialozích, kde by byl výraz žádoucí k navození pocitu, že se děj odehrává v 50. letech minulého století, ale i mimo dialogy. Jedná se o výraz *soudruh*, který byl typický pro tuto dobu, ale dnes se již přesunul z jazykového centra na periferii, ba dokonce přímo ze slovní zásoby vymizel.

a) Konkrétní výrazy

Nyní se budeme zabývat konkrétními výrazy, které autorka v textu překladu použila a které mají vztah k době předlistopadové. Jak jsme již uvedli, jedním z nich je výraz *soudruh*, který autorka zařazuje do překladu nejednotným způsobem. V prvním příkladu jde o dialog, Lenka Reinerová přidává do oslovení výraz *soudruh*, který ale v originále chybí, v následujícím příkladu jej převádí i z originálu.

- Příklad 43:

„Guten Tag, Herr Lehrer, das ist, bitte, meine Mutti.“ (O 87)

„Dobrý den, **soudruhu** učitelí, to je, prosím, moje maminka.“ (P 104)

- Příklad 44:

„Verzeih, **Genosse**, ich habe Besuch? Wie? - Weiß ich nicht, mein Guter, weiß ich wirklich nicht. Sowie ich ein Weilchen Zeit habe, komme ich, mir die Sache anschauen.“ (O 88)

Nezlob se, **soudruhu**, mám návštěvu. – Co? - Nevím, milý zlatý, až budu mít chvílku čas, přijdu se na to podívat.“ (P 105)

Výraz *soudruh* ale nenajdeme jen v dialozích, ale i v dalším textu. V první z následujících ukázek se jedná o překlad slova *soudruh* z originálu, ale u dalších jej autorka překladu jednoduše přidá, aniž by byl výraz obsažen ve výchozím textu.

• Příklad 45:

Aber er fragte lieber nichts. **Genossin** Marková vom Arbeitsamt hatte gesagt, die Frau sei ein ganz besonderer Fall, und man solle... (O 94)

Ale raději se na nic neptal. **Soudružka** Marková z pracáku řekla, že je to zcela ... (P 109)

• Příklad 46:

Die Erzieherin im Schulhort hatte zum Beispiel nur gesagt... (O 86)

Soudružka vychovatelka v družině například jen řekla... (P 104)

• Příklad 47:

„Guten Tag“, sagte die Kleine schließlic artig, so wie zur Frau im Milchladen oder zum Lehrer in der Schule. (O 83)

„Dobrý den,“ řekla malá zdvořile, stejně jako to říkala paní v mlékárně nebo **soudruhu** učitelovi. (P 101)

Překladatelsky zajímavá je i práce s dalšími dvěma výrazy *Verkehrspolizist* (*příslušník dopravní policie*) a *Beamter* (*úředník*), které autorka překládá pro danou dobu danými názvy úředních osob *příslušník bezpečnosti* a *příslušník SNB*. Vzhledem k tomu, že Lenka Reinerová v příběhu popisuje události a hovoří s osobami, které skutečně znala, je pro ni použití slova *soudruh* a *příslušník* zcela normální. Spíše by se dalo říct, že když tvořila text v němčině, brala ohled na německého čtenáře (z východního i západního Německa) a proto volila výraz srozumitelný pro danou kulturu, do češtiny jej pak převedla tak, jak jej znala z vlastní zkušenosti.

• Příklad 48:

Ihr Herz begann wild zu klopfen, die Augen versanken noch tiefer in ihre dunklen Schatten, als sich der prüfende Blick eines älteren **Verkehrspolizisten** auf sie heftete. (O 76)

Srdce se šíleně rozbušilo, oči se propadly ještě hlouběji, když se do nich upřel zkoumavý pohled staršího **příslušníka SNB**. (P 96)

• Příklad 49:

Hinter ihr stand ein breitschultriger **Beamter** in Uniform, weder freundlich noch unfreundlich, einfach amtlich korrekt. (O 85)

Ramenatý **příslušník bezpečnosti** v obvyklém stejnokroji, ani přívětivý, ani strohý, nejspíš úředně lhostejný. (P 103)

Kromě *příslušníka* a *soudruha* jsem jako příklad vlivu faktoru času uvedla ještě dva příklady. V prvním z nich autorka německý výraz *fleißig* překládá českým *dělný*. A v druhém příkladu používá pro tehdejší dobu častý výraz *podnik*, místo ředitelství, popř. vedení (*in der Direktion*).

- Příklad 50:

...die in dem ganzen Haufen der eifrigen, schwatzenden und **fleißigen** Frauen...Ton angab. (O 103)

...udávající tón v tom rozšafném, ubreptaném a **dělném** chumlu žen,... (P 115)

- Příklad 51:

Am Montag war irgendeine Kommission **in der Direktion**. (O 109)

Na podniku byla v pondělí nějaká komise. (P 119)

b) Zdravení postav v díle

K navození dobové atmosféry v překladu slouží i užití různých druhů společenských pozdravů z dob komunistického režimu, jako je *čest*, *čest práci*, *nazdar práce*, které ale v originále nenajdeme.

- Příklad 52:

„...Also bis dann!“ (O 95)

„...Tak zatím **čest!**“ (P 110)

- Příklad 53:

„...da habe ich mir gesagt: **Na Mahlzeit!** ...“ (O 101)

„...řekl jsem si: **No nazdar práce!** ...“ (P 114)

- Příklad 54:

„**Guten Tag**, Genosse!“ (O 112)

„**Čest práci**, soudruhu!“ (P 121)

c) Tykání

Další zajímavostí, které si lze při porovnání originálu a překladu všimnout, je užití jiné osoby v dialozích mezi spolupracovníky a nadřízeným a podřízeným v jednom podniku. Zatímco v němčině volí v dialogu autorka vykání, v češtině nadřízený hlavní postavě tyká. Pouze v posledním ze tří příkladů je tykání jak v originále, tak v překladu, zřejmě proto, že před tykání v originále je vloženo oslovení soudruhu.

• Příklad 55:

„Wirklich, ich habe **Sie** mir ganz anders vorgestellt“, wiederholte Chef Hrabal nach einigen Wochen noch einmal. (O 100)

„Vážně, já jsem si **tě** představoval docela jinak,“ řekl vedoucí Hrabal po několika týdnech znovu. (P 113)

• Příklad 56:

„...Sagen **Sie**, und das dort, Sie wissen schon, was ich meine, das war alles Unsinn, nicht?“ (O 101)

„...Hele, a tamto, však **mi** rozumíš, to bylo všechno nesmysl, že jo?“ (P 114)

• Příklad 57:

„Auch wir werden zunächst nicht diskutieren, Genosse, **erkläre uns** erst einmal, warum ihr den Opa feuern wollt.“ (O 115)

„Nebudeme zatím diskutovat, nejdříve nám **vysvětlí**, proč chceš dědu vyhodit, **soudruhu**.“... (P 123)

6.3.3 Faktor místa

V případě faktoru místa se nejedná o nic jiného než o problematiku reálií a svéráznosti země a národa výchozího jazyka [REIß 1971: 77]. Pokud cílová kultura nedisponuje vhodným ekvivalentem pro předměty a zařízení, zvyklostí a obyčejů, existuje několik způsobů, jak nesnáz při překladu překonat. Reißová [REIß 1971: 79] navrhuje několik variant:

- 1) výpůjčka
- 2) užití kalku
- 3) ponechání cizího výrazu a dovysvětlení v poznámce pod čarou
- 4) vysvětlující překlad.

Lenka Reinerová měla v tomto případě snadnou práci, jednak se děj odehrává v kultuře cílového textu, a jednak v této kultuře sama žila, takže nemá s reáliemi žádné potíže. Z překladatelského hlediska je zajímavé, že všechny hovorové české výrazy používané i v současnosti jako *pracák* a *občanka*, ale i výrazy charakteristické pro dobu před rokem 1989 jako *kádrovka*, *kádrovák* jsou v originále ve své spisovné podobě *Arbeitsamt* (*pracovní úřad*), *Bürgerausweis* (*občanský průkaz*), *Kaderabteilung* (*kádrovka*), *Hauptkaderchef* (*hlavní kádrovák*), *Elektroabteilung* (*elektro*). Vzhledem ke skutečnosti, že se ve všech uvedených případech jedná o dialogy postav, bylo pravděpodobně autorčiným záměrem učinit dialogy přirozenějšími a hovorovějšími, a proto dochází k posunu na stylistické rovině.

• Příklad 58:

„Du meine Güte! Und da brauchen Sie das **Arbeitsamt**? Um solche Leute reißt man sich hier...“
(O 88)

„Milá zlatá! A to potřebujete **pracák**? Vždyť se o Vás poperou!...“ (P 105)

• Příklad 59:

...sie legte die Hand auf das wieder sorgfältig zusammengefaltete Papier und fragte sachlich:

„Sie haben keinen **Bürgerausweis**?“ (O 89)

...položila ruku na složený list a zeptala se věcně: „Vy nemáte **občanku**?“ (P 106)

• Příklad 60:

„...Schauen Sie, junge Frau, lassen Sie hier alles stehen und liegen, und kommen Sie gleich mit mir. Schließlich bin ich auch aus der **Kaderabteilung**, also keine Angst...“ (O 93)

„...Heleďte, mladá paní, nechte toho tady a pojďte rovnou se mnou. Jsem ostatně z **kádrovky**, tak se nebojte...“ (P 109)

• Příklad 61:

„...Der neben ihm mit dem offenen Hemdkragen, das ist der **Hauptkaderchef**. (O 111)

„...ten vedle něho, v rozhalence, to je hlavní **kádrovák**...“ (P 121)

• Příklad 62:

„Und wie ich schon sagte: wenn Sie etwas brauchen, kommen Sie ruhig zu mir. Aber ansonsten wird Ihnen unser Jaroslav alles bestens erklären und einrichten. Ich muß noch bei der **Elektroabteilung** vorbeischaun...“ (O 95)

„A jak jsem řekl, kdyby něco, přijďte klidně za mnou, ale jinak vám tady Jarouš všechno zařídí. Musím se ještě podívat do **elektry**...“ (P 110)

6.3.4 Faktor příjemce

Za příjemce je vždy považován posluchač nebo čtenář textu ve výchozím jazyce, nejedná se o příjemce v cílovém jazyce. Determinaty pak chápeme jako to, co autor výchozího textu chtěl sdělit svým čtenářům při tvorbě svého textu, ale nevztahují se k ničemu nad tento rámec [REIB 1971: 81]. Faktor příjemce se neprojevuje stejně jako faktor místa, tedy specifickými reáliemi, ani výrazy typickými pouze pro výchozí kulturu, ale projevuje se zejména v idiomatických vyjádřeních, citátech, metaforách a příslovích. Překladatel má za úkol převést text do cílového jazyka tak, aby si čtenář dokázal text začlenit do vlastního kulturního kontextu a na jeho základě mu pak porozuměl.

Z tohoto hlediska se v překladu povídky jeví zajímavý převod konverzace mezi otcem a dcerou, který je ale založen na slovní hříčce. Autorka se s ním však dokázala skvěle vypořádat.

• Příklad 63:

„...Gerade bin ich als erste von Amerika herübergeschwommen. Dana ist erst bei England, dort bei dem Baum, seht ihr? Dort ist die Grenze.“

„Und hast du überhaupt einen **Paß**?“ fragte Pavel.

„Einen **Paß**? **Du meinst, ob ich aufpasse**? Aber natürlich passe ich auf, außerdem kann ich doch schwimmen. (O 105)

„...Zrovna jsem jako první připlula z Ameriky. Dana je teprve u Anglie, tam u vrby, vidíte? Tam je hranice.“

„A máš vůbec **pas**?“ ptal se Pavel.

„**Pás**?“ Petruška se rozesmála na celé kolo. „K čemu? Já přece umím plavat!“

V cílovém textu povídky se objevuje ještě jedna podobná záměna samohlásek, která ale v originále zcela chybí. Lenka Reinerová si patrně při překladu na onu událost vzpomněla a zapracovala ji do textu.

• Příklad 64:

„Guten Tag. Frau Barbora Starková?“

„Sie wünschen?“

„Dobrý den. Paní Stárková?“

„**Jsem Starková**. Přejete si?“

Lenka Reinerová si byla vědoma rozdílů ve znalostech u příjemců německého i českého textu. V následujících dvou ukázkách je vidět, jak autorka německým čtenářům dovysvětluje některé české reálie, např. že A. Dvořák napsal symfonii Z nového světa, nebo vysvětluje, co je příběh Toman a lesní panna. V popisu inventáře skladu porcelánu si lze povšimnout, že obsah v německém textu neodpovídá obsahu v českém textu, z *Wanderburschen* (vandrovníci) jsou husopasky, z *Ballettratten* (mladé baletky) jsou pionýrky a do výčtu známých osobností české kultury i politiky přibyla spisovatelka *Božena Němcová* a historik *Zdeněk Nejedlý*.

• Příklad 65:

Eine neue Welt. Nicht die aus **Dvořáks symphonischer Musik**, hier erschloß sich ihr die gegenwärtige neue Welt einer Kleinstadt... (O 98)

Nový svět. Ne ten **Dvořákův**, současný nový svět na malém městě... (P 112)

• Příklad 66:

Einfarbig, bemalt und vergoldet. Winzig und gigantisch. **Wanderburschen**, Fliegenpilze, Eisbären (am Rande von Aschenbechern in Form von blaugrünen Eisschollen), Rehe, Pferde und tanzende Rokokopaare, Klement Gottwald, Bedřich Smetana und Stahlwerker beim Abstich, **Ballettratten**, Stalin und **der sagenhafte Toman, der eine Waldjungfer entführt, wie es im einem klassischen tschechischen Poem geschrieben steht**. (O 99)

Jednobarevné, pomalované a pozlacené. Titěrné i velké. **Husopasky**, muchomůrky, lední medvědi (nad popelníkem ve tvaru ledové kry); srnci, koně a rokokoví tanečníci; **Božena Němcová**, Bedřich Smetana, Klement Gottwald s **Nejedlým** a hutník při odpichu; **pionýrky**, Stalin a **Toman s lesní pannou**. (P 113)

6.3.5 Závislost na mluvčím

Mezi faktory závislé na autorovi originálu patří zejména ty prvky, které jako mimojazykové faktory ovlivňují jazyk autora samotného nebo jazyk jeho děl [REIß 1971: 84] a projevují se jak na rovině lexikální a gramatické, tak i na rovině stylistické. Jejich projev není příliš patrný u odborných textů, ale všimneme si jich u textů orientovaných na formu. Na autora textu působí mnoho okolností, např. jeho původ, vzdělání, doba, ve které žil. Původce originálu mohl psát pod vlivem nějaké literární skupiny nebo školy. Problémy při převodu může činit dialekt nebo používání nějakých neobvyklých jazykových prvků charakteristických zejména pro expresivní texty.

Lenka Reinerová ve svém originále používá výhradně spisovnou němčinu, která je plně srozumitelná, její převod do spisovné češtiny tedy nebyl nijak obtížný.

6.3.6 Afektivní implikace

Poslední ze seznamu faktorů ovlivňujících podobu výchozího textu z hlediska lexikálního, stylistického i gramatického jsou afektivní implikace. V tomto případě jde o to, aby překladatel dokázal vystihnout celkové ladění textu, tedy měl by umět rozeznat, interpretovat a správně zachovat v cílovém textu humor, ironii, opovržení, sarkasmus, důraz, nadávky obsažené v textu výchozím. Důležitost posuzovat text z hlediska zachování afektivních implikací se projevuje zvláště u textů expresivních.

Jazykové prostředky obsažené ve výchozím textu jsou spíše neutrálního charakteru. Lenka Reinerová užívá v podstatě pouze jednu nadávku, a tou je *Dummkopf*, kterou do češtiny převádí jako *hlupák* nebo *rošťák*. Pokud si ale projdeme originál i překlad zjistíme, že je cílový text daleko více, alespoň co se týče dialogů, expresivnější. Lenka Reinerová v něm používá hovorovou i obecnou češtinu na rozdíl od originálu, který je v „Hochdeutsch“.

6.4 Shrnutí analýzy

První, co si po přečtení předešlé podrobné analýzy různých translatologických problémů musíme uvědomit, je skutečnost, že se jedná o autorský překlad. Problematika autorského překladu až doposud zůstávala mimo hlavní zájem teorie překladu a literární historie. Přitom byl v dobách středověku a raně moderních evropských dějinách stěžejní pro přemostění latiny a lidové mluvy [HOKENSON, MUNSON 2006: 1]. Nezáměr ze translatologie se netýká jen překladů samotných, ale i bilingvních autorů, kteří texty vytvářeli, přičemž bilingvismus byl dříve pro překládání takřka normou.

Autorský překlad bychom mohli považovat za zvláštní formu literárního překladu, který pořizují buď lidé bilingvní, nebo emigranté, ale důvody, proč tak činí, bývají často sporadické. Lamping mimo jiné rozlišuje dva typy autorského překladu [LAMPING 1992: 214] a oba dva se vztahují i na případ Lenky Reinerové. Prvním z nich je překlad z mateřštiny do jiného jazyka, který autor ovládá, tento typ bývá nejběžnější. Následuje druhá varianta, kdy autor napíše dílo v cizím jazyce, a pak jej přeloží do své mateřštiny. První případ se týká naší analyzované povídky *Sklo a porcelán*, a druhý s přimhouřením oka překladu díla *Alle Farben der Sonne und der Nacht* z češtiny do němčiny, když opomeneme četné změny.

K autorskému překladu lze přistupovat i z jiné perspektivy. Lamping hovoří [LAMPING 1992: 214] o třech funkcích autorského překladu. Zmiňuje autorský překlad, který má vztah k publiku, jenž usnadňuje přenos informace k cizojazyčnému příjemci, autorský překlad, který má vztah k autorovi, kdy se autor doslova vyžívá v „poetickém jazykovém cvičení“ a experimentování v cizím cílovém jazyce, a třetí typ, autorský překlad vztahující se k dílu, kdy se překladatel snaží své dílo aktualizovat. Tyto tři aspekty se ale navzájem nevylučují.

Lenka Reinerová se nesnaží tříbit si svou češtinu či němčinu, ale projevuje se u ní spíše snaha sdělit něco čtenářům obou národů, chce se především podělit o své zážitky na obou stranách hranic. Na základě toho bychom ji mohli zařadit k prvnímu a současně i částečně k třetímu Lampingovu typu autorského překladu.

Při přetváření svého vlastního originálu má každý bilingvní člověk jistou volnost. Quinstoff dokonce hovoří o stupních přetvoření vlastního originálu překladatelem [GULDIN 2005: 247]. První z nich je ten postup, kdy se autor snaží o odstranění všech stop po interferencích, tj. zničení stop po překladu ve prospěch čistoty originálu. Další, střední stupeň, připouští určité odchylky od převládající překladatelské normy. Poslední postup se vyznačuje vytvořením úplně nového způsobu postupu. Vztáhneme-li předešlé stupně na autorský překlad Lenky Reinerové, můžeme u povídky *Sklo a porcelán* hovořit přibližně o středním stupni. Jak jsme viděli při rozboru, autorka si s textem docela pohrála. Nejprve si všimneme nedodržování členění do odstavců a jednotného písma, pak přejdeme k četným výpustkám, přidáváním a nahrazováním německých výrazů českými o odlišném významu.

Přehlédneme-li jisté nedostatky spojené s jazykovou neobratností na několika místech, např. v kategorii vidu či času, můžeme směle říci, že výsledný překlad opravdu splňuje svou funkci. Český čtenář jej možná bude vnímat snad ještě lépe než čtenář německý, jelikož se jedná o jeho vlastní realie. Ačkoliv český text vyšel až po revoluci, je zajímavé kolik českých realii z doby předlistopadové do něj po lexikální stránce autorka zapracovala, kolik specifických výrazů z dob komunismu použila, ačkoliv v originále nejsou, např. zdravení *čest práci*, oslovení *soudruhu* apod.

Cílový text také Lenka Reinerová oproti originálu obohatila o prvky hovorové a obecné češtiny, jejichž přítomnost se v soudobém uměleckém překladu, hlavně v dialozích, stává téměř samozřejmostí [KUFNEROVÁ 1994: 72]. Lenka Reinerová si především dala záležet právě na živosti a přirozenosti dialogů postav. Nevyhýbala se překladům vtipných konverzací

založených na jazykových hříčkách, ani cílový text neochuzovala o české evivalentní frazémy a idiomy.

Lenkce Reinerové za žádných okolností nemůžeme žádné změny vyčítat, výjma několika pochybení na gramatické rovině. Jelikož je autorkou originálu, může si s překlady počínat dle svých představ. Ale je samozřejmé, že kdyby zasáhla opravdu velkou měrou, nemohl by překlad již být zařazen mezi překladovou tvorbu, ale jednalo by se už o dílo nové, jak tomu je u knih *Hranice uzavřeny* a *Alle Farben der Sonne und der Nacht*, která sice v podstatě překlady jsou, ale pozměněné do takové míry, že se již považují, a i sama autorka je tak prezentuje, na rozdíl od povídky *Sklo a porcelán* za díla nová. Z obavy o přílišné zasahování do svých původních textů svěřovala Lenka Reinerová překlady vlastních děl raději zkušenějším překladatelkám, abychom o překladech mohli hovořit jako o reprodukcích originálů a ne dílech nových.

7 UKÁZKY UMĚLECKÝCH PŘEKLADŮ LENKY REINEROVÉ

Následující kapitola práce představuje jakousi kapitolu „pro zajímavost“. Uvedeme si vždy v přehledné tabulce přibližně jednostránkový úryvek originálu a překladu pořízeného Lenkou Reinerovou a ukážeme si na nich její rozdílné přístupy při překladu uměleckého textu. V předešlé kapitole jsme analyzovali překlad autorský, o kterém na základě translatologické analýzy již nějaké informace máme, a nyní se ve stručnosti podíváme na další překladatelské počínání Lenky Reinerové při překládání uměleckých textů z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny. Kdybychom se podrobně věnovali translatologickým analýzám následujících ukázek, překročili bychom rozsah diplomové práce, proto uvádíme jen stručný komentář k dané problematice.

7.1 Překlad uměleckého textu do němčiny

Lenka Reinerová ale nepřekládala, co se týče uměleckých děl, jen svou původní literární tvorbu, ale i díla jiných českých autorů. Překlady krátkých úryvků z uměleckých děl, poezie, prózy a dramatu, vycházely pravidelně ve zvláštní rubrice „Aus der Welt des Buches“ v německé verzi měsíčníku Im Herzen Europas, do něž Lenka Reinerová přispívala svými vlastními články, zejména pak různými reportážemi, a spolu s dalšími autory překlady krátkých úryvků českých autorů do německého jazyka, které sloužily k propagaci české tvorby a českých umělců v zahraničí. Seznam překladů úryvků pořízených Lenkou Reinerovou je součástí přílohy na konci práce.

Jako ukázkou jsem vybrala úryvek z knihy Miroslava Horníčka *Dobře utajené housle*. V tomto případě se jedná o část povídky *Chvála rozměrů*. Pokud si Lenka Reinerová při autorském překladu potrpěla na adaptace nejrůznější druhu, platí o jejích překladech uměleckého díla do němčiny pravý opak, jak je vidět v následující ukázce.

Ukázka 1

- Originál: HORNÍČEK, M.: *Dobře utajené housle*. Praha: Československý spisovatel, 1965, str. 19
- Překlad: HORNÍČEK, M.: *Lob der Ausmasse. Verlassene Wohnungen*, prosinec 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

Originál Miroslava Horníčka

Překlad Lenky Reinerové

<p>Mám rád ženy drobných postav. Malé. Útlé. Proto jsem si jednu z nich vzal. Neříkám, že pouze proto, ale jeden z důvodů to byl. Mám prostě rád malé ženy. Totiž – měl jsem je rád. Nyní – od doby, kdy jsem se rozhodl pro jednu z nich – říkám: mám rád malou ženu.</p> <p>Nehodlám zde popisovat důvody, pro které dávám malým ženám přednost. Některé jsou zcela subjektivní a vysloveny by vypadaly směšně.</p> <p>Především – malá žena dodá domovu útulnosti. Kráčí-li z pokoje do pokoje, mohou mít pocit, že bytem se pohybuje cukřenka. Známi ženy, které při vstupu vyplní dveře. Děsí mne jako laviny. Jsou ženy, které se ženou bytem jako kulové blesky; nelze je ani přehlédnout, ani sledovat. Jsou hned zde, hned tam, a jejich přesuny nemají v sobě více logiky než přesuny kulového blesku. Jsou nevypočitatelné, pokud by vůbec někdo uvažoval o tom, vypočítati něco nejen o nich, ale o ženě vůbec. (O 19)</p>	<p>Ich liebe Frauen zierlicher Gestalt. Kleine. Zarte. Deshalb habe ich eine von ihnen geheiratet. Ich sage nicht, nur deshalb, aber einer der Gründe war es. Ich liebe einfach kleine Frauen. Das heißt – ich liebte sie. Jetzt – seit der Zeit, da mich für eine von ihnen entschieden habe – sage ich: ich liebe eine kleine Frau.</p> <p>Ich habe nicht Absicht, hier die Gründe aufzuzählen, derentwegen ich kleinen Frauen den Vorzug gebe. Manche sind durchaus subjektiv und spräche man sie aus, würden sie lächerlich wirken.</p> <p>Vor allem – eine kleine Frau gewährt dem Heim Gemütlichkeit. Wenn sie von Zimmer zu Zimmer schreitet, kann ich das Gefühl haben, eine Zuckerdose bewege sich in der Wohnung. Ich kenne Frauen, die beim Eintreten die ganze Tür ausfüllen. Sie erschrecken mich wie Lawinen. Es gibt Frauen, die wie Kugelblitze durch die Wohnung jagen man kann sie weder übersehen noch ihnen folgen. Sie sind gleich da, gleich dort und ihre Platzveränderungen haben nicht mehr Logik, als die Platzveränderungen haben nicht nur über sie, sondern über die Frau überhaupt berechnen zu wollen. (P – příloha časopisu)</p>
--	--

Pro zajímavost ještě můžeme uvést, že překlad cizího díla do češtiny Lenkou Reinerovou řeší diplomová práce Soni Marešové [MAREŠOVÁ 2007] z ústavu translatologie FFUK v Praze. Diplomantka porovnávala v rámci diplomového úkolu překlad knihy E. E. Kische *Marktplatz der Sensationen* od Lenky Reinerové a Jarmily Haasové Nečasové. Překlad Lenky Reinerové, který knižně nevyšel, a proto jej zmiňujeme až v této souvislosti a ne v předešlých kapitolách, rovněž Soňa Marešová nehodnotí jako adaptační, ale jako překlad, který spíše tenduje k doslovnosti. Marešová hodnotí překlad knihy *Marktplatz der Sensationen* Lenkou

Reinerovou jako nezdařilý [MAREŠOVÁ 2007: 104], což ale také vyplývá z poměrně vysoké náročnosti výchozího textu, v němž se například objevuje velké množství slovních hříček a reálií. Lenka Reinerová jej také překládala v době emigrace v Mexiku, kdy byla ještě poměrně mladá a neměla takový jazykový cit pro češtinu. V pozdějších letech strávených v Československu se její jazykové schopnosti zlepšily.

Z uvedené ukázky vyplývá, že si Lenka Reinerová při překladu beletrie do němčiny počíná svědomitě a bez jakýchkoliv změn, na rozdíl od svých vlastních adaptačních překladů. Její překlad se snaží zejména o přesnou reprodukci originálu a tenduje spíše k doslovnosti.

7.2 Adaptační překlad do češtiny

Název podkapitoly – adaptační překlad – je název pouze orientační. Slouží k tomu, abychom si uvědomili rozhraní mezi tím, co se za překlad ještě považovat dá, a co již ne. V analýze autorkou přeložené povídky *Sklo a porcelán* jsme si všimli četných úprav, zejména výpustek a přidávání, které se však objevily ještě v celkem únosné míře, aby se ještě dalo hovořit o překladu.

I když se to na první pohled nezdá, a pokud nahlédneme na zadní stránky jejích dvou knížek *Hranice uzavřeny* a *Alle Farbe der Sonne und der Nacht*, nenajdeme zde formuli – přeloženo z německého (českého originálu). Jak již víme, *Hranice uzavřeny* napsala autorka nejprve německy jako *Grenze geschlossen* a *Alle Farben der Sonne und der Nacht* původně česky jako *Barva slunce a noci* a až o třicet let později německy. Nahlédneme-li však přímo do textu obou verzí, zjistíme, že Lenka Reinerová s původní verzí textu (v druhém jazyce) skutečně pracovala a přejala formou překladu mnoho vět.

Následující ukázka je z obou verzí knihy *Hranice uzavřeny/Grenze geschlossen*, po pečlivém prostudování zjistíme, že jde o jistou formu překladu, avšak natolik adaptační, že už se jedná o nové dílo.

Ukázka 2

- Originál: REINEROVÁ, L.: *Grenze geschlossen*. Berlin: Verlag Neues Leben, 1958, str. 7 – 8.
- Překlad: REINEROVÁ, L.: *Hranice uzavřeny*. Praha: Mladá fronta, 1956, str. 6.

Originál Lenky Reinerové

Adaptace Lenky Reinerové

<p>Nun stehe ich am Fenster meiner kleinen Stube im zweiten Stock und blicke in das grüne Blattwerk der alten Kastanie. Sonnenpunkte hüpfen ausgelassen über die Äste. Eine Spinne knüpft emsig ihr Netz.</p> <p>Unten zieht jemand heftig an der Klingelschnurr, die neben der schmalen Tür des etwas morschen, schwärzlichen Gartenzauns hängt. Ich beuge mich ein wenig hinaus, doch der Baum verwehrt mir den Blick. Die Klingel bimmelt erregt und ohne Unterlaß. Wer kann das nur sein, so zeitig am Morgen? Jemand aus Prag? Weiß man zu Hause vielleicht schon, daß wir hier in Paris unser tschechoslowaisches „Maison de la culture“ errichtet haben? Schnell hinunter und...</p> <p>„Im Namen des Gesetzes: Hände hoch!“</p> <p>Ich fahre zurück. Ein paar Männer drängen sich ins Zimmer. Jeder hält eine glänzenschwarze Pistole umklammert.</p> <p>„Ich bedauere, Mademoiselle. Betrachten Sie als verhaftet.“ (O 7 - 8)</p>	<p>Teď stojím u okna svého pokojíku v druhém patře a dívám se do košaté koruny kaštanu. Dole někdo prudce zazvonil u dvířek zčernalého chatrného plotu. Avšak přede mnou je kaštan a tak nevidím, kdo to je. Zvonek rozčileně řinčí a nejrůznější myšlenky mi probíhají hlavou. Kdo to teď ráno zvoni? Kdo to k nám tak časně přichází? Snad někdo uprchl z domova? Snad už někdo ví, že zde v Paříži máme náš československý „Maison de la culture“? Snad to jsou nějakí noví soudruzi, snad čeští studenti, snad...</p> <p>„Jménem republiky: ruce vzhůru!“</p> <p>Ten, který to křičí, a ti, kteří se za ním řítí do pokoje, nevypadají, jako by měli právo mluvit a jednat jménem Francouzské republiky. Ničím se nepodobají dědicům slavné francouzské revoluce. – Každý drží v rukou černý, vyleštěný revolver.</p> <p>„Jste zajištěna,“ říká... (P 6)</p>
--	--

7.3 Porovnání překladu Lenky Reinerové a překladu Olgy Walló

Pro zajímavost ještě uvedeme porovnání překladů úryvku povídky *Der Frühvogel* z knihy Lenky Reinerové *Das Traumcafé einer Pragerin*. V ukázce 3 vedle se stojí autorský překlad Lenky Reinerové a překlad Olgy Walló. Na první pohled si všimneme rozdílného překladu titulu povídky Pták zrána/Pták úsvitu. Začteme – li se do obou překladů, zjistíme, že překlad Olgy Walló je, co se týče stylu, mnohem více umělečtější a obsahuje i velice pestrou slovní zásobu. Překlad Lenky Reinerové je poměrně doslovný, překladatelka se spíše snaží o reprodukci originálu. Vzhledem k tomu, že čeština nebyla jejím mateřským jazykem a v podstatě v ní ani příliš netvořila, nemůžeme se divit, že je její překlad poněkud „sušší“.

Olga Walló se ostatně podílela na většině překladů povídek Lenky Reinerové. Její styl je osobitý a na mnoha místech se i zdá, že má tendenci původní text trochu vylepšovat, o čemž hovoří i Levý [LEVÝ 1998: 92], který sice tvrdí, že každý umělecký překlad je také nutné hodnotit dle jeho krásy, umělecké dokonalosti a estetické hodnoty coby díla české literatury, ale nesmíme opominout fakt, že někteří překladatelé mají přirozenou snahu originál opravovat a přikrášlovat.

V tomto směru byla Lenka Reinerová k překladatelkám velmi benevolentní, tolerovala jim podobu výsledného překladu, ale vždy jí nešlo ani tak o formu ztvárnění, ale o správnou interpretaci, zkrátka aby v překladu nebylo ani nic navíc, a ani nic nechybělo.

Ukázka 3

- Originál: REINEROVÁ, L: *Das Traumcafé einer Pragerin. Erzählungen*. Berlin: Aufbau – Verlag, 1996, str. 49.
- Překlad Olga Walló: REINEROVÁ, L.: *Mandelduft. Erzählungen*. Berlin: Aufbau – Verlag, 1998, str. 67.
- Překlad Lenka Reinerová: REINEROVÁ, L.: *Sklo a porcelán. Neskutečně skutečné příběhy*. Praha: Orbis, 1991, str. 10.

Originál Lenky Reinerové

Překlad Olgy Walló

Překlad Lenky Reinerové

Originál Lenky Reinerové	Překlad Olgy Walló	Překlad Lenky Reinerové
<p>Der Frühvogel Seine Stimme, so zart und leise sie auch sein mag, ist unverkennbar. Es ist die erste, die allerste Stimme, die tröstlich unseren Schlaf durchging: Wach auf, Menschenkind, die Nacht ist bald vorbei, der neue Tag streicht schon mit unseren Lichtfingern durch das Gestrüpp der Dunkelheit. Schlaftrunken kommt von irgendwo die Vogelstimme. Vorerst nichts als ein weicher Laut. Und doch verblassen von diesem Augenblick an die Fratzen böser Träume, zerfließen sacht im Nichts.</p>	<p>Pták zrána Jeho hlas, jakkoli něžný a tichý, je nezaměnitelný. Hlas první, ze všech nejprvnější, vniká nám útěšně do spánku: Vzbud' se, človíčku, noc bude brzy ta tam, nový den již tápe nejistými světelnými prstíky v houštínách temnot. Rozespale odkudsi doléhá hlas ptáka. Zprvu je to jen pouhý hebký zvuk. Od této chvíle však odpływají pitvorné podoby zlých snů, rozpíjejí se zvolna do nicoty.</p>	<p>Pták úsvitu Jeho hlas poznáš, ať je sebetišší a sebeněžnější. Je to první, ten docela první hlas, který proniká do našeho spánku: Probud' se, člověče, noc již brzy končí a nový den už čeká. Něžné prsty světla se už prodírají hustým křovím tmy. A vtom se odněkud rozespale ozývá ptačí hlas. Zpočátku nic víc než měkký zvuk. A přece se od tohoto okamžiku pozvolna vytrácejí rozšklebené tlamy zlých snů a milosrdně a neurčitě se rozplývají.</p>

<p>Und von neuem, schon etwas kräftiger, erhebt sich die unbekümmerte Vogelstimme. Du schlägst die Augen auf, und der Schrank im Zimmer wird allmählich wieder zum Schrank, der Tisch zum Tisch, die erwachenden Blumen rollen behutsam ihre Blätter auf und beginnen sacht zu duften. Vor dem Fenster schwingt sich der erste jublierende Triller in die Lüft empor. Der Frühvogel singt, und wir leben einen weiteren Tag. (O 49)</p>	<p>A znovu, teď již silněji, se zdvihá bezstarostný ptačí hlas. Otvíráš oči a skříň v místnosti se pozvolna stává opět skříní, stůl stolem, probouzející se květy obezřetně rozvírají svá okvědí a začínají něžně vonět. Za oknem se rozeznívá první triumfující trylek. Pták zrána zpívá a my prožijeme další den. (P 67)</p>	<p>A znovu, teď už trochu silněji, zní ten bezstarostný ptačí hlas. Otevřeš oči a skříň ve tvém pokoji se pomalu zase stává skříní, stůl stolem, probouzející se květiny roztahují opatrně své listy a plaše zavoní. Před oknem stoupá první jásavý trylek do výšin. Pták úsvitu zpívá a ty žiješ další den. (P 10)</p>
--	--	--

8 ANALÝZY PŘEKLADU ODBORNÉHO TEXTU

- Originál: KURAL, V.: *Konflikt místo společenství: Němci a Češi v Československém státě (1918–1938)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1993, str. 7–38.
- Překlad: KURAL, V.: *Konflikt anstatt Gemeinschaft? Tschechen und Deutsche im tschechoslowakischen Staat (1918–1938)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001, str. 9–57.

Vzhledem k tomu, že jsme jednotlivé kategorie translatologické analýzy dle modelu Kathariny Reißové již detailněji popsali v kapitole týkající se analýzy povídky *Sklo a porcelán*, v následujícím textu již budeme uvádět pouze komentované příklady v rámci daných kategorií.

Na úvod ještě vzpomeňme na Christianne Nordovou a uvědomme si, že originál by neměl být totožný s překladem jen po stránce obsahové, platí zejména u odborných textů, ale i po stránce formální. I v tomto typu textu se Lenka Reinerová nevyhnula nedodržování odstavců, v naší přibližně třicetistránkové ukázce jsme objevili hned dva příklady změn v tvorbě odstavců, jinak se překladatelka, co se týče členění textu, dále neprohřešuje.

8.1 Literární kategorie

Na rozdíl od předešlých dvou ukázek se v tomto případě nejedná o *formbetonter Text*, ale o textový typ, kterému Reißová říká *inhaltsbetont*. Hlavní funkcí vybraného odborného textu je funkce informativní. Autor nezpracoval do textu téměř žádné estetické jazykové prostředky kromě několika zdobnělin či frazémů. Vedle dominantní informativní funkce je zde znatelný ještě další typ funkce, a to funkce apelativní, kdy nás určitý text nutí k zamyšlení a částečně usměrňuje naše uvažování o dané problematice. Na základě informací obsažených v textu se můžeme různě přiklánět na určitou stranu (německou či českou) podle jejího vlivu na utváření vzájemných vztahů mezi dvěma národy.

8.2 Jazyková kategorie (vnitrojazykové instrukce)

8.2.1 Sémantické instrukce

a) Vynechávky

Při překladu odborného textu postupuje Lenka Reinerová opravdu svědomitě, ve vybraném textu jsem se setkala pouze s vypuštěním jednoho takřka „bezvýznamného“ adjektiva.

- Příklad 1:

Jednání **prostých** lidí z ulice... (O 7)

Die Handlungsweise der Menschen in den Straßen... (P 13)

b) Přidávání

Vzhledem ke skutečnosti, že se jedná o odborný text, není na místě jej nikterak doplňovat informacemi. V příkladu 2 autorka cílového textu přidává Lenka Reinerová výrazy *deutsche Nationalsozialisten* (němečtí národní socialisté), kterými blíže vysvětluje, na koho se přesně vztahuje zmiňovaná nadvláda nad střední Evropou, podobné označení by se hodilo i do české verze textu pro jeho upřesnění.

- Příklad 2:

Nicméně záporné zkušenosti, dané neúspěchem versailleského dvacetiletí i nacistickou vládou a nadvládou nad střední Evropou (...) nutí ke kritickému zamýšlení. (O 9)

Nichtsdestoweniger zwingen uns die negativen Erfahrungen, die durch den Mißerfolg der zwanzig Jahre des Versailler Vertrags und den Nazikrieg, sowie die Vorherrschaft der deutschen **Nationalsozialisten** in Mitteleuropa gegeben waren (...) zu kritischen Überlegungen. (P 16)

V následujícím příkladu přidává překladatelka k českému Švejkovi německý výraz *brav* (*dobrý*), zřejmě jde o asociaci a překladatelka tam adjektivum intuitivně doplnila.

- Příklad 3:

...až do podoby, ve které ji uviděl český Švejk. (O 11)

...bis zu jener Form, in der sie der tschechische **brave** Schwejk wahrnahm. (P 19)

c) Významové chyby v překladu

Při překládání sice Lenka Reinerová pracovala svědomitě, co se týče vypustek a přidávání, ale nevyhnula se několika chybám z nepozornosti. Většinou se jedná o záměnu výrazů, např. *sudetští Němci – Deutschen* (Němci), *Rakousko – Rußland* (Rusko) nebo záměnu v čísle (viz. uvedené příklady).

• Příklad 4:

...a který zahrnuje v podstatě i postoje **sudetských Němců**, Maďarů, většiny katolíků slovanských“... (O 10)

...und im Wesen auch die Stellungnahmen der **Deutschen**, Ungarn und der Mehrheit der slawischen Katholiken umfaßt. (P 17)

• Příklad 5:

„Ne ve svazku s vlastní buržoazií, leč ve svazku všech proletářů, všech v **Rakousku** žijících národů, je záruka vítězství!“ (O 12)

„Nicht im Bündnis mit der eigenen Bourgeoisie, sondern im Bündnis mit allen Proletariern, allen in **Rußland** lebenden Völkern liegt die Garantie des Sieges!“ (P 20)

• Příklad 6:

Předáci všech sudetoněmeckých provincií (Longman v. Auen, Seliger, **F**reissler, Klement und Oldofredi) (O 17)

...auch führende Männer der sudetendeutschen Provinzen (Longman von Auen, Seliger, **P**reissler, Klement und Oldofredi). (P 26-27)

• Příklad 7:

...zřetelný už z mezinárodního porovnání: z asi **20 000 000** příslušníků národnostních menšin ve střední Evropě... (O 25)

Das zeigt schon ein internationaler Vergleich: von etwa **20 000** Angehörigen nationaler Minderheiten in Mitteleuropa... (P 39)

• Příklad 8:

...že Němci, jejichž podíl činil asi **23** procent obyvatelstva... (O 32)

...daß die Deutschen, deren Anteil etwa **25** % der Bevölkerung betrug,... (P 48)

• Příklad 9:

Podle § **128** všichni občané ČSR bez ohledu na uvedené okolnosti si byli rovni... (O 33)

Nach § **126** waren sich alle Bürger der ČSR ohne Rücksicht auf die angeführten Umstände gleich... (P 49)

8.2.2 Lexikální instrukce

Odborná terminologie obsažená v textu nečinila Lenkce Reinerové při překladu příliš velké obtíže. Autor mnohdy uvádí v textu rovnou německé výrazy, pokud se mu zdají vhodné a nezná český ekvivalent, takže Lenka Reinerová výraz pouze opisuje.

Jedny z problematičtějších výrazů byly výrazy *Všeněmci/Všeněmecko*. V tomto případě se jedná o příslušníky všenečmeckého hnutí, které vzniklo již v 19. století a které se snažilo zabránit Čechům v době Rakouska – Uherska domoci se jazykových práv. Lenka Reinerová překládá do němčiny výraz *Všeněmci* (O 11) jako *Großdeutschen* (P 19), který ale znamená něco jiného. Výraz *Großdeutschen* je spojován s úvahami o Velkoněmecké říši, která měla sjednotit všechny německé národy. Je zajímavé, že výraz *Všeněmecko* (O 31) již překladatelka převádí správně jako *Alldeutschland* (P 46).

Ani geografické pojmy nečinily Lence Reinerové přílišné problémy, všechny názvy obcí, regionů i částí tehdejšího Československa nahradila vhodnými německými názvy.

8.2.3 Gramatické instrukce

Co se týče odlišnosti gramatických struktur, je pochopitelné, že se v překladu objevuje, vzhledem k jazykové kombinaci němčina-čeština, více pasivních konstrukcí, dochází ke změnám slovního druhu, ale kupodivu se neobjevují téměř žádná složitá kompozita.

a) Překlad přívlastku shodného v postpozici

Zvláštností originálu je skutečnost, že se v něm objevuje neobvykle mnoho přívlastků shodných v postpozici. Lenka Reinerová je převádí do antepozice, jak je možné si všimnout v následujících příkladech.

• Příklad 10:

V podobném smyslu, tedy kompromisním a s mnichovskou hranicí se **nesrovnávajícím**, vyzněla i umírněná varianta návrhů **rakouských**. (O 17)

In ähnlichem Sinn, also im Geist eines Kompromisses und nicht **im Einklang** mit der Münchner Grenze, klang auch die gemäßigte Variante der **österreichischen** Vorschläge aus. (P 27)

• Příklad 11:

Vedle toho se však u nich uplatnily i argumenty **geografické, strategické a ekonomické**; zejména u Američanů více než ohledy na staré státoprávní poměry **historické**. (O 18)

Daneben machten sich bei ihnen jedoch auch **geographische, strategische und ökonomische** Argumente geltend, insbesondere bei den Amerikanern, mehr als Rücksichten auf die alten **historischen** staatsrechtlichen Verhältnisse. (P 29)

b) Překlad přístavků a volných přívlastků

Přístavky a přívlastky volné Lenka Reinerová většinou překládá tím způsobem, že část rozvíjející podstatné jméno klade do antepozice. Uvedeny jsou dva příklady, v prvním přesouvá přístavek před substantivum a ve druhém nechává přívlastek volný až za substantivem. U druhého příkladu se jedná ale spíše o opravdovou výjimku.

• Příklad 12:

Zde pouze dokončíme načatou myšlenku: příslib režimu, **obdobného Švýcarsku**, ovšem s přihlédnutím ... (O 24)

Hier wollen wir nur den begonnenen Gedanken beenden: das Versprechen eines Regimes, das **der Schweiz ähnelte**, allerdings unter Berücksichtigung ... (P 37)

• Příklad 13:

...a žádali charakteristiku ČSR jako národního státu, **založeného podle všeobecné zásady sebeurčení československého národa**; když ... (O 36)

...und forderten die Charakteristik der ČSR als nationalen Staat, **begründet auf dem allgemeinen Prinzip der Selbstbestimmung des tschechoslowakischen Volkes**; als... (P 54)

c) Překlad přechodníku přítomného a minulého

V originále jsme objevili i několik přechodníků, jak přítomných, tak minulých. Lenka Reinerová se s nimi vypořádala tak, že je převádí buď vedlejší větou, nebo přičestím přítomným (Partizip I).

• Příklad 14:

...mohlo patrně představovat méně problematické řešení než **prosativší** se řešení dezintegrační. (O 11)

...konnte offenbar eine weniger problematische Lösung darstellen als die **sich durchsetzende** desintegration. (P 19)

• Příklad 15:

...avšak po zkušenosti s právě **proběhnuvším** secesním pokusem sudetských Němců nemohly na Čechy nepůsbit jako červený hadr na býka. (O 31)

...aber nach den Erfahrungen mit dem soeben **verlaufenden** Sezessionsversuch der Sudetendeutschen konnten sie auf die Tschechen nur wie ein rotes Tuch auf einen Stier wirken. (P 47)

• Příklad 16:

Znajíce výsledek, mohli bychom tvrdit... (O 9)

Da wir das Ergebnis kennen,... (P 16)

8.2.4 Stylistické instrukce

Precizní hodnocení zachovávání stylistických instrukcí je spíše záležitostí textů zaměřených na formu vyjádření. V našem případě se jedná o odborný text psaný neutrálním stylem bez expresivních výrazů. V originále jsem objevila pouze dvě místa, kde je patrná jistá dávka expresivity, jednak u české zdobněliny *rolička*, a jednak u přívlastků hodnotících monarchii s expresivním hanlivým zabarvením. V obou případech Lenka Reinerová výrazy nivelizuje.

• Příklad 17:

...vypadá z role „Weltmacht“ a musí se přetransformovat do ponižující **roličky** na zem sraženého protivníka. (O 9)

...es verlor seine Rolle als „Weltmacht“ und mußte sich auf die erniedrigende Neben**rolle** eines niedergeworfenen Gegeners einstellen. (P 15)

• Příklad 18:

...monarchie **cizácká, rakušácká, černožlutá**,... (O 12)

Monarchie, die **fremde, österreichische**, schwarzgoldene,... (P 21)

8.3 Pragmatická kategorie (vnějazykové determinanty)

8.3.1 Užší situační zřetel a znalost tématu

Co se týče užšího situačního zřetele a znalosti tématu, je z překladu patrné, že překladatelka není v této oblasti žádnou amatérkou. Text se také rovnou měrou týká jak oblasti české realit, tak německých. Navíc Lenka Reinerová sama prožila etapu, o které se v knize píše, takže má osobní zkušenosti s danou tematikou i slovní zásobou. Překlad odborných termínů pro ni rozhodně nebyl problémem.

Překlad Lenky Reinerové je ale také do jisté míry vhodným příkladem pro postřeh Reißové, která se ve své monografii [Reißová 1971: 73] zmiňuje o tom, že při překladu odborného textu do němčiny se často stává, že překladatel nahrazuje různé výrazy cizími slovy (v našich příkladech zejména slovy odvozenými z latiny), aby text nepůsobil příliš laicky. Následující příklady jsou jen ukázkami, cizích slov takto převedených je v cílovém textu více.

a) Překlad českého výrazu cizím slovem

1) *Slovesa*

• Příklad 19:

...aby se nové poměry mohly **ustálit**. (O 9)

...damit sich die neuen Verhältnisse **stabilisieren** könnten. (P 16)

• Příklad 20:

Toto pojetí, **plynoucí** z Masaryova filozofického i politického konceptu... (O 22)

Diese Auffassung, die aus Masaryks philosophischer und politischer Konzeption **resultierte**... (P 35)

2) *Substantiva*

• Příklad 21:

přivtělení Slovenska na základě slovenského sebeurčení (O 16)

die **Inkorporation** der Slowakei aufgrund slowakischer Selbstbestimmung (P 26)

• Příklad 22:

To dávalo dle Masaryka Němcům „úplnou **záruku**,...“ (O 23)

Das erbrachte, laut Masaryk, den Deutschen eine vollkommene **Garantie**, ... (P 35)

3) Adjektiva

- Příklad 23:

Představují předmět **vážného** vědeckého vyrovnání se s problémem, který... (O 10)

Sie bilden den Gegenstand **seriöser** wissenschaftlicher Auseinandersetzungen mit einem Problem, das... (P 18)

- Příklad 24:

...ale i své jistoty a přednosti, okamžité i **výhledové**... (O 14)

...sondern auch seine Sicherheiten und Vorzüge, augenblickliche und **perspektive**... (P 23)

- Příklad 25:

Prvotní příčinou radikalizace dělnictva... (O 12)

Die **primäre** Ursache der Radikalisierung der Arbeiterschaft... (P 20)

4) Adverbia

- Příklad 26:

...že šlo **třeba** o řešení lepší než masarykovské,... (O 11)

...daß es **eventuell** eine bessere Lösung gab als die Masaryks,... (P 19)

Je pravda, že Lenka Reinerová často nahrazuje český výraz cizím slovem, ale v několika málo případech to dělá i naopak, zřejmě jako jistou formu kompenzace. Jistý vliv zde sehrává i časový odstup mezi originálem, který autor začal psát již v sedmdesátých letech, a poměrně moderním překladem z roku 2001. V příkladu 27 je výraz *Festigung* opravdu na místě. Němčina sice zná výraz *Fortifikation*, ten je však v německých slovnících hodnocen jako zastaralý.

- Příklad 27:

...jakousi **fortifikací** svého postavení ve státě, ... (O 20)

... mit einer gewissen **Festigung** Ihrer Stellung im Staat, ... (P 31)

- Příklad 28:

Do války se vrhli s **enthusiasmem**... (O 27)

Sie haben sich mit **Begeisterung** in den Krieg gestürzt... (P 41)

8.3.2 Faktor času a místa

Originál i překlad vznikly v trochu odlišné době. Václav Kural pracoval na originálu již v sedmdesátých letech minulého století, zatímco Lenka Reinerová pořídila překlad jeho

publikace až po roce 2000. V originálu najdeme jak přechodníky, knižní výrazy, tak mnoho shodných přívlastků v postpozici, které jsme zmínili již u gramatických instrukcí. Vzhledem k tomu, že v textu dominuje funkce informativní, není převod jazykových prostředků po formální stránce tak důležitý.

Co se týče faktoru místa, objevuje se v textu terminologie spjatá jak s německým a rakouským, tak českým prostředím, s jejím překladem nemá překladatelka sebemenší potíže. Měla by si pouze uvědomit ohled na německého čtenáře při formulaci přívlastňovacích zájmen, kdy by bylo vhodné výraz *naši* přeložit spíše jako *v Československu*, aby nedošlo k mystifikaci čtenáře, který by si myslel, že se jedná o jeho zemi (třeba bývalá NDR).

• Příklad 28:

...ba vidí „dokonce v základech republiky příčiny pozdějšího vítězství komunismu **v naší zemi**“.
(O 10)

... sieht „sogar in den Grundlagen der Republik die Ursachen des späteren Siegs des Kommunismus **in unserem Land**.“ (P 17)

Dalším problémem je převod jmen. Autor původního textu používá různá jména, česká, německá, rakouská, vztahující se k danému historickému období, aniž by je doplnil o vysvětlení, o jakou osobu se vlastně jedná. Lenka Reinerová jména jako *J. Grégr*, *Kramář*, *Rašín* atd. překládá pro německého čtenáře bez vysvětlení, od nějž se zřejmě jako od čtenáře českého očekává, že danou problematiku i historické období zná, nebo že si informace o jménech dohledá sám. Jediné, co Lenka Reinerová v původním textu pozměnila, je, že přidala u některých příjmení úplnou podobu křestního jména, oproti její zkrácené české podobě.

Např.

český filozof Rádl (O 19) – der tschechische Philosoph **Emanuel Rádl** (P 30)

přední vykladač masarykovského pojetí **K. Krofta** (O 34) - der führende Erläuter der Staatsauffassung Masaryks **Kamil Krofta** (P 51)

Z oblasti českých reálií pochází i zkratka *RNS* (*Revoluční národní shromáždění*), která byla ve výchozím textu použita celkem třikrát, v Německu ale obdobnou zkratku nemají, a proto ji překladatelka pokaždé rozepisuje na *Revolutinäre Nationalversammlung*.

8.3.3 Faktor příjemce

Při hodnocení vlivu tohoto faktoru, se překladatelce nedá téměř nic vytknout. Jelikož se v textu řeší společné reálie Němců (Rakušanů) a Čechů, jsou němečtí čtenáři v podstatě zohledněni už v samotném originálu. Jediným problémem jsou pouze ryze české reálie, různá jména tehdejších politiků a historiků, názvy českých obcí v německém jazyce. Vzhledem ke skutečnosti, že ani sám autor výchozího textu v podstatě téměř žádná jména, ani ta německá či rakouská, nevysvětluje, není důvod, proč by to měla Lenka Reinerová neudělat obdobným způsobem. Pouze za německé názvy českých obcí bych doplnila ještě název český, ale není to podmínkou, jelikož je německá verze knihy kromě fotografií doplněna ještě o přehlednou mapku Čech, Moravy a Slezska s německými názvy obcí a částí území.

8.3.4 Závislost na mluvčím

Co se týče osobitého stylu autora originálu, historika Václava Kurala, dalo by se říci, že se ve výchozím textu objevuje na několika místech na dnešní dobu již zastaralá slovní zásoba, např. časté užívání spojky *leč* místo *ale* nebo *však* (*avšak*),..., nebo knižní výrazy jako např. sloveso *tázat se* nebo substantivum *ujařmení*. Autor také, jak jsme již zmínili, často používá přechodníky a německé výrazy, které v textu skloňuje dle českého úzu (např. *Volksgruppe*, *freikorpsy*, *Minderheitenschutzvertrag*, *Sprachgemeinschaft*,...) a dává do uvozovek. K výrazům ale nedoplňuje český význam. Lenka Reinerová ale tento odborný text překládá běžnou „Hochdeutsch“, bez zastaralých prvků slovní zásoby.

8.3.5 Afektivní implikace

Vzhledem k tomu, že se jedná o text zaměřený na obsah a nikoliv na formu, můžeme afektivní implikace z naší analýzy vynechat. Autor popisuje události německo – českých dějin objektivně a bez emocí.

8.4 Shrnutí analýzy

K předešlé analýze jsme měli k dispozici text odborný, který byl opravdu velmi „nahuštěn“ informacemi a obsahoval mnoho odborných názvů z oblasti německo-českých reálií. Jelikož se Lenka Reinerová narodila na začátku 20. století, je pamětnicí mnoha událostí popsanych v této knize, a proto si s česko-německými reáliemi poradila celkem obstojně.

Ačkoliv je po sémantické stránce velmi svědomitou překladatelkou, která při překladu postupuje slůvko po slůvku, aby nevynechala jediné slovo či větu, přesto se z překladatelského hlediska dopustila několika prohřešků, které by se u o odborného textu zkušenému překladateli stát neměly. Toto se týká zejména chyb z nepozornosti uvedených v kapitole sémantických instrukcí.

V dalších posuzovacích kategoriích jsme se již nezabývali přímo špatně zvolenými řešeními překladu, ale poukázali jsme na některá specifika vyplývající z autorova stylu, a na způsob, jakým si s nimi Lenka Reinerová poradila, konkrétně dnes už téměř nepoužívané přechodníky, knižní výrazy, apod.

Z překladu je zřejmé, že se překladatelka v dané problematice orientovala, ale nejen to, sama se na poli česko-německého smíření a zlepšování vztahů mezi oběma národy osobně angažovala, o čemž svědčí mnohá státní vyznamenání.

9 ZÁVĚR

Ačkoliv je Lenka Reinerová známá zejména jako novinářka a spisovatelka memoárové literatury, nelze jí upřít i jistý podíl působení na poli překladatelském, které je z neznámých příčin opomíjeno. Lenka Reinerová coby bilingvní osoba má za sebou zkušenosti s různými druhy překladů, uměleckými i odbornými, jež se týkají zejména tematiky umění a historie. Je rovněž překladatelkou a adaptátorkou vlastních beletristických děl. Seznam bibliografie jejích děl a jejich překladů a zároveň bibliografii překladové tvorby Lenky Reinerové je k dispozici v příloze práce (příloha VII – X).

Na základě translatické analýzy dvou odlišných textů, autorského překladu uměleckého díla a překladu díla odborného, ale i na základě stručných charakteristik dalších překladů Lenky Reinerové, je možné najít odlišnosti na několika úrovních.

První odlišnosti se týkají rozdílů mezi překladem vlastních děl a děl cizích autorů. Ve svých autorských překladech tenduje Lenka Reinerová k adaptacím na mnoha rovinách, nejčastěji však na rovině sémantické (výpustky, přidávání,...). Autorka měla při překládání volnou ruku, proto podala překlad českému čtenáři tak, jak sama chtěla, s mnoha úpravami a doplněními. Co se týče překladu děl cizích autorů, postupuje Lenka Reinerová přesně opačně. Striktně se drží originálu, překládá větu po větě, nestane se, že by vynechala byť jen jediné slůvko. V tomto případě tenduje spíše k překladu doslovnému.

Další úroveň představuje rozdíl mezi překladem děl uměleckých a odborných. U odborných textů se Lenka Reinerová zaměřuje na vytvoření přesného překladu, vždy se orientuje v dané problematice a slovní zásoba jí nečiní sebemenší potíže. Odborné texty překládala vždy do své mateřštiny, němčiny, tudíž jsou po jazykové stránce dokonalé. Lenka Reinerová ale nebyl cizí ani překlad umělecký, nejen že překládala svá díla, ale převáděla do němčiny a zároveň v německojazyčném prostředí propagovala díla známých českých spisovatelů, uveďme například dramatika Václava Havla, spisovatele Ludvíka Aškenazyho či Ladislava Fuchse. Umělecké překlady Lenky Reinerové jsou rovněž velmi precizní a pevně se drží originálu, nesnaží se je za žádných okolností vylepšovat. V podstatě ani její vlastní prózy nejsou psány specifickým uměleckým stylem, autorka v nich užívá běžný jazyk, charakteristický pro psaní reportáží, jenž se zaměřuje na sdělení zážitků a událostí, a ne o velký estetický zážitek.

Jak je vidět v příloze práce (viz. Bibliografie překladů Lenky Reinerové), není výčet překladů Lenky Reinerové nijak malý. Na základě zjištěných informací uvedených v diplomové práci je patrné, že se Lenka Reinerová překladatelské činnosti věnovala opravdu s velkým nasazením a nevyhýbala se žádnému typu textu.

RESÜMEE

Die vorliegende Diplomarbeit bemüht sich um die genaue Beschreibung der Übersetzungstätigkeit einer der bekanntesten tschechischen deutschschreibenden Schriftstellerin und Journalistin Lenka Reinerová. Diese Problematik wird bislang noch nicht bearbeitet. Die Diplomarbeit wird in mehreren Kapiteln übersichtlich gegliedert. Die ersten zwei Kapiteln beschäftigen sich mit dem eigenen Leben und der literarischen Tätigkeit von Lenka Reinerová. In den nächsten Kapiteln werden die Übersetzungen von ihren Werken besprochen und es wird auch von ihrer Beliebtheit nicht nur im tschechischen, sondern auch im deutschen Sprachgebiet, etwas erzählt.

Dann kommt der wichtigste Teil der theoretisch-empirischen Arbeit - die Beschreibung der eigenen Übersetzungstätigkeit von Lenka Reinerová. In Vordergrund steht die translatologische Analyse von zwei ihrer Übersetzungen, der Selbstübersetzung ihrer Erzählung *Glas und Porzellan* ins Tschechische und Übersetzung von einem Fachtext ins Deutsche, nämlich eines Buches von dem tschechischen Historiker Václav Kural *Konflikt místo společnosti: Němci a Češi v Československém státě (1918–1938.)*. In einem Sonderkapitel werden noch einige kurze Beispiele von anderen Übersetzungstypen gezeigt.

Die translatologische Analyse wird nicht nur nach dem in der Monographie *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* von Katharina Reiß erwähnten translatologischen Model durchgeführt, sondern es werden auch andere Bemerkungen zum Thema translatologische Analyse verwendet, z.B. von Christianne Nord (aus dem Buch *Textanalyse und Übersetzen*) oder Jiří Levý (aus dem Buch *Umění překladu*).

Zum Schluss werden alle Übersetzungsvorgänge miteinander verglichen. Die Ergebnisse dieses Vergleichs können uns eventuelle Unterschiede zwischen dem Übersetzen von literarischen und nichtliterarischen Texten und auch Unterschiede zwischen dem Selbstübersetzen und Übersetzen von Texten der anderen Autoren zeigen.

SUMMARY

This thesis seeks to make an exact description of the translation activity of famous Czech German-writing writer and journalist Lenka Reinerová. This issue is not yet processed. The thesis is clearly structured in several chapters. The first two chapters deal with life and literary activity of Lenka Reinerová. In the next chapters it will discuss the translations of her works, and also her popularity not only in the Czech but also in the German language area.

Then comes the most important part of the theoretical-empirical work, namely the description of the own translation work of Lenka Reinerová. In the foreground is the translational analysis of two of her translations, the self-translation one of her stories - *Glas und Porzellan* into Czech and translation of a technical text into German, namely a book by the Czech historian Václav Kural *Konflikt místo společenství: Němci a Češi v Československém státě (1918 - 1938)*. In a special section it will be shown a few brief examples of other translation types.

The translational analysis is based not only on the model mentioned in the monograph *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik* by Katharina Reiß but also on other observations about translational analysis, e.g. by Christiane Nord (from the book *Textanalyse und Übersetzen*) or Jiří Levý (from the book *Umění překlada.*)

Finally, all translation processes are compared. And the results can show us some differences between translation of literary and nonliterary texts and some differences between the self-translating and translating texts of other authors.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A DALŠÍCH ZDROJŮ

Primární literatura:

HORNÍČEK, M. *Dobře utajené housle*. Praha: Československý spisovatel, 1965, s. 19.

HORNÍČEK, M. Lob der Ausmasse. Verlassene Wohnungen. Praha: *Im Herzen Europas*, prosinec 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

KURAL, V. *Konflikt anstatt Gemeinschaft? Tschechen und Deutsche im tschechoslowakischen Staat (1918–1938)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001, s. 9–57.

KURAL, V. *Konflikt místo společenství: Němci a Češi v Československém státě (1918 – 1938)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1993, s. 7–38.

REINEROVÁ, L. *Das Traumcafé einer Pragerin. Erzählungen*. Berlin: Aufbau–Verlag, 1996, s. 73–116.

REINEROVÁ, L. *Grenze geschlossen*. Berlin: Verlag Neues Leben, 1958, s. 7–8.

REINEROVÁ, L. *Hranice uzavřeny*. Praha: Mladá fronta, 1956, s. 6.

REINEROVÁ, L. *Mandelduft. Erzählungen*. Berlin: Aufbau–Verlag, 1998, s. 67.

REINEROVÁ, L. *Sklo a porcelán*. Neskutečně skutečné příběhy. Praha: Orbis, 1991, s. 94–124.

Sekundární literatura:

GOLDSTÜCKER, E. (ed.). *Weltfreunde*. Konferenz über die Prager deutsche Literatur. Prag: Academia, 1967.

GRUB, F. T. *Grenz-Erfahrungen im Werk der Lenka Reinerová*. In: *Grenzen ohne Fächergrenzen. Interdisziplinäre Annäherungen*. St. Ingbert: Röhrig Universitätsverlag, 2007, s. 121–148.

GULDIN, R. *Philosophieren zwischen den Sprachen: Vilém Flussers Werk*. München. Wilhelm Fink Verlag, 2005.

HOKENSON, J. W. + MUNSON, M. *The Bilingual Text. History and Theory of Literatry Self – Translation*. Manchester: St. Jerome Publishing, 1996.

KOSATÍK, P. *Menší knížka o německých spisovatelích z Čech a Moravy*. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 2001.

- KUFNEROVÁ, Z. *Obecná čeština a slang*. In: Překládání a čeština. Jinočany: H & H, 1994.
- LAMPING, D. *Die literarische Übersetzung als de-zentrale Struktur: Das Paradigma der Selbstübersetzung*. In: Geschichte, System, literarische Übersetzung. Berlin: Erich Schmidt, 1992, s. 212–226.
- LEVÝ, J. *Umění překladau*. Praha: Ivo Železný, 1998.
- NORD, CH. *Textanalyse und Übersetzen*. Heidelberg: Julius Groos Verlag, 1995.
- POPOVIČ, A.. *Teória uměleckého prekladu*. Bratislava: Tatran, 1974.
- REINEROVÁ, L. *Sklo a porcelán. Neskutečně skutečné příběhy*. Praha: Orbis, 1991.
- REIB, K.. *Möglichkeiten und Grenzen der Übersetzungskritik*. München: Max Hueber Verlag, 1971.

Periodika:

- CINGER, F. Úsměv i smutek Lenky Reinerové. *Právo*, 3. 6. 2004, s. 17.
- GLOSIKOVÁ, V. Lodní lístek platí až do Mexika. *Hospodářské noviny*, 26. 6. 2008, s. 11.
- HOMOLOVÁ, M. Lenka Reinerová - příběh deziluze 20. století. *Lidové noviny*, 21. 3. 2003, s. 14.
- CHUCHMA, J. Patologická optimistka. *Mladá fronta DNES*, 23. 5. 2007, s. B/5.
- CHUCHMA, J. Vesměs známé tóny Lenky Reinerové: Vyšla nová kniha spisovatelky, která tento měsíc oslavila osmaosmdesátiny. *Mladá fronta DNES*, 28. 5. 2004, s. C/10.
- HORÁK, O. A co budu dělat, až umřu? *Lidové noviny*, 19. 6. 2007, s. 18.
- HORÁK, O. Kam až člověka zavede válka. *Lidové noviny*, 15. 7. 2009, s. 9.
- HORÁK, O. Mám turbulentní život. *Lidové noviny*, 16. 6. 2005, s. 18.
- KOVAŘÍK, P. Krutá realita i snění v próze Lenky Reinerové. *Večerník Praha*, 5. 8. 2003, s. 19.
- POISS, von T. Unsichtbare Kreise: Lenka Reinerová's Erzählungen. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 11. 7. 1998, s. 158.
- RUDIŠ, J. Člověk se nesmí litovat. Ani vteřinu. *Právo*, 17. 5. 2006, s. 11.
- ŠÍCHA, J. Modernita jako odkaz. *Literární noviny*, 14. 7. 2008, s. 11.
- THIEL, T. Lob der Warteschleife. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 25. 1. 2006, s. 38.
- ZAHRADNÍČKOVÁ, H. Život za román. *Lidové noviny*, 2. 6. 2001, s. 24.

Diplomové práce:

MAREŠOVÁ, S. *Dva překlady Kischova „Tržiště senzací“*. Praha – Ústav translatologie FFUK 2007, vedoucí dipl. práce Gabriela Veselá.

STAŇKOVÁ, M. *Obraz ženy v memoárových prózách Lenky Reinerové*. Praha – Katedra germanistiky PedF UK 2008, vedoucí dipl. práce Anna Stejskalová.

Slovníková a encyklopedická literatura:

DUDEN. *Das Fremdwörterbuch*. Mannheim: Dudenverlag, 1997.

DUDEN. *Deutsches Universalwörterbuch*. Mannheim: Dudenverlag, 2007.

DUDEN. *Redewendungen*. Mannheim: Dudenverlag, 2002.

GREPL, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003.

Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost. 2006, 4. vydání, Praha: Academia, 2006.

Slovník spisovného jazyka českého. 2. nezměněné vyd., Praha: Academia, 1989.

Pořady z vysílání Českého rozhlasu:

FALÝNEK, V. *Definitivní tečka za pražskou německou židovskou kulturou*. Český rozhlas 7: Rádio Praha. Vysíláno 2. 7. 2008 ve 14:40 (rozhovor Janou Černohouseovou a Joachimem Dvořákem)

Dostupné na: <http://www.radio.cz/cz/clanek/105738>

FALÝNEK, V. *Lenka Reinerová: Vím, že se dnes píše jinak...* Český rozhlas 7: Rádio Praha. Vysíláno 21. 6. 2006. (rozhovor s Lenkou Reinerovou)

Dostupné na: <http://www.radio.cz/cz/clanek/79037>

Příloha: Výpustky

Originál	Překlad	Poznámky
<p>Es war ein schwüler Augustmorgen. Die Menschen auf der Straße schienen schon zu dieser frühen Stunde von der Hitze niedergedrückt zu sein. Im Fenster eines der überfüllten Eisenbahnwagen auf dem sechsten Gleis des Prager Hauptbahnhofs schimmerte ein blasses Frauengesicht wie festgenagelt. Ein bewegungsloser weißer Fleck,... (O 73)</p>	<p>V okně přeplněného vagónu na šesté koleji Hlavního nádraží svítil bledý ženský obličej. Bílá skvrna s hnědýma ... (P 95)</p>	<p>výpustka 2 samostatně stojících vět; výpustka přirovnání a přídavného jména; výraz <i>Prager</i> (pražský) nahrazeno jinde v textu</p>
<p>Ein Mann mit roter Kappe gab das Abfahrtzeichen hüben und drüben begann hastiges Winken. Der Zug setzte sich in Bewegung... (O 73)</p>	<p>Vlak se rozjel,... (P 95)</p>	<p>výpustka samostatně stojící věty</p>
<p>„Danke.“ Der Mann legte grüßend zwei Finger ans Mützenschild und ging weiter. Alle Menschen schienen irgendwohin zu eilen. (O 76)</p>	<p>„Děkuji.“ Všichni lidé kamsi pospíchali. (P 97)</p>	<p>výpustka samostatně stojící věty</p>
<p>Eine nett aussehende Frau mit sorgfältig zurechgemachter Frisur. Sie fragte zögernd nach der Wohnung ihrer Familie. „Und wer sind Sie?“ wollte... (O 76)</p>	<p>Hezká žena s pečlivě upravenou hlavou. „A vy jste kdo?“ zeptala se... (P 97)</p>	<p>výpustka samostatně stojící věty</p>
<p>„Suchen Sie etwas? Kann ich Ihnen helfen?“ (O 76)</p>	<p>„Hledáte něco?“ (P 96)</p>	<p>výpustka tázací věty</p>
<p>Kakao in Flaschen. Das ist etwas Neues. Was kosten mag? (O 76)</p>	<p>Kakao v lahvích. To je něco nového. (P 97)</p>	<p>výpustka tázací věty</p>
<p>Der Pförtner im Krankenhaus blickte sie kaum an. „Doktor Starek? Das ist doch der Neue. Interne Abteilung,... (O 78)</p>	<p>Vrátný v nemocnici se na ni sotva podíval. „Doktor Starek? Interna... (P 98)</p>	<p>výpustka samostatně stojící věty</p>
<p>Ein alter Mann zog einen Gartenschlauch heran und begann ihn am Rande des Rasens langsam auseinanderzurollen. Alle haben ihren Platz, irgendein Ziel. Ihre Kehle... (O 80)</p>	<p>Starý muž přitáhl hadici a pracně ji na okraji trávníku rozmotával. Měla hrdlo... (P 99)</p>	<p>výraz <i>langsam</i> (<i>pomalý</i>) nahrazen výrazem <i>pracný</i>; výpustka samost. stojící věty</p>

Wie heißen Sie; Geburtsdatum, Wohnort, genaue Adresse. Aber ein bißchen Tempo, ja? (O 85)	Tak jak se jmenujete, datum narození, bydliště... (P 103)	výpustka samostatně stojící věty
„...Sie rappeln sich wieder hoch, bestimmt. Wenn man an diesem Tisch sitzt, dann kennt man sich allmählich in den Menschen ein bißchen aus. Gehen Sie jetzt ruhig nach Hause, und im Laufe einer Woche finde ich etwas für Sie, darauf können Sie sich verlassen. “ (O 90)	„...vy se zase vypracujete. Určitě. Běžte domů a do týdne vám něco najdu.“ (P 106)	výpustka souvětí; výpustka výraz u <i>ruhig</i> (<i>klidně</i>); výpustka věty v souvětí
„Das eilt nicht. Die Hauptsache ist die Musterabteilung. Ich heiße übrigens Pátek, Frau Stárková...“ „ Freut mich sehr. Aber ich heiße Starková“... (O 93)	„To nehoří. Hlavní je vzorkovna. Jsem nějaký Pátek, paní Stárková...“ „Jmenuji se Starková,“... (P 108–109)	výpustka samostatně stojící věty
„Gestern bin ich auf der Straße Genossin Marková vom Arbeitsamt begegnet, junge Frau. Sie hat nach Ihnen gefragt, und ich soll Sie von ihr grüßen. Da ist mir so eingefallen... (O 103)	„Včera jsem na ulici potkala soudružku Markovou z pracáku, mladá paní. Tam mě napadalo... (P 115)	výpustka souvětí
Sie beugte sich hinaus und atmete begierig den feuchten Duft der Wiese ein. Wie lange hatte sie so etwas entbehren müssen! „Altweibsommer. ...“ (O 107)	Vyklonila se a lačně vdechovala vlhkou vůni louky. „Babí léto. ...“ (P 118)	výpustka samostatně stojící věty
„...Heute morgen hat der Alte geweint, er weiß nicht, was er tun soll. Er braucht die Arbeit dringend, eine andere findet er doch nicht mehr. Und die Kinder sind noch klein.“ (O 109)	„...Starý ráno plakal, neví, co si počne. Holky jsou ještě malé.“ (P 119)	výpustka souvětí
Selbst von der normalen Versammlungspraxis schien sie keine Ahnung zu haben. Wird die Hand wohl bis Weihnachten in der Höhe halten. Der oberste Kaderchef... (O 113)	...ani ve schůzování neměla patrně valnou praxi. (P 122)	výpustka samostatně stojící věty
Der Zug ließ Städte und Dörfer hinter sich, eine Zeitlang begleitete ihn eine von Pflaumenbäumen gesäumte Landstraße, dann ein Fluß, auf einem	Vlak míjel města i vesnice, chvíli ho doprovázela silnice, pak řeka. (P 95)	výpustka popisu silnice; výpustka věty ze souvětí

hohen Schornstein flog ein Storchennest vorbei. (O 74)		
Hinter dem Fenster, vor dem sie den Vorhang nicht zugezogen hatte , erloschen allmählich andere Fenster, alles versank in den schwarzblauen Fluten der Nacht, um in einigen Stunden ebenso unhörbar und unaufhaltsam wieder als neuer Tag zu erwachen. Rosa und hellgrün, ein neuer Morgen. (O 75)	Za okny pozvolna pohasínala jiná okna, všechno se tiše propadalo do tmavého přílivu noci, aby se za několik hodin opět neslyšně a nezadržitelně probouzel nový den. Růžové a bledě zelené, rozechvělé nové ráno. (P 96)	výpustka vedlejší věty; nahrazení výrazu <i>neuer</i> (<i>nové</i>) výrazem <i>rozechvělé</i>
Die Frau bedankte sich und blieb allein auf dem Bahnsteig zurück, wartete ein wenig. (O 75)	Poděkovala a zůstala stát na nástupišti. (P 96)	výpustka několika výrazů; výpustka věty ze souvětí
Zuerst mußte sie nach der Straße fragen, die sie auf einem Zettel notiert hatte,... (O 75)	Musela se zeptat na ulici, kterou měla poznamenanou na listu z poznámkového bloku, ... (P 96)	výpustka konkrétního výrazu
In der Mittagshitze war der Hauptweg zwischen den weißen Hauswerfeln sehr lang. Endlich fand sie die Abteilung...(O 78)	Hlavní cesta byla k polednímu vedru hodně dlouhá. Konečně našla oddělení... (P 98)	výpustka konkrétních výrazů
Durch die halb geöffnete Tür eines von Sonnenlicht durchfluteten Krankenzimmers sah sie zwei Frauen in weißen Betten. (O78)	V pootevřených dveřích pokoje spatřila dvě ženy na bílých postelích. (P 98)	výpustka konkrétních výrazů
„...Und von jetzt an weisen Sie sich nur mehr mit diesem Papier hier aus, das andere brauchen Sie nicht mehr. Ich meine aus Ausweis. Na denn, auf Wiedersehen.“ (O 86)	„...A nadále se vykazujte jen tímhle papírem. Sbohem, paní. (P 104)	výpustka věty ze souvětí; výpustka samostatně stojící věty
„Gut. Ich schlüpf nur in einen Rock und schreibe meinem Mann ein paar Worte auf, damit er weiß, wo ich bin. Um wie viel Uhr werde ich zurück sein?“ (O 93)	„Vklouznu jen do sukně a napíšu vzkaz manželovi. V kolik hodin se vrátím?“ (P 103)	výpustka dvou vedlejších vět
„Und schreiben Sie ihm, daß es gleich hinter dem Schloß ist, Glas und Porzellan, wird ihm schon jeder sagen wo, damit er Sie findet, wenn es Sie vielleicht abholen möchte. “ (O 93)	„A napište mu, že je to pod zámkem, sklo a porcelán, to už mu každý řekne, kde. Aby vás třeba našel.“ (P 109)	výpustka vedlejší věty

<p>Tatsächlich blieb er nach knapp fünfzig Metern stehen und steckte den Schlüssel in das Schloß eines morschen Holztores. „Erschrecken Sie nicht, es sieht hier ziemlich wüst aus.“ (O 97)</p>	<p>Skutečně se asi za padesát metrů zastavil před úzkými, zchátralými dveřmi. „Nelekněte se, vypadá to tady dost strašně.“ (P 111)</p>	<p>výpustka věty ze souvětí</p>
<p>...volles Dutzend verschiedener Nachtopfsorten, bemalt, glasiert, aus Porzellan, Tonerde oder Glas, groß und klein, elegant geschwungen und von derber Schlichtheit. Parfumflacons und Bierkrüge. (O 99)</p>	<p>...plný tučet různých druhů nočníků. Rozprašovače voňavek a džbány na pivo. (P 112)</p>	<p>výpustka několika výrazů</p>
<p>Zwei kleine Fenster führten auf eine Wiese unter dem alten Schloß. Dort wippten Blümchen im Wind, hie und da ragte eine sattgelbe Sonnenblume in die Höhe, schwankte fröstelnd der grünen Feuchtigkeit, sehnte sich, wie die Frau an dem kleinen Fenster, nach mehr Wärme und Licht. Die Musterabteilung aus Glas auf den langen Tischen glänzten und glitzerten,... (O 100)</p>	<p>Dvě malá okna vedla na louku pod hradbami zámku, posetou kvítím, ze kterého tu a tam vyčnívala vysoká, sytě žlutá slunečnice. Vzorky se leskly a třpytily a... (P 113)</p>	<p>výpustka několika vět ze souvětí; výpustka konkrétních výrazů</p>
<p>Die Alte hob eine zitternde Hand, strich ihr mit schmutzigen Fingern übers Gesicht und brach in Tränen aus. Wortlos humpelte sie mit ihren Schätzen in ihre Behausung zurück. (O 102)</p>	<p>Stařena se rozplakala. Beze slova se odšmátrala zpátky do svého příbytku. (P 114)</p>	<p>výpustka dvou vět ze souvětí; výpustka konkrétních výrazů</p>
<p>„...Da warf sie ihm einen Topf mit Speiseresten nach,...“ (O 102)</p>	<p>„...Hodila po něm kastrol a ...“ (P 114)</p>	<p>výpustka konkrétního výrazu</p>
<p>Frau Mašková, eine hochgewachsene, kräftige Brünette mit regelmäßigen Gesichtszügen und ausgeglichenen Bewegungen, die...Ton angab. (O 103)</p>	<p>Paní Mašková, vysoká, silná bruneta, udávající tón.... (P 115)</p>	<p>výpustka několika výrazů</p>
<p>Eine Zeitlang in Frankreich, dann wieder weiß Gott wo. Menschen wie Sie haben keine Wurzeln und keine Heimat. Kosmopoliten. (O 106)</p>	<p>Chvilku ve Francii, pak zase bůhví kde. Lidi jako vy jsou bez kořenů a bez vlasti. (P 117)</p>	<p>výpustka konkrétního výrazu</p>

Příloha: Přidávání

Pavel Starek kannte seine Frau gut. (O 80)	Doktor Pavel Starek znal svou ženu dobře. (P 100)	přidání konkrétního výrazu
Ihre Frau sitzt, Sie selbst sind verdächtig, auch wenn wir Sie im Laboratorium anstellen , riskieren wir etwas. (O 81)	Máte ženu ve vazbě, sám jste podezřelý, i když vás dáváme do laboratoře, riskujeme, i tam se dají zabít lidi. (P 100)	přidání věty do souvětí
Die Menschen hier sind einfacher, manches könnte leichter sein. (O 86)	Lidé jsou zde prostší, mají k sobě blíž , leccos tu bude možná jednodušší. (P 104)	přidání věty do souvětí
„Das ist meine Mutti“, verkündete sie im Bäckerladen, bei der Milchfrau und in der Fleischerei. „Guten Tag, Herr Lehrer, das ist, bitte, meine Mutti.“ (O 87)	„To je moje maminka,“ oznámila v pekárně, u řezníka a v mlékárně. „ To je moje maminka,“ volala na děti na ulici. „Dobrý den, soudruhu učiteli, to je, prosím, moje maminka.“ (P 104)	přidání přímé řeči a uvozovací věty
Dort wird womöglich irgendein unerfahrener, eingebildeter Dummkopf sitzen, sie wird sich vor ihm demütigen müssen. Wird das denn niemals aufhören? (O 91)	Dost pravděpodobně tam sedí nějaký nafoukaný hlupák, bude se muset před ním pokořovat, vysvětlit mu: „Jsem Barbora Starková z Prahy. Na pracovním úřadě mně sdělili...“ Copak to nikdy nepřestane? (P 107)	přidání uvozovací věty a přímé řeči
Zwei kleine Fenster führten auf eine Wiese unter dem alten Schloß (O 100)	Dvě malá okna vedla na louku pod hrabami zámku. (P 113)	přidání konkrétního výrazu
Und doch! Die Bäume unter dem alten Schloß loderten in allen Farben. (O 107)	A přece plály v podzámčí stromy ve všech barvách jeseně. (P 118)	přidání konkrétního výrazu

Příloha: Nahrazování

Meine, nur und nur meine Stelle , pflegte sie die eingefallene Narbe über seinem linken Auge zu nennen. (O 78)	Moje, jen a jen moje místečko nazývala ten malý důlek nad jeho levým okem. (P 99)	užití zdobněliny (<i>místečko</i>); výrazy s jiným významem
Er setzte sich in der Küche mit dem tropfenden Wasserhahn , die zugleich auch ihr Wohn- und Badezimmer und Petruschkas Kinderzimmer war, auf den nächsten Stuhl . (O 91)	Posadil se v malé kuchyni s věčně kapajícím vodovodem , která byla zároveň i jejich obývacím a Petruščiným dětským pokojem. (P 107)	přidání výrazu (<i>věčně</i>); nahrazení výrazu výrazem s jiným významem; výpustka výrazů
In Gedanken, den Kopf leicht gesenkt, in weißem Kittel und weißer Hose , ging er langsam auf den Pavillon zu. (O 79)	Zamyšleně, lehce skloněnou hlavou, celý v bílém , přicházel pomalu k pavilonu. (P 99)	nahrazení více výrazů jednodušší variantou
„Wo warst du so lange, und warum hast du uns nur so selten geschrieben?“ (O 84)	„Kde jsi byla tak dlouho a proč jsi nám vůbec nepsala?“ (P 102)	změna významu
„Da müssen Sie wahrscheinlich zur Tür Nr. 8“ Die fand sich am Ende des Korridors . „Also zeigen Sie“,... (O 85)	„To budou asi dveře číslo osm.“ Za dveřmi číslo osm seděl jiný příslušník . „Tak ukažte,“... (P 103)	nahrazení samostatně stojící věty zcela jinou větou
„Mutti“, bettelte Petruschka, die dabei war, eine Hausaufgabe über kurze und lange Selbstlaute zu schreiben, und umarmte sie , „du nimmst mich mit, ja?“ (O 91)	„Mami,“ žadonila Petruška, která přitom psala domácí úkol z kroužkového ů a teď se k ní mazlivě přitočila , „vezmeš mě s sebou, jo?“ (P 108)	nahrazení gramatického jevu jiným jevem; nahrazení výrazu jiným výrazem
Vorher wird sie noch Pavels Hemden waschen und Petruschkas Blusen und Röckchen , damit alles hübsch in Ordnung ist,... (O 92)	Přepere ještě Pavlovi košili a Petrušce halenky a trička , aby měli všechno v pořádku... (P 108)	nahrazení výrazu zcela jiným výrazem
Auf der Schwelle stand ein unbekannter , älterer Mann. (O 92)	Na prahu stál menší starší člověk. (P 108)	nahrazení výrazu zcela jiným výrazem
Chef Hrabal versprach Bretter zum Bedecken der feuchten Bodenfliesen zu besorgen und beabsichtigte die Musterabteilung sogar geschmackvoll einzurichten. (O 99)	Pan Hrabal slíbil, že obstará prkna na mokrou kamennou podlahu a že jí vzorkovnu dokonce vkusně zařídí. (P 113)	nahrazení výrazu zcela jiným výrazem

PŘÍLOHA: BIBLIOGRAFIE PŮVODNÍ TVORBY A PŘEKLADŮ LENKY REINEROVÉ

Všechna uvedená díla v seznamech jsou řazena chronologicky dle roků či data vydání.

BIBLIOGRAFIE PŮVODNÍ TVORBY LENKY REINEROVÉ

REINEROVÁ, L.: *Hranice uzavřeny*. Praha: Mladá fronta, 1956.

REINEROVÁ, L. *Grenze geschlossen*. Berlin: Verlag Neues Leben, 1958.

REINEROVÁ, L. *Barva slunce a noci*. Praha: Svoboda, 1969.

REINEROVÁ, L. *Der Ausflug zum Schwanensee*. Berlin/Weimar: Aufbau-Verlag, 1983.

REINEROVÁ, L. *Es begann in der Melantrichgasse. Erinnerungen an Weiskopf, Kisch, Uhse und die Seghers*. Berlin/Weimar: Aufbau-Verlag, 1985.

REINEROVÁ, L. *Die Premiere. Erinnerungen an einen denkwürdigen Theaterabend und andere Begebenheiten*. Berlin/Weimar: Aufbau-Verlag, 1989.

REINEROVÁ, L. *Das Traumcafé einer Pragerin. Erzählungen*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1996.

REINEROVÁ, L. *Mandelduft. Erzählungen*. Berlin: Aufbau-Verlag, 1998.

REINEROVÁ, L. *Zu Hause in Prag – manchmal auch anderswo. Erzählungen*. Berlin: Aufbau-Verlag, 2000.

REINEROVÁ, L. *Alle Farben der Sonne und der Nacht*. Berlin: Aufbau-Verlag, 2003.

REINEROVÁ, L. *Närrisches Prag. Ein Bekenntnis*. Berlin: Aufbau-Verlag, 2005.

REINEROVÁ, L. *Das Geheimnis der nächsten Minuten*. Berlin: Aufbau-Verlag, 2007.

BIBLIOGRAFIE PŘEKLADŮ DĚL LENKY REINEROVÉ DO ČEŠTINY

BALK, T. + REINEROVÁ, L. *Ze dvou deníků*. Praha: SNPL, 1958. (z němčiny přeložil O. Horák)

REINEROVÁ, L. *Ein für allemal*. Berlin: Verlag Neues Leben, 1962. (z češtiny přeložila autorka)

REINEROVÁ, L. *Sklo a porcelán. Neskutečně skutečné příběhy*. Praha: Orbis, 1991. (z němčiny přeložila autorka)

- REINEROVÁ, L. *Kavárna nad Prahou. Vzpomínky poslední německy píšící autorky z Prahy nejen na Egona Erwina Kische*. Praha: Labyrint, 2001. (z němčiny přeložila Jana Zoubková)
- REINEROVÁ, L. *Bez adresy. Neskutečně skutečné příběhy*. Praha: Paseka, 2001.
- REINEROVÁ, L. *Všechny barvy slunce a noci*. Praha: Labyrint, 2002. (z němčiny přeložila Jana Zoubková)
- REINEROVÁ, L. *Vůně mandlí*. Praha: Labyrint, 2004. (z němčiny přeložila Olga Walló a Lenka Reinerová)
- REINEROVÁ, L. *Praha bláznivá*. Praha: Labyrint, 2005. (z němčiny přeložila Olga Walló)
- REINEROVÁ, L. *Bez adresy*. Praha: Labyrint, 2006. (z němčiny přeložila Olga Walló)
- REINEROVÁ, L. *Čekárny mého života*. Praha: Labyrint, 2007. (z němčiny přeložila Olga Walló)
- REINEROVÁ, L. *Lodní lístek. Druhé přistání v Mexiku*. Praha: Labyrint, 2009. (z němčiny přeložila Olga Walló)

BIBLIOGRAFIE PŘEKLADŮ LENKY REINEROVÉ

A) PŘEKLADY DO NĚMČINY (ODBORNÉ TEXTY)

- PEŠINA, J. *Der Hohenfurter Meister*. Prag: Odeon, 1982.
- NEUMANNOVÁ, M. *Vincent van Gogh: Zeichnungen*. Praha: Odeon, 1987.
- Künstler der ČSSR*. Dresden: Verlag der Kunst, 1989.
- KŘÍŽKOVÁ, M. R. et al. *Ist meine Heimat Ghattowall? – Gedichte, Prosa und Zeichnungen der Kinder von Theresienstadt*. Hanau: Werner Dausien, 1995.
- VÁLKA, J. *Doba náboženské koexistence a tolerance*. Přerov: Muzeum Jana Amose Komenského, 1995. (z češtiny přeložili L. Reinerová a W. Korthaase)
- BREGNANT, M. et al. *Das kubistische Prag: 1909–1925: ein Stadtführer*. Prag: Galerie und Verlag Mitteleuropa : Odeon: Institut für Kunstgeschichte der Tschechischen Akademie der Wissenschaften, 1996.
- KUTHAN, J. *Přemysl Ottokar II.: König, Bauherr und Mäzen: Höfische Kunst im 13. Jahrhundert*. Wien: Böhlau, 1996. (z češtiny přeložily Petronilla Cemus, Lenka Reinerová a Ursel Sedmidubská)
- KURAL, V. *Konflikt anstatt Gemeinschaft? Tschechen und Deutsche im tschechoslowakischen Staat (1918–1938)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001.

KURAL, V. *Statt Gemeinschaft ein Auseinandergehen! Tschechen und Deutsche im Großdeutschen Reich und der Weg zum Abschub (1938–1945)*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2002.

B) PŘEKLADY DO NĚMČINY (UMĚLECKÉ TEXTY)

BŘEZOVSKÝ, B. Die eiserne Decke. Praha: *Im Herzen Europas*, únor 1960, s. 19–20.

KARVAŠ, P. Abenteuer mit der Gerechtigkeit. Praha: *Im Herzen Europas*, květen 1960, s. 19–21.

SMETANOVÁ, J. Der Regent. Das Moirékleid. Praha: *Im Herzen Europas*, únor 1961, s. 19–20.

HONZÍKOVÁ, M. Und als es Zeit war. Praha: *Im Herzen Europas*, květen 1961, s. 19–20.

JAŠÍK, R. Strafkompanie. Praha: *Im Herzen Europas*, květen 1962, příloha (tzv. Literaturbeilage).

HOFFMEISTER, A. Die bewegten 20er und 30er Jahre. Praha: *Im Herzen Europas*, srpen 1961, příloha (tzv. Literaturbeilage).

AŠKENAZY, L. Anabis eines Mahlers. Praha: *Im Herzen Europas*, leden 1963, s. 17–19. (překlad Lenka Reinerová a Adolf Hoffmeister)

MŇAČKO, L. Der Herr Doktor. Praha: *Im Herzen Europas*, srpen 1963, příloha (tzv. Literaturbeilage).

HYKISCH, A. Die Nebengasse. Praha: *Im Herzen Europas*, leden 1964, příloha (tzv. Literaturbeilage).

HAVEL, V. Das Gartenfest. Praha: *Im Herzen Europas*, únor 1964, příloha (tzv. Literaturbeilage).

FRIČ, M. Labyrinth mit der lichten Wand. Praha: *Im Herzen Europas*, září 1964, příloha (tzv. Literaturbeilage).

KARVAŠ, P. Abenteuer mit dem Lebensniveau. Praha: *Im Herzen Europas*, prosinec 1964, příloha (tzv. Literaturbeilage).

FUCHS, L. Die nicht zuende gebrannte Kerze. Praha: *Im Herzen Europas*, březen 1965, příloha (tzv. Literaturbeilage).

TÁNSKÁ, N. Zwei im Gras. Praha: *Im Herzen Europas*, červen 1965, příloha (tzv. Literaturbeilage).

KUŽEL, D. Milchweissmeisen. Ein anderer wird zurückkommen. Praha: *Im Herzen Europas*, srpen 1965, příloha (tzv. Literaturbeilage).

PROŠKOVÁ, H. Schlaflosigkeit. Praha: *Im Herzen Europas*, listopad 1965, příloha (tzv. Literaturbeilage).

KOT, J. Weisse Kaninchen. Praha: *Im Herzen Europas*, prosinec 1965, příloha (tzv. Literaturbeilage).

BRDEČKA, JIŘÍ: Warum lächelst du, Mona Lisa. Praha: *Im Herzen Europas*, únor 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

BALGHA, P. Müdigkeit. Praha: *Im Herzen Europas*, duben 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

ČERNÁ, J. Schuhe für Aschenbrödel. Die Kartoffel. Freude. Büche sind Boten. Praha: *Im Herzen Europas*, červen 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

PUTÍK, J. Haarige Handschuhe. Das gestohlene Bajonett. Erwägungen eines Standesbeamten. Praha: *Im Herzen Europas*, červenec 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

KARVAŠ, P. Abenteuer mit der Moral. Praha: *Im Herzen Europas*, září 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

EICHLER, K. Penelope. Praha: *Im Herzen Europas*, listopad 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

HORNÍČEK, M. Lob der Ausmasse. Verlassene Wohnungen, Praha: *Im Herzen Europas* prosinec 1966, příloha (tzv. Literaturbeilage).

VANÍČKOVÁ, S. Der Schornsteinfeger. Der siebente Himmel. Der Schutzmann. Praha: *Im Herzen Europas*, březen 1967, příloha (tzv. Literaturbeilage).

TAŽKÝ, L. Fesseln für Perun. Praha: *Im Herzen Europas*, srpen 1967, příloha (tzv. Literaturbeilage).

KARVAŠ, P. Abenteuer mit Heuchelei. Praha: *Im Herzen Europas*, leden 1968, s. 24–25.

KUŽEL, D. Ich habe einen großen Zaun gebaut. Praha: *Im Herzen Europas*, srpen 1968, s. 24–27.

KARVAŠ, P. Das Sternenschiff. Praha: *Im Herzen Europas*, leden 1971, s. 22–23.

SMETANOVÁ, J. *Hinter Prager Fenstern*. Praha: Vitalis, 1997.

